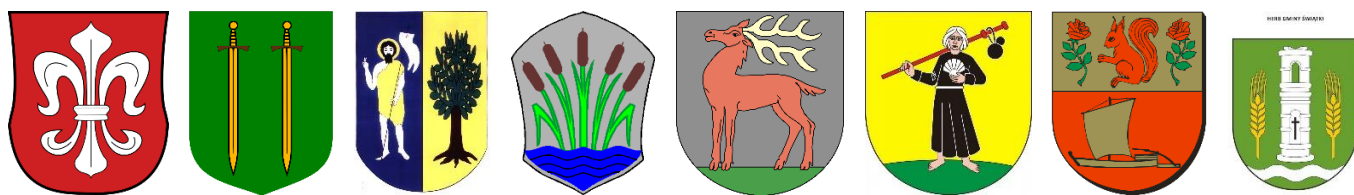

Załącznik nr 1 do Uchwały nr ..... Zarządu Stowarzyszenia
Krainy Drwęcy i Pasłęki z dnia 28 marca 2025 r.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU KRAINY DRWĘCY I PASŁĘKI NA LATA 2023-2029

ŁUKTA, ~~LISTOPAD 2024 R.~~ MARZEC 2025 R.

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Spis treści

Wyjaśnienie pojęć.....	3
Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego	4
I.1 Nazwa LGD i forma prawna	4
I.2 Opis procesu tworzenia partnerstwa.....	4
I.3 Opis struktury LGD.....	6
I.4 Skład organu decyzyjnego i rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym	6
I.5 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.....	7
Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR.....	8
II.1 Spójność obszaru	9
Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR.....	12
III.1 Metody partycypacyjne zapewniające oddolność charakteru LSR	12
III.2 Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji społecznych	14
III.3. Działania informacyjne mające na celu wzmocnienie partnerstwa	15
Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR	16
IV.1 Zagospodarowanie przestrzenne/układ osadniczy	16
IV.2 Ludność obszaru LGD.....	17
IV.3 Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości na terenie LSR	19
IV.4 Obszary atrakcyjne turystycznie oraz dziedzictwo kulturowe/zabytki	24
IV.5 Działalność sektora społecznego.....	27
IV.6 Rynek pracy na obszarze LSR.....	28
IV.7 Problemy społeczne z uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego	29
IV.8 Obszar edukacji formalnej oraz pozaformalnej.....	32
IV.9 Stan infrastruktury w kontekście potrzeb rewitalizacji	33
IV.10 Zasada równości szans i niedyskryminacji oraz zasada równości kobiet i mężczyzn.....	36
IV.11 Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR	37
IV.12 Analiza wsparcia udzielanego przez LGD	41
Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia.....	43
Rozdział VI Cele i wskaźniki	50
Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.....	61
Rozdział VIII Plan działania.....	63
Rozdział IX Plan finansowy LSR.....	63
Rozdział X Monitoring i ewaluacja.....	63
Wykaz wykorzystanej literatury	70
Załączniki do LSR.....	71
Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029	71
Załącznik nr 2 Plan działania Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki	73
Załącznik nr 3 Budżet Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029.....	80

WYJAŚNIENIE POJEĆ

LSR- Lokalna Strategia Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029. Dokument strategiczny powstały w wyniku konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru LSR.

Obszar LSR- główny obszar działania Stowarzyszenia. Do obszaru należą gminy: Dąbrówno, Grunwald, Jonkowo, Łukta, Miłakowo, Morąg, Ostróda, Świątki.

LGD- Lokalna Grupa Działania- Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki;

Organ decyzyjny- Rada Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR. Skład osobowy Rady wynosi do 15 osób reprezentujących sektor społeczny, publiczny i gospodarczy wybranych spośród członków Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki;

MŚP- sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw;

ROZDZIAŁ I CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

I.1 Nazwa LGD i forma prawna

Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym dnia 3 sierpnia 2015 r. posiada osobowość prawną jako stowarzyszenie. Jest lokalną grupą działania (LGD) i z tego powodu jest stowarzyszeniem "specjalnym" nadzorowanym przez Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Podstawą prawną funkcjonowania LGD są w szczególności przepisy ustawy z dnia 07.04.1989 r. *prawo o stowarzyszeniach* (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz.2261) ustawy z dnia 08.02.2023 r. *o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* (Dz.U.2023 poz. 412), ustawy z dnia 20.02.2015 r. *o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020* (Dz.U. 2023 poz. 412).

Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki od 28.12.2017 r. jest organizacją pożytku publicznego. Organizacja nie prowadzi działalności gospodarczej oraz nie posiada jednostek terenowych. Siedziba stowarzyszenia mieści się w Łukcie. Głównym celem organizacji jest szeroko rozumiany rozwój obszarów wiejskich poprzez budowanie partnerstwa trójsektorowego pomiędzy sektorem społecznym, publicznym i gospodarczym.

I.2 Opis procesu tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki powstało w celu kontynuacji działalności Związku Stowarzyszeń „Kraina Drwęcy i Pasłęki”, które w KRS zostało zarejestrowane 13.03.2006 r. aby móc realizować Program Leader+ jako lokalna grupa działania. Partnerstwo gmin zaczęło formować się w 2005 r., gdy na terenie Polski wdrażano pilotażowy Program Leader+ wówczas otworzyły się kolejne szanse rozwoju obszarów wiejskich. Funkcji lidera i lokalnego organizatora podjęła się Fundacja Rozwoju Regionu Łukta, która posiada bardzo duże doświadczenie organizacyjne. Z inicjatywy tej organizacji odbyły się spotkania z gminami zrzeszonymi, organizacjami pozarządowymi, mieszkańcami i przedsiębiorcami podczas których wypracowano kierunki rozwoju obszaru pn. „Kraina Drwęcy i Pasłęki” do Programu Leader+. Uczestnikami tych spotkań byli mieszkańcy chcący aktywnie działać na rzecz lokalnej społeczności, dbając o rozwój własnego regionu. To dzięki nim powstała oddolna inicjatywa, aby utworzyć Związek Stowarzyszeń „Kraina Drwęcy i Pasłęki” w celu realizacji zintegrowanej strategii rozwoju obszarów wiejskich (ZSROW). Założona organizacja prawidłowo wywiązała się z określonych zadań w strategii i w kolejnych latach podjęła się realizacji strategii w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Dalsza perspektywa finansowa PROW na lata 2014–2020 zobowiązywała do przekształcenia LGD ze związku stowarzyszeń w stowarzyszenie zgodnie z ogólnokrajowymi przepisami w celu ujednoczenia formy organizacyjno-prawnej wszystkich LGD w Polsce (ustawa z dnia 7.03.2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW Dz.U. z 2013 r. poz.173 t.j). W związku z wprowadzonymi uregulowaniami prawnymi 03.08.2015 r. utworzono nowy podmiot tj. Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki mający formę prawną stowarzyszenia. W związku z powyższym kontynuację działalności Związku Stowarzyszeń „Kraina Drwęcy i Pasłęki” przejęło wówczas nowoutworzone Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki, które od tamtego czasu jest tożsamą organizacją. Stowarzyszenie posiada tych samych członków, pracowników biura oraz tą samą siedzibę. W związku z powyższym Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki jest kontynuacją podejścia LEADER i dotychczasowych działań Związku Stowarzyszeń "Kraina Drwęcy i Pasłęki".

Początek LGD Krainy Drwęcy i Pasłęki skupiał się na obszarze 5 gmin, obecnie jest to teren 8 gmin. Jest to kolejny etap budowania partnerstwa poprzez rozszerzenie obszaru funkcjonowania LGD. Wieloletni pracownicy biura posiadają odpowiednie wykształcenie, wiedzę i kwalifikacje zawodowe niezbędne do prawidłowego funkcjonowania LGD. Ponadto doświadczenie i umiejętności reprezentantów partnerów LGD oraz potencjał i doświadczenie samych podmiotów tworzących Lokalną Grupę Działania gwarantują profesjonalną obsługę funkcjonowania i realizacji założeń niniejszej strategii. Stowarzyszenie jest swoistym liderem na tym terenie propagującym ideę współpracy i realizacji inicjatyw oddolnych i szeroko uspołecznionych. LGD potwierdza dużą

aktywność gmin, będących często partnerami projektów i zwraca uwagę na sprawne, rzeczowe i bezproblemowe współdziałanie. Gminy członkowskie LGD od wielu lat mogły przekonać się, że wspólne działania realizowane dla określonego regionu i mocno uspołecznione przynoszą efekty. Na stan obecny wdrażając lokalną strategię na lata 2014-2020 LGD ogłosiło 23 konkursy w zakresie m.in.: podejmowania/rozwoju działalności gospodarczej, rozwoju infrastruktury niekomercyjnej, powierzenia grantów, operacji własnych, zachowania dziedzictwa lokalnego. W ramach ogłoszonych naborów mieszkańcy wykazali się dużą aktywnością, ponieważ do biura LGD wpłynęło 220 wniosków. Na obszarze LSR zostały uruchomione 34 nowe przedsiębiorstwa, 9 przedsiębiorców rozwinęło istniejącą działalność gospodarczą, zwiększając swój zakres działalności. Dzięki prowadzonej działalności LGD na obszarze LSR powstało 56 nowych miejsc pracy, w tym 32 osoby zostały zatrudnione z grupy osób defaworyzowanych. W ramach wdrażania obowiązującej LSR 42 miejsca publiczne zostały zagospodarowane poprzez niekomercyjną infrastrukturę jak np. pomosty, siłownie zewnętrzne, place zabaw, wiaty, świetlice wiejskie itp. Zostały także odrestaurowane zabytki jak kordegarda w Glaznotach, czy kościół ewangelicki w Gierzwałdzie. Warto również podkreślić, że Stowarzyszenie jest inicjatorem i investorem szlaków rowerowych w 8 gminach o łącznej długości około 695,6 km. Wykonanie tego zadania pozostawiło trwały ślad działalności LGD i znacząco wpłynęło na rozwój regionu zwłaszcza w obszarze turystyki. Szlaki tworzą sieć, dzięki której można robić dłuższe wycieczki przemieszczając się pomiędzy obszarami gmin. Do szlaków rowerowych w poszczególnych gminach stworzono mapy kieszonkowe wraz z opisem tras rowerowych. LGD jest także animatorem lokalnej społeczności i organizuje różne wydarzenia integrujące mieszkańców, np. rajdy rowerowe, wyprawy Nordic Walking, konkursy kulinarne, gry nocne, wyjazdy studyjne, ekologiczne akcje, zajęcia edukacyjne itp. Ważne jest także to, że Stowarzyszenie cieszy się dużym zaufaniem zarówno wśród władz lokalnych jak i miejscowej społeczności.

Dnia 07.09.2021 r. Stowarzyszenie zawarło umowę z Narodowym Instytutem Wolności- Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w celu realizacji projektu opartego na partnerstwie z członkami LGD pn. „Ekologicznie odpowiedzialni”. LGD w ogólnopolskim konkursie pozyskało fundusze krajowe w wysokości 299 893,09 zł. Realizacja projektu trwała do 31.12.2022 r. Dwuletni projekt realizowany był na obszarze całej LSR i umocnił współpracę partnerską pomiędzy LGD, gminami, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami i mieszkańcami z obszaru LSR na rzecz wspólnej troski o region. Działania związane były z ekologią i ochroną środowiska, do których w/w podmioty aktywnie włączyły się w ich realizację. Wysoką frekwencją cieszyło się zadanie związane ze wspólnym sprzątnięciem nabrzeży i fragmentów dna wybranych jezior z udziałem płetwonurków. Kolejnym działaniem, które cieszyło się dużym zainteresowaniem wśród w/w odbiorców były rajdy rowerowe pn. „Nakręć się na eko”. Realizacja tego projektu pozwoliła uwidocznic dobrze funkcjonujące relacje partnerstwa trójsektorowego, dzięki którym partnerzy aktywnie przyłączyli się do realizacji zaplanowanych w projekcie zadań. LGD otrzymało informację zwrotną od odbiorców zadania, że nadal chcą angażować się we wspólne projekty w zakresie ochrony cennego dla nich środowiska przyrodniczego.

W celu utrzymania dobrej współpracy i zapewnienia sprawnej komunikacji z członkami LGD (gminami) pracownicy uczestniczą w sesjach Rad Gmin.

Siłą naszej LGD jest także współpraca z Członkami Stowarzyszenia, które są prężnie działającymi organizacjami pozarządowymi na obszarze kilku gmin tj. Zachodniomazurska Lokalna Organizacja Turystyczna oraz Lokalna Organizacja Turystyczna „Kraina Nieodkrytych Tajemnic”. Są to organizacje stworzone przez gminy i prywatnych gestorów branży turystycznej i gastronomicznej, aby skoordynować działania promocyjno-turystyczne na szerszym terenie. Wymienione organizacje funkcjonują również na zasadach partnerstwa trójsektorowego. Członkiem LGD od chwili jej założenia jest również prężnie działająca organizacja, a mianowicie Fundacja Rozwoju Regionu Łukta, która działa w szczególności na obszarze 6 gmin, ale część swojej działalności realizuje na obszarze województwa. Jednym z głównych celów działalności Fundacji jest stymulowanie i wspieranie regionalnych inicjatyw gospodarczo-społecznych oraz rozwój przedsiębiorczości. Fundacja od momentu powstania w 1995 r. realizuje projekty z udziałem środków zewnętrznych. Bogate doświadczenie Fundacji zostanie w pełni wykorzystane w realizacji nowej strategii na lata 2023-2029.

I.3 Opis struktury LGD

Strukturę Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki tworzą: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna. Kadencja Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady trwa 3 lata.

• **Walne Zebranie Członków** stanowi najwyższą władzę Stowarzyszenia. Walne Zebranie Członków składa się z 51 członków, w tym 10 osób reprezentujących sektor publiczny (co stanowi 19,61% całego składu), 13 osób reprezentujących sektor gospodarczy (co stanowi 25,49% całego składu) oraz 28 osób reprezentujących sektor społeczny (co stanowi 54,90 % całego składu). Skład Walnego Zebrania jest więc reprezentatywny według specyfiki obszaru objętego LSR oraz przyjętych kierunków działania:

- sektor publiczny reprezentują przedstawiciele gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia (burmistrzowie, wójtowie oraz ich zastępcy, a także przedstawiciele urzędów) oraz przedstawiciele samorządowych instytucji kultury: Miłakowski Dom Kultury w Miłakowie, Gminne Centrum Kulturalno- Biblioteczne w Dąbrównie);
- sektor gospodarczy reprezentują przedstawiciele przedsiębiorstw z obszaru LSR z sektora MŚP. Działający w tym sektorze ukierunkowani są na branże: turystyczną, spożywczą, handlowo-usługową, meblarską, drzewną, wychowania przedszkolnego;
- sektor społeczny reprezentują mieszkańcy obszaru objętego LSR, w tym przedstawiciele organizacji pozarządowych. Trzy organizacje z sektora społecznego są członkami z poza obszaru LSR: Warmińsko-Mazurska Izba Rolnicza, Stowarzyszenie Klub Strzelecki Polskiego Związku Łowieckiego „Hubertus” Gutkowo, Zachodniomazurska Lokalna Organizacja Turystyczna. Przedstawiciele sektora społecznego działają we wszystkich sferach pożytku publicznego.

Partnerstwo trójsektorowe budowane jest na obszarze 8 gmin: Dąbrówno, Grunwald, Jonkowo, Łukta, Miłakowo, Morąg, Ostróda, Świątki.

- **Zarząd** składa się z Prezesa, Wiceprezesa, Skarbnika i do dwóch innych członków. Komisja Rewizyjna składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego i do dwóch innych członków. Zarząd m.in. kieruje bieżącą pracą Stowarzyszenia, a także reprezentuje Stowarzyszenie na zewnątrz oraz sprawuje nadzór nad pracą Rady.
- **Komisja Rewizyjna** składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego i do dwóch innych członków. Jest organem, do którego podstawowych kompetencji należy kontrolowanie działalności Zarządu.

Zakres działalności poszczególnych członków jest bardzo różnorodny w związku z tym nie istnieje zagrożenie przewagi grupy interesu w żadnym z organów Stowarzyszenia. Zgodnie z prawnymi regulacjami zawartymi w Statucie przewiduje się możliwość poszerzenia Stowarzyszenia o kolejnych członków. Statut określa, że wszystkie podmioty spełniające warunki, a zainteresowane przystąpieniem do LGD przyjmowane są na podstawie uchwały Zarządu Stowarzyszenia. Należy spodziewać się, że liczba członków może nadal wzrastać, gdyż LGD będzie prowadzić działania promocyjno-informacyjne mające na celu pobudzenie inicjatyw i lokalnych podmiotów. Rosnąca liczba członków może pozytywnie wpływać na pogłębianie partnerstwa trójsektorowego. Dostęp do udziału w partnerstwie jest otwarty, a LGD podczas udziału w lokalnych wydarzeniach często zachęca mieszkańców do wstąpienia w członkostwo Stowarzyszenia.

I.4 Skład organu decyzyjnego i rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym

Rada w Stowarzyszeniu jest organem decyzyjnym i składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego, Sekretarza i do dwunastu innych członków, wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków. Członek Rady nie może być równocześnie członkiem Zarządu lub Komisji Rewizyjnej. Statut Stowarzyszenia (tekst jednolity przyjęty Uchwałą Walnego Zebrania Członków nr 12/2023 z dnia 26.04.2023 r. w §25 określa maksymalną liczebność składu Rady, jej kompetencje i zasady działania). Natomiast szczegółowe zasady pracy Rady opisuje jej Regulamin pracy przyjęty Uchwałą Walnego Zebrania Członków nr 37/2021 z dnia 21.09.2021 r.

Rada jest odpowiedzialna za wybór operacji na poziomie lokalnym oraz stwierdza zgodność operacji z LSR. Pracami Rady kieruje Przewodniczący, w przypadku nieobecności obowiązkowo wykonuje Wiceprzewodniczący. Posiedzenia Rady są protokołowane przez Sekretarza, który odpowiada m.in. za obliczanie wyników głosowania, kontrolowanie quorum wydawanie kart oceny. W czasie posiedzenia podejmowane są uchwały i tworzone listy

dotyczące rozstrzygnięć konkursów. Posiedzenia Rady zwoływane są zgodnie z harmonogramem planowanych naborów wniosków o udzielenie wsparcia na wdrażanie operacji w ramach LSR. Posiedzenia Rady są jawne podawane do publicznej wiadomości na stronie internetowej LGD. Rada dokonuje oceny złożonych wniosków zgodnie z adekwatną do danego konkursu Kartą oceny wstępnej wraz z weryfikacją zgodności operacji oraz z Procedurą wyboru i oceny operacji. W przypadku negatywnej oceny Wnioskodawcom przysługuje możliwość wniesienia protestu za pośrednictwem biura LGD do Zarządu Województwa.

Rada podejmuje decyzje w sprawie oceny zgodności i wyboru operacji w formie uchwał, zwykłą większością głosów. Członkowie Rady posiadają niezbędne kompetencje, wiedzę i doświadczenie oraz zaangażowani są w prace na rzecz LGD. Systematycznie biorą udział w szkoleniach związanych z ogłoszonymi przez LGD konkursami. Członkowie Rady w posiedzeniach uczestniczą osobiście, bez możliwości delegowania uprawnień oraz upoważniania osób trzecich do ich reprezentowania. Walne Zebranie Członków wybierając skład osobowy Rady zwraca uwagę, aby proponować osoby z wysokimi kwalifikacjami i umiejętnościami zawodowymi oraz aby w Radzie były także: kobiety, osoby młode do 25 roku życia, osoby powyżej 60 roku życia.

Zgodnie z zapisami Statutu Stowarzyszenia (§25 ust. 8) **w skład Rady oraz w trakcie jej posiedzeń władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie mogą mieć więcej niż 49% prawa głosu w podejmowaniu decyzji.**

Przed przystąpieniem do procedury oceny wszyscy członkowie zobowiązani są złożyć oświadczenie o bezstronności. W celu identyfikacji powiązań członków Rady z Wnioskodawcami prowadzony jest rejestr interesów jako narzędzie pomocnicze pozwalające zwiększyć przejrzystość w zakresie bezstronnej oceny wniosku. W przypadku wątpliwości co do bezstronności Członka Rady wprowadza się procedurę wyłączenia go z udziału w wyborze operacji.

Według stanu obecnego Rada liczy 15 osób, których wybór został potwierdzony uchwałami Walnego Zebrania Członków. W jej skład wchodzi 7 przedstawicieli sektora publicznego (46,67 % składu), 6 przedstawicieli sektora społecznego (40% składu) i 2 przedsiębiorców (13,33% składu). **Żaden z sektorów zatem, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji.**

I.5 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Funkcjonowanie LGD regulowane jest przez dokumenty wewnętrzne wskazane w poniższej tabeli:

Tabela 1. Dokumenty wewnętrzne regulujące działania LGD

Lp.	Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie
1	Statut Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki	Uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków. Jest podstawowym aktem prawnym regulującym zadania, strukturę organizacyjną i sposób działania Stowarzyszenia, a w szczególności: określa organ nadzoru; określa zakres nieodpłatnej i płatnej działalności pożytku publicznego; wprowadza dodatkowy organ w Stowarzyszeniu Radę, odpowiedzialną za wybór operacji i zasad reprezentatywności; wskazuje Zarząd jako organ uprawniony do uchwalania i aktualizacji LSR wraz z załącznikami; przedstawia uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji); opisuje zasady nabywania i utraty członkostwa w Stowarzyszeniu oraz jej organach; określa zasady dysponowania majątkiem.
2	Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków	Uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków. Określa całość obrad, a w szczególności: przedstawia szczegółowe zasady podejmowania decyzji w czasie posiedzeń; kto może prowadzić obrady; w jaki sposób dokonuje się zgłoszeń do dyskusji.
3	Regulamin działania Zarządu	Uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków.

		Określa całokształt pracy tego organu, a w szczególności: opisuje szczegółowo zasady zwoływania i prowadzenia posiedzeń; przedstawia sposób podejmowania uchwał; określa kompetencje Prezesa; precyzuje tryb głosowania.
4	Regulamin Pracy Rady Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki	Uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków. Określa całokształt pracy tego organu, a w szczególności: określa szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego; opisuje szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji; przedstawia szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji; zawiera zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego; uszczegółowia zakres kompetencji poszczególnych funkcji w organie decyzyjnym; określa zasady postępowania w przypadku rozbieżnych ocen członków organu decyzyjnego; program szkoleń w zakresie oceny wniosków, a także zasady weryfikowania ich wiedzy; opisuje procedurę odwoławczą od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji do finansowania.
5	Regulamin pracy Komisji Rewizyjnej	Uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków. Określa całokształt pracy tego organu, a w szczególności: opisuje kompetencje Komisji Rewizyjnej; określa przebieg prac; precyzuje tryb głosowania.
6	Regulamin pracy i organizacji biura Stowarzyszenia Kraina Drwęcy i Pasłęki	Uchwalany i aktualizowany przez Zarząd. Określa całokształt pracy pracowników biura, a w szczególności: zawiera zasady funkcjonowania biura; zatrudniania i wynagradzania pracowników; określa uprawnienia kierownika biura; opisuje metody oceny efektywności i świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.

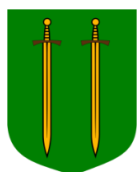
Źródło: opracowanie własne

ROZDZIAŁ II CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

LGD terytorialnie obejmuje 8 gmin, w tym 6 gmin z Powiatu Ostródzkiego i 2 gminy z Powiatu Olsztyńskiego. Obszar ten jest w całości tożsamy z obszarem, na którym LGD wdrażała Lokalną Strategię Rozwoju w latach 2014-2020. Zajmuje powierzchnię 1 735 km² i jest zamieszkały przez 69 907 mieszkańców (dane GUS na dzień 31.12.2020 r.). Położony jest w zachodniej części województwa warmińsko – mazurskiego, w niedużej odległości od najsilniejszego ośrodka życia gospodarczego i społecznego - stolicy Warmii i Mazur, Olsztyna. W skład LGD wchodzi następujące gminy:

Gmina Dąbrówno – niewielka gmina wiejska położona w powiecie ostródzkim, w województwie warmińsko-mazurskim. Powierzchnia gminy wynosi 166 km², a zamieszkuje ją 3 987 osób. Gmina graniczy z sześcioma innymi gminami: Rybno, Lubawa, Ostróda, Grunwald, Kozłowo i Działdowo. W skład gminy Dąbrówno wchodzi 18 sołectw, które obejmują 27 miejscowości. Gmina nie posiada połączenia kolejowego, ale leży na szlaku dwóch dróg wojewódzkich: nr 537 i nr 542.

Gmina Grunwald – jedna z gmin wiejskich w powiecie ostródzkim, położona w województwie warmińsko-mazurskim. Jej powierzchnia wynosi 180 km², a zamieszkuje ją 5212 osób. Gmina sąsiaduje z czterema innymi gminami: Dąbrówno, Ostróda, Olsztynek oraz Kozłowo. Sieć osadniczą gminy Grunwald tworzy 21 sołectw, w których znajduje się łącznie 37 miejscowości. Przez tę gminę nie przebiega linia kolejowa, ale leży na szlaku jednej drogi krajowej, a mianowicie nr 7 oraz dwóch dróg wojewódzkich, nr 537 i 542.

Gmina Jonkowo – gmina wiejska o powierzchni 169 km², zamieszkała przez 7 627 osób. Zlokalizowana jest w powiecie olsztyńskim i graniczy z pięcioma innymi gminami: Dywity, Gietrzwałd, Łukta, Olsztyn i Świątki. W skład sieci osadniczej gminy wchodzi 20 sołectw, które obejmują 28 miejscowości. Przez gminę Jonkowo przebiega linia kolejowa oraz jedna droga krajowa nr 16 i jedna droga wojewódzka nr 527. Dzięki temu gmina posiada dobre połączenia komunikacyjne z innymi regionami kraju.

Gmina Łukta – gmina wiejska o powierzchni 186 km², znajdująca się w powiecie ostródzkim, w województwie warmińsko-mazurskim. Zamieszkuje w niej 4 402 osób. Gmina graniczy z sześcioma innymi gminami: Ostróda, Morąg, Jonkowo, Gietrzwałd, Miłomłyn i Świątki. Sieć osadniczą tworzy 19 sołectw obejmujących 37 miejscowości. Przez gminę Łukta przebiega linia kolejowa, co wpływa na jej znaczenie komunikacyjne. Ponadto w gminie znajdują się trzy drogi wojewódzkie: nr 527, 530 i 531.

Gmina Miłakowo – obszar miejsko-wiejski o powierzchni 158 km², położony w powiecie ostródzkim. Zamieszkuje go 5 150 osób. Gmina graniczy z pięcioma innymi gminami: Godkowo, Lubomino, Morąg, Orneta i Świątki. Sieć osadniczą stanowi 20 sołectw, które obejmują 37 miejscowości. W gminie nie ma linii kolejowej, ale przebiegają przez nią dwie drogi wojewódzkie: nr 528 i 593.

Gmina Morąg – obszar miejsko-wiejski o powierzchni 311 km², zamieszkały przez 23 721 osób. Gmina zlokalizowana jest w powiecie ostródzkim i graniczy z siedmioma innymi gminami: Godkowo, Łukta, Małdyty, Miłakowo, Miłomłyn, Pasłęk oraz Świątki. Sieć osadnicza gminy obejmuje 29 sołectw, obejmujących 48 miejscowości. Przez gminę przebiega linia kolejowa oraz trzy drogi wojewódzkie nr 519, 527 i 528.

Gmina Ostróda – gmina wiejska o powierzchni 401 km², położona w powiecie ostródzkim, w województwie warmińsko-mazurskim. Gminę zamieszkuje 16 006 osób. Obszar graniczy z miastem Ostródą oraz ośmioma gminami: Dąbrówno, Gietrzwałd, Grunwald, Iława, Lubawa, Łukta, Miłomłyn i Olsztynek. Sieć osadniczą tworzy 41 sołectw obejmujących 79 miejscowości. Przez gminę Ostróda przebiega linia kolejowa oraz trzy drogi krajowe nr 7, 15 i 16 oraz jedna droga wojewódzka nr 530.

Gmina Świątki – gmina wiejska położona w powiecie olsztyńskim. Jej powierzchnia wynosi 164 km², a zamieszkuje ją 3802 osób. Gmina sąsiaduje z siedmioma innymi gminami, takimi jak Dobre Miasto, Dywity, Jonkowo, Łukta, Morąg, Miłakowo i Orneta. Sieć osadnicza gminy składa się z 14 sołectw obejmujących 22 miejscowości. Przez gminę nie przebiega linia kolejowa, natomiast przecinają ją dwie drogi wojewódzkie: nr 530 i nr 593.

Największą gminą pod względem powierzchni jest gmina wiejska Ostróda, zajmująca obszar 401 km², natomiast najmniejszą gminą pod tym względem jest Miłakowo, zajmująca obszar 158 km². Gmina Morąg ma najwięcej mieszkańców, bo aż 23 721, podczas gdy gmina Świątki najmniej, bo tylko 3 802 mieszkańców.

II.1 Spójność obszaru

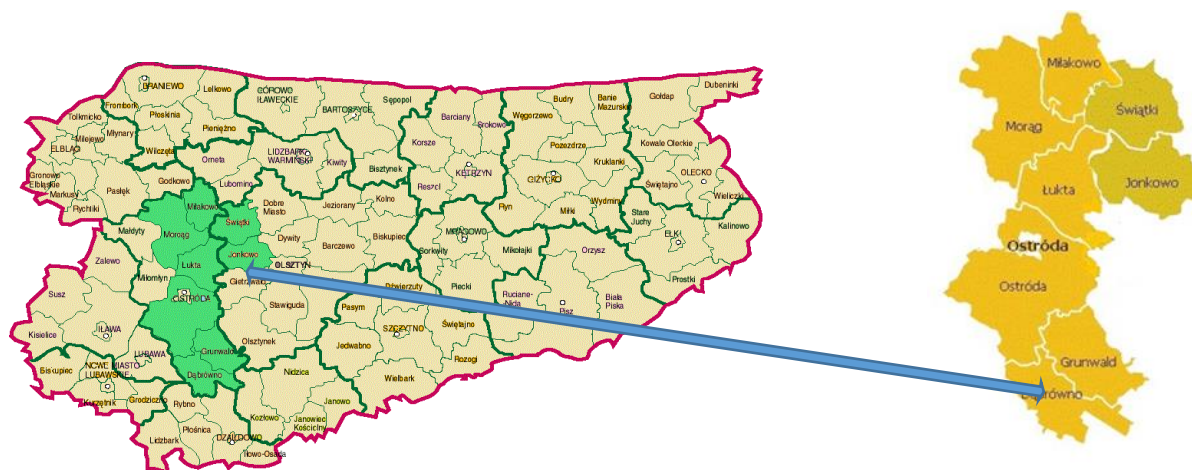
Obszar LSR tworzy teren 8 gmin: Dąbrówno, Grunwald, Jonkowo, Łukta, Miłakowo, Morąg, Ostróda (gm. wiejska), Świątki, który znajduje się w powiatach ostródzkim i olsztyńskim, w województwie warmińsko-mazurskim, w północno-wschodniej Polsce. Teren ten sąsiaduje z powiatem elbląskim i lidzbarskim na północy, z

powiatem olsztyńskim na wschodzie, z powiatami działdowskim i nidzickim na południu oraz z powiatem iławskim na zachodzie. Obszar ten zaliczany jest do trzech krain geograficznych: Pojezierza Iławskiego, Pojezierza Olsztyńskiego oraz Garbu Lubawskiego. LGD na której terenie znajdują się te gminy, jest ważnym obszarem dla turystyki i rekreacji.

Teren objęty LSR charakteryzuje się dość zróżnicowaną społecznie strukturą. W większości obszaru dominuje ludność wiejska, ale na terenie gmin miejsko – wiejskich takich jak Miłakowo czy Morağ, występuje znaczna liczba mieszkańców miejskich. Ludność obszaru cechuje się wysokim poziomem patriotyzmu i związanych z nim tradycji, co widoczne jest w licznych imprezach kulturalnych i religijnych organizowanych w okolicznych wsiach i miastach. Mieszkańcy obszaru łączą swoje siły w działaniach na rzecz lokalnej społeczności, takich jak organizacja festynów, konkursów czy innych wydarzeń kulturalnych.

Obszar objęty działaniem LGD jest terytorialnie zwarty i spójny, ponieważ znajduje się w jednym obrysie.

Ilustruje to poniższa mapa:

Źródło: opracowanie własne Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki

Wewnętrzna spójność obszaru LSR wynika z następujących uwarunkowań:

1. walory krajobrazowo – przyrodnicze: cały obszar LSR charakteryzują: wyjątkowy krajobraz i przyroda. Obszar powiatu ostródzkiego, w którym położone są gminy: Łukta, Morağ, Miłakowo, Grunwald, Dąbrówno i wiejska Ostróda, charakteryzuje się zróżnicowanym krajobrazem, z przewagą obszarów rolniczych. Jednym z głównych atutów gminy Łukta są jej wybitne walory przyrodnicze. Obszar ten jest pokryty lasami, jeziorami, rzekami i rzeczkami, co czyni go atrakcyjnym dla miłośników przyrody i turystów. W obrębie gminy znajdują się również rezerwaty przyrody, takie jak „Ostoja Bobra na rzece Pasłęce”, „Wyspa Lipowa”, „Rezerwat Sosny Taborskiej” i „Jezioro Długie”, które chronią unikalne ekosystemy i gatunki. Następnym ważnym ośrodkiem jest gmina Morağ. Jednym z atutów tej gminy jest jezioro Narie, które jest największym i uważanym za najpiękniejsze jezioro w powiecie ostródzkim. Cechą charakterystyczną gminy Miłakowo jest jej naturalna granica, którą stanowi rzeka Pasłęka, będąca zarazem historyczną granicą między regionami Warmii i Mazur. Ta unikalna cecha przyczynia się do atrakcyjności gminy, dodając uroku jej krajobrazowi. Atrakcyjność gminy podnoszą uroczyska jeziora i malowniczy krajobraz. W przypadku gminy Grunwald położonej na południowy wschód od Ostródy, wschodnią jej granicę w większości stanowi rzeka Drwęca, która bierze swój początek w okolicy miejscowości Omin. Najciekawszą częścią gminy są pola Bitwy Grunwaldzkiej z pomnikami i muzeum. Obszar ten charakteryzuje się dużymi kompleksami leśnymi oraz licznymi jeziorami. Naturalne warunki położenia gminy Dąbrówno są jej głównym atutem, dzięki którym ma ona charakter rolniczo-turystyczny. Miejscowość Dąbrówno jest położona nad malowniczymi jeziorami Dąbrowa Wielka i Dąbrowa Mała. Przez gminę Ostróda wiedzie szlak Kanału Elbląskiego, który jest unikalny w skali światowej pod względem rozwiązań hydrotechnicznych. Przez gminę Ostróda przepływa również jedna z najczystszych polskich rzek – dopływ Wisły – Drwęca. Gmina charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem krajobrazowym oraz licznymi jeziorami. Na terenie gminy znajdują się atrakcyjne turystycznie miejscowości, takie jak: Stare Jabłonki, Lubajny, Zwierzewo, Durąg.

Obszar powiatu olsztyńskiego, w którym położone są gminy Jonkowo i Świątki, charakteryzuje się pagórkowatym krajobrazem Pojezierza Olsztyńskiego. Jeśli chodzi o gminę Jonkowo to cechuje się urozmaiconym terenem z niewielkimi jeziorami. Cechą wyróżniającą gminę Świątki spośród pozostałych gmin jest jej funkcja gospodarczo-rolnicza. Gmina oraz jej okolice charakteryzują się różnorodnością form terenu i roślinności.

Obszar LSR składa się głównie z terenów rolniczych, leśnych i jezior, będąc obszarem typowo rolniczym o dużej lesistości i bogactwie przyrody. Duży udział jezior i lasów sprawia, że obszar ten posiada czyste środowisko oraz jest domem dla wielu różnorodnych gatunków zwierząt i roślin. Występują tu liczne rezerваты przyrody, które stanowią ostoje lęgowe i przelotne dla ptactwa oraz chronią inne zagrożone gatunki zwierząt. Ważną rolę w krajobrazie LSR odgrywają także rzeki Drwęca i Pasłęka, które przepływają przez ten obszar. Te tereny są uważane za Zielone Płuca Polski ze względu na czystość środowiska i obfitość przyrody.

W obszarze tym występują liczne lasy liściaste i iglaste, a także łąki i pola uprawne. W lasach można spotkać wiele gatunków zwierząt, takich jak sarny, dziki, jelenie, lisy, kuny, a także ptaki, takie jak puszczyki, orliki czy czaple. Jeziora na tym obszarze są bogate w różnorodne gatunki ryb, takie jak sandacze, szczupaki, okonie, leszcze i płocie.

Na terenie obszaru LSR znajduje się jeden park krajobrazowy, dziesięć obszarów chronionego krajobrazu oraz 17 obszarów Natura 2000. Obszar chronionego krajobrazu na tym terenie wynosi 73 273,78 ha. Spośród tego obszaru, parki krajobrazowe zajmują łącznie 6 035,93 ha, a rezerваты przyrody i pozostałe formy ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu zajmują 1 989,90 ha. Ważnym elementem przyrodniczym obszaru są również liczne zabytkowe parki i ogrody, które pełnią funkcję krajobrazową i kulturową.

Mocną stroną analizowanego obszaru jest **środowisko przyrodnicze**. Charakterystyczne dla obszaru LGD są interesujące walory przyrodnicze, które kształtują krajobraz morenowy z morenowymi wzgórzami, dolinami z jeziorami oraz mniejszymi oczkami wodnymi. Ponadto, na terenie LGD znajduje się wiele lasów, których powierzchnia przewyższa średnią krajową. W opinii mieszkańców LGD **walory przyrodnicze są największym atutem obszaru LSR**.

Ważnym elementem spójności środowiskowej obszaru LSR jest rozwój zrównoważonych form transportu, takich jak rowerowe trasy turystyczne, które promują ekologiczne sposoby przemieszczania się oraz umożliwiają poznanie piękna regionu. Wdrażana jest opracowana przez LGD koncepcja sieci szlaków rowerowych na obszarze LSR w 8 gminach o łącznej długości około 695,60 km. Wykonanie tego zadania pozostawiło trwałe ślad działalności LGD i znacząco wpłynęło na rozwój regionu zwłaszcza w obszarze turystyki. Szlaki tworzą sieć, dzięki której można robić dłuższe wycieczki przemieszczając się pomiędzy obszarami gmin (**sieciowa infrastruktura turystyczna**).

2. walory historyczno-kulturowe: we wszystkich gminach obszaru LSR występują cenne zabytki objęte ochroną konserwatorską. Wśród nich można wymienić wiele historycznych układów urbanistycznych, cenną architekturę sakralną, zabytkowe parki i aleje. To są atuty, które podnoszą atrakcyjność obszaru i wyróżniają go. Region LSR ma bogatą i złożoną historię, która sięga okresu prehistorycznego. Od starożytności do średniowiecza tereny te były zamieszkałe przez plemiona pruskie, a następnie podbite przez zakon krzyżacki.

W czasie wojen Polski z Krzyżakami wiele bitew toczyło się właśnie na tym obszarze, co wpłynęło na kształtowanie się jego historii. Po wyzwoleniu spod władzy Krzyżaków tereny te były zasiedlane przez osadników z Polski, co przyczyniło się do rozwoju kultury i gospodarki regionu. W okresie rozbiorów obszar ten znajdował się pod zaborami, co spowodowało zubożenie i stagnację rozwoju. W okresie międzywojennym powstały pierwsze instytucje państwowe, a gospodarka regionu rozwijała się dzięki rozwojowi rolnictwa i przemysłu. W czasie II wojny światowej obszar ten był miejscem walk i okupacji, co spowodowało wiele zniszczeń i cierpień dla mieszkańców. Po wojnie tereny te znalazły się w granicach Polski, a gospodarka regionu zaczęła się rozwijać, szczególnie w sektorze przemysłowym i turystycznym. W ostatnich latach na terenie 8 gmin rozwija się turystyka, co wiąże się z unikalnymi walorami krajobrazowymi, zabytkami i tradycjami kulturowymi regionu.

Warto również zwrócić uwagę na wspólną kulturę i tradycje ludowe, które nadal są żywe na tym obszarze. Wśród nich można wymienić tradycje bożonarodzeniowe, pieczenie chleba w piecach chlebowych, obchody świąt wielkanocnych czy kultywowanie regionalnej sztuki ludowej. Dzięki takiej wspólnej historii i kulturze, obszar LSR ma wiele do zaoferowania turystom i mieszkańcom, którzy chcą poznać tradycje i zwyczaje regionu. Wiele zabytków architektury, takich jak zamki, pałace czy kościoły, przyciąga turystów z całej Polski i Europy. Wspólna historia

i tradycje stanowią również fundament dla rozwoju lokalnych przedsiębiorstw, takich jak rzemieślnicy, producenci żywności czy rolnicy. Dzięki współpracy i partnerstwu, przedsiębiorcy mogą wykorzystać lokalne zasoby i wiedzę, aby rozwijać swoje firmy i przyczyniać się do rozwoju całego obszaru. Warto podkreślić, że wspólna historia i tradycje tworzą silne więzi społeczne między mieszkańcami obszaru 8 gmin. Dzięki temu, lokalna społeczność jest bardziej zintegrowana i gotowa do współpracy w celu osiągnięcia wspólnych celów.

3. spójność gospodarcza: obszar LGD charakteryzuje się zróżnicowaną gospodarką, która opiera się głównie na rolnictwie, leśnictwie, przemyśle drzewnym oraz turystyce. W obszarze tym znajdują się liczne gospodarstwa rolne, które uprawiają głównie zboża, warzywa, owoce oraz hodują zwierzęta, takie jak krowy, świnie, drób czy owce. Wiele gospodarstw działa również w oparciu o ekologiczne metody uprawy, co przyczynia się do zwiększenia zrównoważonej produkcji żywności. Obszar LSR cechuje się również znaczną powierzchnią lasów, co pozwala na rozwój przemysłu drzewnego. W wielu miejscowościach znajdują się tartaki, zakłady przetwórcze i meblarskie, które przyczyniają się do zatrudnienia mieszkańców i rozwoju gospodarczego regionu. Turystyka jest kolejną ważną gałęzią gospodarki obszaru LSR. W regionie znajdują się liczne atrakcje turystyczne, takie jak piękne jeziora, rezerваты przyrody, zabytkowe kościoły i zamki oraz malownicze tereny leśne. Obszar ten przyciąga również turystów zainteresowanych kulturą i historią regionu, a także agroturystyką i ekoturystyką. Na terenie Stowarzyszenia działa również wiele przedsiębiorstw związanych z handlem i usługami, które obsługują lokalną społeczność oraz turystów odwiedzających region.

4. doświadczenie we wdrażaniu LSR w latach 2014-2020: wdrażanie LSR w latach 2014-2020 stworzyło warunki do współpracy i integracji mieszkańców oraz podmiotów prawnych z całego obszaru LSR.

Przesłanki uzasadniające wybór 8 gmin jako partnerstwa lokalnego LGD wynikają z ich wspólnych cech, takich jak geograficzne położenie w regionie, podobne wyzwania rozwojowe oraz potencjał do współpracy i wymiany doświadczeń. Gminy te łączą również powiązania kulturowe, gospodarcze i społeczne, co umożliwia realizację wspólnych projektów i inicjatyw.

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki jest jednolity i spójny pod względem geograficznym, przyrodniczym, kulturowym, historycznym, społecznym i gospodarczym. Ta jednolitość i spójność są kluczowe dla skutecznego planowania i realizacji lokalnej strategii rozwoju, ponieważ umożliwiają skoncentrowanie się na wspólnych wyzwaniach i potencjałach obszaru.

ROZDZIAŁ III PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

III.1 Metody partycypacyjne zapewniające oddolność charakteru LSR

Partycypacja to sposób na aktywne branie udziału w wydarzeniach, które dotyczą mieszkańców, a także możliwość zabierania głosu, uczestniczenia ludzi w działaniach i decyzjach. Celem partycypacji jest zapewnienie oddolnego charakteru LSR przy udziale lokalnej społeczności.

Przygotowanie LSR nie było zlecane podmiotowi zewnętrznemu. Jest ona efektem pracy organizacji, zaangażowania Zarządu, Biura LGD i przede wszystkim lokalnej społeczności (w tym grup docelowych: gmin, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, osób w niekorzystnej sytuacji), które aktywnie uczestniczyły w konsultacjach i badaniach.

Niniejsza LSR jest dokumentem strategicznym obszaru LGD służącym lokalnej społeczności. W celu zapewnienia oddolnego charakteru LSR w procesie jej tworzenia uczestniczyli mieszkańcy reprezentujący przedsiębiorców, rolników, władze lokalne (przedstawiciele gmin, sołtysi), organizacje pozarządowe, w tym Ochotnicze Straże Pożarne, Koła Gospodyń Wiejskich, parafie. Były to kobiety, rolnicy, osoby pełnoletnie, w tym osoby młode do 25 roku życia i seniorzy. Do prac nad tworzeniem strategii włączono także osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunów. Tak szeroko reprezentowana lokalna społeczność ma realny wpływ na planowane a dotyczące ich (bezpośrednio lub pośrednio) działania. Na etapie tworzenia LSR podczas spotkań z mieszkańcami podjęto odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji m.in.: ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną zgodnie z zasadami horyzontalnymi określonymi w art. 9 rozporządzenia 2021/1060.

Poniżej, zostały opisane metody, które użyto dla zapewnienia oddolnego charakteru opracowanej LSR, gwarantującego aktywny udział społeczności lokalnej w określeniu potrzeb, poprzez identyfikację szans, po wyznaczenie celów strategii. Do metod tych zaliczono:

- **badanie ewaluacyjne** zostało przeprowadzone w terminie 28.03.2022 r.- 31.12.2022 r. przez podmiot zewnętrzny, który zaangażował mieszkańców obszaru działania LGD w celu oceny efektywności wdrażanej Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2014-2020. Respondentami badania byli wnioskodawcy, beneficjenci, mieszkańcy obszaru LSR, członkowie LGD, przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego i przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. W badaniu ewaluacyjnym zostały zastosowane techniki badawcze m.in.: badanie ankietowe, wywiad częściowy i pogłębiony. Ostatnia część badania poświęcona została problemom i deficytom w największym stopniu wpływającym negatywnie na rozwój obszaru objętego LSR. Respondenci proszeni byli o analizę tych kwestii w trzech obszarach: społecznym, gospodarczym i infrastrukturalnym. W badaniu wzięło udział 50 respondentów. W wyniku badania powstał końcowy raport pn. "Ewaluacja Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2014-2020", który został przesłany do Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz do Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego i upubliczniony na stronie internetowej LGD. Zebrane uwagi i wyniki badania zostały wykorzystane do opracowania LSR na lata 2023-2029. Efektem działania była diagnoza obszaru LGD, określono także słabe i mocne strony obszaru (analiza SWOT).
- **konsultacje społeczne** w terminie 05.07.2022 r.- 28.07.2022 r. odbyło się 8 spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami, po jednym w każdej gminie wchodzącej w skład LGD. Na stronie internetowej LGD zamieszczono harmonogram konsultacji w poszczególnych gminach, opracowano i rozpropagowano w poszczególnych gminach plakaty informujące o konsultacjach. W celu zwiększenia udziału lokalnej społeczności konsultacje zostały przeprowadzone w godzinach popołudniowych. W zorganizowanych spotkaniach wzięło udział łącznie 81 osób. Uczestnikami warsztatowych spotkań byli mieszkańcy obszaru LSR, którzy w grupach i przy udziale specjalistów moderatorów zdefiniowali mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia obszaru LSR. Wypracowali tzw. analizę SWOT obszaru Krainy Drwęcy i Pasłęki na podstawie, której powstało drzewo problemów, a w rezultacie sformułowano najważniejsze cele oraz przedsięwzięcia, a także ustalono grupy docelowe do których powinno być kierowane wsparcie. Spotkania te, były możliwością również zgłaszania uwag i propozycji przedsięwzięć oraz projektów, możliwych do realizacji w ramach poszczególnych celów strategii. Mając na uwadze jak najszerzy udział mieszkańców w opracowaniu LSR na stronie internetowej Stowarzyszenia zamieszczono projekt strategii. Mieszkańcy mieli jeszcze możliwość zgłaszania swoich uwag w formie telefonicznej, elektronicznej i osobistej. Po zakończeniu konsultacji społecznych przeprowadzono w formie online robocze spotkanie podsumowujące z osobami, które uczestniczyły w konsultacjach społecznych i wyrazili chęć udziału w wideokonferencji. Spotkanie odbyło się z 45 osobami w dniu 03 kwietnia 2023 r.
- **ankieta elektroniczna** na stronie internetowej LGD zamieszczono ankietę skierowaną do osób, które nie mogły wziąć bezpośrednio udziału w konsultacjach społecznych na temat oczekiwań stawianych wobec LGD i LSR w nowym okresie programowania. Ankietę można było wypełnić w okresie od 30.06.2022 r. do 30.04.2023 r. Udostępnienie ankiety pozwoliło zaangażować w proces konsultacyjny m.in. stypendystów funduszu stypendialnego "Równe szanse" prowadzonego przez Fundację Rozwoju Regionu Łukta. Ankietę można było otrzymać także w biurze LGD w wersji papierowej. Zostało wypełnionych 60 ankiet, w których wskazano kierunki rozwoju obszaru LGD. Wszystkie propozycje zostały wzięte pod uwagę. Zawarte w nich informacje pomogły zaplanować rozwiązania, które w największym stopniu przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców, a także będą miały wpływ na zmieniające się potrzeby na obszarach wiejskich.
- **Punkt konsultacyjny w Biurze LGD** miejsce, w którym interesariusze strategii mogli zapoznać się z materiałami informacyjnymi, złożyć swoje opinie i uwagi oraz wypełnić ankietę.
- **warsztat ewaluacyjno-refleksyjny** odbył się dnia 12.12.2022 r. a organizatorem spotkania było LGD. W spotkaniu uczestniczyły 33 osoby reprezentujące mieszkańców obszaru LSR, w tym członkowie Stowarzyszenia, lokalne władze, pracownicy biura. Celem spotkania była bieżąca analiza procesu wdrażania LSR

na lata 2014-2020 i jego efektów. Podczas spotkania przedstawiono nadchodzące zmiany w obszarze LGD związane z wprowadzeniem Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2029. W związku z tym wywiązała się dyskusja na temat potrzeb obszaru LSR. Uzyskane wskazówki i postulaty od uczestników warsztatu posłużyły również do opracowania nowej LSR. Ponadto w wyniku tego spotkania do organizacji przystąpili nowi członkowie, którzy są zainteresowani działaniami LGD w nadchodzącym nowym okresie programowania.

- **Spotkania zespołu roboczego ds. opracowania LSR**- zespół składał się z 4 osób tj. 3 pracowników biura LGD i Przewodniczącej Rady Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki. Wybrane osoby to praktycy posiadający bogatą wiedzę i długoletnie doświadczenie w zakresie wdrażania podejścia LEADER. Cały zespół uczestniczył w w/w spotkaniach i badaniach. Podczas wspólnych spotkań zostały omówione wszystkie zebrane materiały, dokonano analizy wniosków z przeprowadzonych w/w metod partycypacji.

Zapisy LSR na poszczególnych etapach jej tworzenia były każdorazowo szeroko konsultowane, w szczególności przez wykorzystanie elektronicznych form komunikacji (np. strona www, e-mail) i spotkań bezpośrednich z mieszkańcami. Wybrane metody oraz prace nad LSR zostały zaplanowane przy wykorzystaniu własnego doświadczenia LGD i jej członków. Wykorzystano także wyniki ewaluacji i monitoringu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020. Wnioski, propozycje i rekomendacje z poszczególnych etapów prac nad strategią analizowane były każdorazowo przez pracowników Biura LGD i Zarząd. Na podstawie przeprowadzonych spotkań i zgromadzonych wszystkich informacji z mieszkańcami opracowano strategię rozwoju dostosowaną do Programu Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2029.

Poprzez zastosowane powyższe metody partycypacji uspołeczniono procesy decyzyjne zwiększając zaangażowanie i rolę mieszkańców obszaru LSR. Należy zauważyć, że metody partycypacyjne wymagają bazy w postaci zaufania i akceptacji społecznej. Każda pozyskana osoba wnosi swoją wiedzę i doświadczenie w sieć społecznych relacji. Stąd też planowane działania muszą systematycznie budować kapitał pozytywnych relacji w obrębie LGD, jak i na linii LGD- otoczenie społeczne. Wszystkie założone i zastosowane metody przyczyniły się do aktywizowania społeczności lokalnej reprezentującej różne grupy interesu, co w konsekwencji przyczyniło się do ostatecznej wersji strategii LSR, która dnia 06 czerwca 2023 r. została zatwierdzona przez Zarząd Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki.

W celu sprawnej realizacji LSR zatrudniony jest pracownik na stanowisku specjalista do spraw administracji, monitoringu i sprawozdawczości, który jest odpowiedzialny za prowadzenie ciągłego monitoringu i ewaluacji. Wyniki badań z monitoringu przedstawione będą w formie corocznego sprawozdania z realizacji LSR za ubiegły rok kalendarzowy. Wyniki z badań ewaluacji będą natomiast przedstawiane w formie corocznego raportu z badań ewaluacyjnych za ubiegły rok kalendarzowy. Raport i sprawozdanie przedstawiane będą na posiedzeniu Zarządu do zatwierdzenia i podjęcia działań korygujących lub naprawczych w obszarach, w których stwierdzona zostanie taka konieczność. W raporcie zostaną ujęte wyniki ewaluacyjne oraz rekomendacje, które umożliwią wprowadzenie zmian i optymalizację wdrażania LSR oraz usprawnią funkcjonowanie LGD w kolejnych latach. Raport ewaluacyjny będzie upubliczniony na stronie internetowej LGD, a zatwierdzone sprawozdanie przekazane do właściwej Instytucji Zarządzającej tj. Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Współuczestnictwo społeczności lokalnej w procesie aktualizacji strategii oraz w opracowaniu i zmianie lokalnych kryteriów wyboru, będzie zagwarantowane poprzez opracowanie przejrzystej procedury aktualizacji LSR.

III.2 Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji społecznych

Konsultacje społeczne, poparte ogólnodostępnymi danymi statystycznymi regionu wykazały, że największym potencjałem obszaru są jego walory przyrodnicze, krajoznawcze oraz historyczne. Należy więc skoncentrować działania na wykorzystaniu tego potencjału. Obszar Krainy Drwęcy i Pasłęki posiada szczególne predyspozycje do rozwoju turystyki.

Ważnym więc aspektem jest ukierunkowanie działań w sferze gospodarczej z poszanowaniem środowiska przyrodniczego.

Mocną stroną w analizie SWOT obszaru jest też kapitał społeczny, który można zauważyć dzięki licznym aktywnie działającym organizacjom pozarządowym, w szczególności są to Ochotnicze Straże Pożarne i zarejestrowane Koła Gospodyń Wiejskich.

Główne potrzeby obszaru to edukacja i szkolenia, tworzenie miejsc pracy, rozwój turystyki, promowanie różnorodności gospodarczej, poprawa istniejącej niekomercyjnej infrastruktury, a także budowa nowej. Podkreślono również potrzebę działania na rzecz ochrony środowiska.

Największą szansą obszaru LSR jest możliwość pozyskania środków krajowych i unijnych, dywersyfikacja działalności rolniczej, zwiększenie promocji obszaru, rozwój turystyki, wykorzystanie potencjału ludzkiego mieszkańców, wsparcie rozpoczęcia lub istniejących działalności gospodarczych.

Natomiast największym zagrożeniem na obszarze LSR jest: postępująca inflacja, starzenie się społeczeństwa, zmiany klimatyczne, katastrofy ekologiczne (np. wyciek toksycznych substancji, awarie oczyszczalni, zaśmiecanie środowiska), niewłaściwe gospodarowanie naturalnymi zasobami, wandalizm, obciążenia fiskalne przedsiębiorczości, utrata miejsc pracy spowodowana m.in. sytuacją gospodarczą. Zaprezentowano jedynie najbardziej istotne kwestie uwzględnione w analizie SWOT.

Podczas wykorzystanych metod partycypacyjnych **określono grupę osób w niekorzystnej sytuacji na obszarze LSR są to: ludzie młodzi do 25 roku życia, osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunowie, rolnicy z małych gospodarstw rolnych, kobiety, seniorzy po 60 roku życia.** Działania w szczególności skierowane do tych osób będą realizowane m.in. poprzez aktywizację społeczną, edukacyjną, planowane nabory w ramach LSR. Wyniki przeprowadzonej analizy zawarto również w Rozdziale IV strategii tj. Analiza potrzeb i potencjału LSR.

III.3. Działania informacyjne mające na celu wzmocnienie partnerstwa

Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki w celu budowania i wzmocnienia trójsektorowej współpracy partnerskiej mającej wpływ na prawidłowe wdrażanie LSR na lata 2023-2029 planuje kontynuować i rozszerzać promocję działalności organizacji. LGD aktywnie prowadzi stronę internetową oraz funpage utworzony w mediach społecznościowych. W celu dotarcia do jak największego grona odbiorców, w szczególności do osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, ogłaszając nabór wniosków w ramach LSR informacje rozsyłane będą do jednostek samorządów terytorialnych, instytucji, organizacji pozarządowych, członków LGD poprzez plakaty, ulotki, i pocztę e-mail. Materiały promocyjne umieszczone zostaną także w gablotach informacyjnych należących do gmin lub organizacji pozarządowych. Ogłoszenia o naborze/ planowanych przedsięwzięciach LGD pojawią się także w dostępnych prasach lokalnych. Stowarzyszenie stara się zachować ciągłą współpracę z regionalną telewizją, aby cyklicznie publikować materiały promujące bieżącą działalność organizacji. Ponadto pracownicy biura LGD będą w miarę możliwości uczestniczyć w posiedzeniach rad gmin w celu przekazania informacji mieszkańcom na temat etapu wdrażania LSR, stanu realizacji budżetu, planowanych naborach/wydarzeniach organizowanych przez LGD.

Osoby zainteresowane przystąpieniem do ogłoszonych konkursów przez LGD będą mogły otrzymać bezpłatne i indywidualne doradztwo udzielane przez pracowników biura LGD w formie telefonicznej, elektronicznej i osobistej. Działania te w sposób szczególny będą wspierać podmioty bez doświadczenia, które po raz pierwszy starają się o dofinansowanie w ramach LSR. Kolejną metodą komunikacji będą spotkania szkoleniowe organizowane przed planowanymi naborami w celu przygotowania potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o fundusze unijne. Podczas szkoleń osoby zainteresowane pozyskaniem środków zdobędą wiedzę jak prawidłowo wypełnić wniosek i załączniki oraz zapoznają się z poszczególnymi kryteriami oceny stosowanymi przez organ decyzyjny (Radę). Po udzielonym doradztwie/szkoleniu osoby biorące w nich udział wypełnią ankietę w celu otrzymania informacji zwrotnej przez LGD na temat świadczonych usług.

Zostanie podjęta także współpraca z Głównym Punktem Informacyjnym Funduszy Europejskich w Olsztynie oraz z gminnymi punktami konsultacyjno-informacyjnymi. Na potrzeby wdrażania LSR na lata 2023- 2029 został opracowany plan komunikacji z lokalną społecznością, który dnia 06.06.2023 r. został zatwierdzony Uchwałą nr 19/2023 Zarządu Stowarzyszenia. Dokument ten pozwoli tworzyć pozytywny wizerunek LGD poprzez działania informacyjno-promocyjne, w szczególności wśród mieszkańców obszaru LSR. W celu zwiększenia aktywizacji

społeczności lokalnej Stowarzyszenie co roku będzie aplikować o fundusze zewnętrzne z innych programów krajowych i unijnych.

Powyższe działania mają na celu zapewnienie szerokiego udziału lokalnej społeczności we wdrażaniu Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029.

ROZDZIAŁ IV ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

IV.I Zagospodarowanie przestrzenne/układ osadniczy

LGD obejmuje obszar leżący w północno-wschodniej Polsce na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Obszar sąsiaduje od północy z powiatem elbląskim i lidzbarskim, od wschodu – z olsztyńskim, od południa – z działdowskim i iławskim, a od zachodu – z ostródzkim. W skład LGD wchodzi osiem gmin: Morąg, Miłakowo, Dąbrówno, Grunwald, Łukta, Ostróda (gmina wiejska), Jonkowo i Świątki.

Centralnym punktem obszaru niewątpliwie jest gmina wiejska Ostróda, gdyż położona jest na trasie ważnych szlaków komunikacyjnych (skrzyżowanie drogi E-7, która jest częścią drogi europejskiej E-77, z drogami krajowymi 15 i 16), i posiada dogodne połączenia kolejowe. Przez Ostródę przebiega linia kolejowa z Olsztyna do Wrocławia, która w pobliskiej Iławie krzyżuje się z trasą Warszawa – Gdańsk. Również przez gminę Ostróda wiedzie szlak Kanału Elbląskiego, który jest unikalny w skali światowej pod względem rozwiązań hydrotechnicznych. Gmina wiejska Ostróda obejmuje tereny poza samym miastem Ostróda. Jest to obszar o charakterze wiejskim, złożony z wielu mniejszych wsi i osad rozrzuconych na przestrzeni gminy. Gmina jest silnie związana z rolnictwem i turystyką wiejską.

Następnym ważnym ośrodkiem jest Miasto Morąg, który jest głównym ośrodkiem gminy. Posiada charakterystyczną starówkę, która przyciąga turystów i jest miejscem wielu imprez i wydarzeń kulturalnych. Wokół centrum miasta znajdują się osiedla mieszkaniowe oraz tereny przemysłowe. Poza miastem, gmina Morąg składa się głównie z obszarów wiejskich. W okolicy można znaleźć wiele niewielkich wsi i osad wiejskich, które zajmują się głównie rolnictwem.

Na szczególną uwagę zasługuje teren gminy Łukta, która położona jest wśród lasów i jezior. W centrum miejscowości znajduje się zabytkowy kościół. Okolice gminy są głównie wiejskie, z licznymi gospodarstwami rolnymi i niewielkimi osadami wiejskimi.

Jeśli chodzi o gminę Jonkowo znajduje się w malowniczej okolicy jezior i lasów. Osadnictwo w gminie skupia się głównie wokół wsi Jonkowo, gdzie można znaleźć zarówno domy jednorodzinne, jak i gospodarstwa rolne.

Cechą charakterystyczną gminy Miłakowo jest niewielkie miasto zlokalizowane w dolinie rzeki Pasłęki. W centrum miasta znajduje się rynek, wokół którego skupiają się główne obiekty administracyjne i usługowe. W okolicy miasta można znaleźć liczne osady wiejskie, które zajmują się głównie rolnictwem.

W przypadku gminy Grunwald to obszar o bogatej historii, związanej z bitwą pod Grunwaldem w 1410 roku. W gminie znajduje się wieś Grunwald, w której można zobaczyć pomnik upamiętniający tę słynną bitwę. Ponadto, gmina jest przede wszystkim obszarem rolniczym z kilkoma mniejszymi osadami wiejskimi.

Gmina Dąbrówno znajduje się w bardzo ważnym dla tego terenu węzle komunikacyjnym łączącym powiat ostródzki z powiatami: iławskim, działdowskim, nidzickim i olsztyńskim. Dąbrówno jest niewielką miejscowością położoną nad jeziorami Dąbrowa Wielka i Dąbrowa Mała. W centrum miasta znajduje się rynek z zabytkowymi budynkami. Gmina składa się głównie z obszarów wiejskich, gdzie dominuje rolnictwo i małe osady wiejskie.

Obszar gminy Świątki jest głównie wiejski, składający się z kilkunastu wsi. Osadnictwo koncentruje się głównie wokół większych wsi, takich jak Świątki, gdzie można znaleźć charakterystyczne zabudowania wiejskie oraz gospodarstwa rolne. Tereny gminy cechują się różnorodnym krajobrazem, obejmującym pola uprawne, łąki oraz nieliczne lasy.

Teren LGD jest przede wszystkim obszarem wiejskim, co oznacza, że dominują na nim tereny wiejskie oraz rolnicze. Pomimo tego, że na tym obszarze znajdują się dwa miasta, Morąg i Miłakowo, które zamieszkuje mniej niż 20 tysięcy mieszkańców, wciąż charakteryzuje się on wiejskim charakterem. Mniejsza liczba mieszkańców w tych miastach w porównaniu do większych ośrodków miejskich sprawia, że obszar LGD wciąż zachowuje swój wiejski charakter.

Obszar LGD jest **ważnym węzłem komunikacyjnym**, łączącym powiaty: ostródzki, iławski, działdowski, nidzicki i olsztyński. Dzięki swojemu położeniu, obszar ten ma charakter rolniczo-turystyczny, co przyczynia się do rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej w regionie.

IV.2 Ludność obszaru LGD

Obszar LSR charakteryzuje się zróżnicowaniem etnicznym wśród ludności gmin wchodzących w skład LGD. Przede wszystkim obszar ten jest zamieszkały przez polskich osadników z Wileńszczyzny i Mazowsza, którzy osiedlili się na tych terenach, stanowiąc główną grupę etniczną. Jednak obok Polaków, na obszarze LGD można znaleźć również liczne mniejszości narodowe, takie jak Ukraińcy, Niemcy, Romowie i Białorusini, które przyczyniają się do kulturowej różnorodności regionu. Obszar LSR jest miejscem, w którym można dostrzec bogactwo tradycji, języków i zwyczajów, co przyczynia się do tworzenia wyjątkowej tożsamości regionalnej.

Tabela 2. Ludność wg grup wieku i płci w poszczególnych gminach obszaru LSR (stan na 31.12.2020 r.)

TERYT	Gmina	Ludność wg grup wieku i płci	ludność w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej)	ludność w wieku produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 mężczyźni
2814072	Jonkowo	7 627	1 326	5 034
2814122	Świątki	3 802	653	2 470
2815022	Dąbrówno	3 987	643	2 558
2815032	Grunwald	5 212	936	3 335
2815042	Łukta	4 402	773	2 863
2815063	Miłakowo	5 150	803	3 303
2815083	Morąg	23 721	3 819	14 749
2815092	Ostróda	16 006	2 842	10 355
	obszar LSR	69 907	11 795	44 667

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych

Ludność obszaru LGD na koniec 2020 roku, wynosiła 69 907 osób. W porównaniu z rokiem 2013, liczba mieszkańców obszaru LGD zmniejszyła się o 2 564 osoby. Spośród gmin należących do tego obszaru, największą liczbę mieszkańców posiadają Morąg (23 721 osób) i Ostróda (16 006 osób). Natomiast najmniejszą liczbę mieszkańców odnotowano w gminach Świątki (3 802 osób) i Dąbrówno (3 987 osób).

Tabela 3. Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym w podziale na miasto i wieś > 2020 (stan na 31.12.2020 r.)

TERYT	Gmina	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym
2814072	Jonkowo	1 597	1 267
2814122	Świątki	785	679
2815022	Dąbrówno	790	786
2815032	Grunwald	1 136	941
2815042	Łukta	893	766
2815063	Miłakowo	964	1 044
2815083	Morąg	4 589	5 153
2815092	Ostróda	3 363	2 809
	obszar LSR	14 117	13 445
		27 562	

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych

W regionie LGD najmniejsza liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym występuje w gminie Świątki, gdzie wynosi 785 osób. Natomiast największa liczba ludności w tym wieku znajduje się w gminie Morąg i wynosi 4 589 osób. Pod względem ludności w wieku poprodukcyjnym, najmniej osób znajduje się w gminie Grunwald (941 osób), natomiast najwięcej w gminie Morąg (5 153 osób). Jeśli chodzi o obszar LSR, to jest to obszar, gdzie zarejestrowano największą liczbę ludności w wieku przedprodukcyjnym (14 117 osób) oraz ludności w wieku poprodukcyjnym (13 445 osób). Natomiast łączna liczba ludności uwzględniająca miasta i wsie w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym wynosi 27 562.

Obszar LGD zmagają się z nieustannym zjawiskiem starzenia się społeczeństwa. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią 19,23 % całkowitej liczby ludności obszaru LGD. Z roku na rok liczba osób w wieku poprodukcyjnym stale rośnie, podczas gdy liczba osób w wieku przedprodukcyjnym maleje. Depopulacja wynika głównie z kilku czynników, takich jak spadek liczby urodzeń, trudna sytuacja ekonomiczna, emigracja oraz zmiana modelu rodziny z wielodzietnej na małodzietną. W obliczu tych wyzwań demograficznych, obszar LGD musi podjąć odpowiednie działania w celu zarządzania skutkami starzenia się społeczeństwa.

Udział liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR według stanu na koniec 2020 r. wynosi:

$$30 \times \left(1 - \frac{0,35 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób w wieku nieprodukcyjnym}}\right)$$

$$30 \times \left(1 - \frac{0,35 \times 69\,907}{27\,562}\right) = 30 \times \left(1 - \frac{24\,467,45}{27\,562}\right) = 30 \times (1 - 0,8877) = 30 \times 0,1123 = 3,37$$

Powyższy wskaźnik oznacza, że na każde 100 osób zamieszkujących ten obszar, 3,37 osoby nie są w wieku produkcyjnym. Jest on istotny dla analizy demograficznej i planowania działań społecznych oraz gospodarczych. Wysoki wskaźnik udziału osób nieprodukcyjnych może oznaczać finansowe obciążenie dla mieszkańców w wieku produkcyjnym, którzy muszą utrzymywać osoby nieprodukcyjne. Jednocześnie, może wskazywać na konieczność zapewnienia odpowiedniej opieki i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych, które wymagają specjalnej troski.

Tabela 4. Migracje na pobyt stały gminne wg płci migrantów (miasto, wieś) 2020

TERYT	gmina	Zameldowania ogółem	Wymeldowania ogółem
2814072	Jonkowo	172	120
2814122	Świątki	36	60
2815022	Dąbrówno	38	58
2815032	Grunwald	33	94
2815042	Łukta	34	34
2815063	Miłakowo	48	65
2815083	Morąg	242	392
2815092	Ostróda	218	237
	obszar LSR	821	1060

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych

Na obszarze LSR jako całości, w roku 2020 odnotowano 821 zameldowań ogółem i 1060 wymeldowań ogółem. Najwięcej zameldowań odnotowano w gminie Morąg (242), natomiast najmniej w gminie Grunwald (33). Jeśli chodzi o wymeldowania to najwięcej ich odnotowano w gminie Morąg (392), natomiast najmniej w gminie Łukta (34).

Saldo migracji na obszarze LSR według stanu na koniec 2020 r. wynosi:

$$4 \times (1 - 40 \times ((\text{zameldowania} - \text{wymeldowania}) / (\text{liczba mieszkańców})))$$

$$4 \times (1 - 40 \times ((821 - 1060) / 69907)) = 4 \times (1 - 40 \times (-239) / 69907) \cong 4 \times (1 - (-0,1367)) = 4,55$$

Saldo migracji na obszarze LSR wynosi 4,55. Oznacza to, że przybyło więcej osób, które zameldowały się na pobyt stały niż tych, które się wymeldowały. Sugeruje to, że obszar LSR jest atrakcyjnym miejscem do zamieszkania dla grup ludzi.

Ludność obszaru LGD głównie zatrudniona jest w sektorze rolniczym, który stanowi ważny aspekt w działalności gospodarczej mieszkańców tego regionu. Procentowy udział zatrudnienia w rolnictwie na obszarze LGD wynosi 8,67. Obszary wiejskie LGD są zamieszkałe przez rolników, którzy utrzymują się z produkcji rolnej. Rolnictwo w regionie LGD skupia się na uprawie zbóż, takich jak pszenica, jęczmień, owies, żyto oraz hodowli zwierząt, w tym bydła, trzody chlewnej i drobiu. Według danych GUS, na terenie LGD w 2020 roku liczba osób pracujących w podmiotach gospodarki narodowej w sektorze rolniczym wyniosła 299. Rolnicy odgrywają istotną rolę w lokalnej gospodarce, dostarczając środki do życia dla siebie i swoich rodzin oraz przyczyniając się do produkcji żywności dla społeczności.

W obszarach wiejskich znajdują się niewielkie wspólnoty, w których większość mieszkańców stanowią domownicy, są to osoby będące członkami rodzin rolników, które aktywnie wspierają i angażują się w prace związane z gospodarstwem rolnym. Są to małżonkowie, dzieci, krewni lub inni członkowie rodziny, którzy przyczyniają się do uprawy ziemi, opieki nad zwierzętami, zbiorów czy innych codziennych obowiązków związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Według danych GUS, na terenie LGD w 2020 roku liczba członków rodzin i pracujących w gospodarstwach rolnych wyniosła 5 763 osoby.

Liczba - 6 062 osób (GUS 2020) zatrudnionych w sektorze rolniczym odzwierciedla znaczącą rolę rolnictwa w tej lokalnej społeczności i wskazuje na duże zaangażowanie i zależność od tej gałęzi gospodarki w regionie wiejskim.

IV.3 Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości na terenie LSR

Podmioty gospodarcze warunkują rozwój przedsiębiorczości i dynamikę wzrostu lokalnej gospodarki. Według stanu na koniec 2020 r. na obszarze LSR w rejestrze REGON było zarejestrowanych 5 939 podmiotów gospodarczych. **W okresie ostatnich 10 lat, począwszy od 2013 roku, liczba przedsiębiorstw na obszarze LGD wzrosła o liczbę 2 560.** Ten znaczący wzrost świadczy o dynamicznym rozwoju gospodarczym tego obszaru i zwiększającym się zainteresowaniu przedsiębiorczością.

W 2020 roku najwięcej podmiotów gospodarczych odnotowano w gminach: Morąg (1981), gm. wiejska Ostróda (1333) i Jonkowo (931), zaś najmniej w gminach: Dąbrówno (236) i Świątki (250).

Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg gmin

TERYT	Gmina	Podmioty wg klasy wielkości: 0-9	Podmioty wg klasy wielkości: 10-49
2814072	Jonkowo	931	32
2814122	Świątki	250	5
2815022	Dąbrówno	236	9
2815032	Grunwald	291	15
2815042	Łukta	343	11
2815063	Miłakowo	394	12
2815083	Morąg	1981	61
2815092	Ostróda	1333	35
obszar LSR		5759	180
		5939	

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych

Udział przedsiębiorców zatrudniających mniej niż 50 pracowników na obszarze LSR w liczbie mieszkańców LSR, według stanu na koniec 2020 r. wynosi:

$$\frac{0,25 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba przedsiębiorstw poniżej 50 pracowników}}$$

$$\frac{0,25 \times 69907}{5939} = \frac{17476,75}{5939} \cong 2,94$$

Wskaźnik udziału przedsiębiorców zatrudniających mniej niż 50 pracowników na obszarze LSR wynosi 2,94. Oznacza to, że na każde 100 mieszkańców obszaru LSR przypada 2,94 przedsiębiorcy zatrudniającego mniej niż 50 pracowników. Ten wskaźnik jest istotny dla oceny sytuacji gospodarczej, wskazując na aktywność przedsiębiorców i zróżnicowanie gospodarcze. Wysoki wskaźnik na obszarze LGD sugeruje korzystną sytuację gospodarczą, rozwinięty sektor małych i średnich przedsiębiorstw oraz sprzyjający klimat inwestycyjny.

Tabela 6. Dochód podatkowy w gminach obszaru LSR (stan na 31.12.2020 r.)

TERYT	gmina	dochód podatkowy na obszarze LSR
2814072	Jonkowo	2 100,93
2814122	Świątki	1 216,07
2815022	Dąbrówno	1 223,11
2815032	Grunwald	980,60
2815042	Łukta	1 328,54
2815063	Miłakowo	1 166,64
2815083	Morąg	1 600,50
2815092	Ostróda	1 696,98
	obszar LSR	11 313,37

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych

Dochód podatkowy na obszarze LSR różni się między poszczególnymi gminami. Najwyższy dochód osiągnęła gmina Jonkowo, wynoszący 2 100,93 złotych, co oznacza największą sumę wpływów podatkowych w porównaniu do innych gmin. Gmina Grunwald miała natomiast najniższy dochód podatkowy na obszarze LSR, wynoszący 980,60 złotych. Całkowity dochód podatkowy na obszarze LSR, uwzględniający wszystkie gminy, wyniósł 11 313,37 złotych.

Średnia arytmetyczna wskaźnika G gmin objętych obszarem LSR według stanu na koniec 2020 roku:

$$G = \frac{\text{Suma dochodów podatkowych na obszarze LSR}}{\text{Liczba gmin na obszarze LSR}}$$

$$G = \frac{11313,37}{8} \cong 1414,17$$

$$\left(\frac{3750}{\text{średnia wartości wskaźnika G gmin objętych LSR}} \right)$$

$$\frac{3750}{1414,17} \cong 2,65$$

Wskaźnik G jest miarą rozwoju gminy, uwzględniającą różne czynniki takie jak bezrobocie, wykształcenie, dostępność usług publicznych i rozwój gospodarczy. Średnia arytmetyczna wskaźnika G dla gmin objętych obszarem LSR wynosi 2,65, co oznacza, że średni poziom rozwoju tych gmin jest zbliżony, ale niższy niż średnia krajowa.

W gospodarce obszaru LSR istnieje duży potencjał w **sektorach rolnictwa, leśnictwa, turystyki, przedsiębiorczości społecznej i sektorze usług**. Każdy z tych sektorów ma swoje specyficzne cechy i przyczynia się do rozwoju regionu:

- 1) **Rolnictwo:** Obszar LSR posiada korzystne warunki do rozwoju rolnictwa, co czyni go kluczowym sektorem gospodarczym w regionie. Wielu rolników w tym obszarze specjalizuje się w uprawie zbóż, takich jak pszenica, jęczmień, kukurydza, rzepak, owies, żyto. Rolnicy w regionie LGD angażują się również w hodowlę

zwierząt, takich jak bydło, trzoda chlewna i drób. Uprawa różnych gatunków roślin i hodowla zwierząt może dostarczać lokalnie wytwarzaną żywność, a także stwarzać możliwości eksportu. Inwestycje w nowoczesne technologie rolnicze, zrównoważone praktyki uprawy i rozwój agroturystyki mogą przyczynić się do rozwoju sektora rolniczego w regionie.

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w sektorze rolniczym (stan na 31.12.2023 r.)

TERYT	gmina	Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w sektorze rolniczym [szt.]	Pracujący w gospodarstwach rolnych (członkowie rodziny i pracujący najemni stali) wg płci w osobach
2814072	Jonkowo	33	711
2814122	Świątki	13	580
2815022	Dąbrówno	15	481
2815032	Grunwald	27	651
2815042	Łukta	21	341
2815063	Miłakowo	34	363
2815083	Morąg	65	1 489
2815092	Ostróda	91	1 147
	obszar LSR	299	5 763

Źródło: Vademecum Samorządowca 2021

Możemy zauważyć, że najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w sektorze rolniczym znajduje się w gminie wiejskiej Ostróda (91), a najmniej w gminie Świątki (13).

Wśród gmin obszaru LGD wyróżniają się różnorodne kierunki produkcji, jednak na szczególną uwagę zasługują powierzchnie zasiewów zbożami podstawowymi z mieszankami zbożowymi oraz rozwinięta hodowla bydła, drobiu i trzody chlewnej.

Tabela 8. Główne kierunki produkcji roślinnej i hodowli zwierząt (stan na 31.12.2020 r.)

gmina	uprawy zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi (ha)	Hodowla drobiu (gospodarstwa)	Hodowla bydła (gospodarstwa)	Hodowla trzody chlewnej (gospodarstwa)
Jonkowo	2 358,30	80	94	3
Świątki	2 067,42	79	92	0
Dąbrówno	3 578,42	27	56	36
Grunwald	3 980,68	58	101	8
Łukta	698,83	51	37	0
Miłakowo	2 709,83	0	66	0
Morąg	4 759,39	187	186	13
Ostróda	7 106,46	161	110	41
obszar LSR	27 259,33	643	742	101

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych

Ważnym elementem rolnictwa na obszarze LGD jest także rozwój ekologicznych form upraw i hodowli. W ostatnich latach coraz większą popularnością cieszą się uprawy ekologiczne oraz ekologiczna hodowla zwierząt. Na obszarze LGD działa kilka gospodarstw, które specjalizują się w produkcji ekologicznej. Według danych GUS z roku 2020, na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest 3241 certyfikowanych gospodarstw ekologicznych. Znajdują się także liczne pasieki, a produkcja miodu jest ważnym elementem rolnictwa na tym obszarze.

Warto zaznaczyć, że rolnictwo na obszarze LGD to przede wszystkim rolnictwo małych gospodarstw, co wpływa na specyfikę produkcji oraz sposób dystrybucji produktów na rynku.

Tabela 9. Gospodarstwa rolne ogółem na obszarze LGD

TERYT	gmina	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
2814072	Jonkowo	9	134	83	44	151
2814122	Świątki	7	104	53	32	111
2815022	Dąbrówno	3	64	48	39	96
2815032	Grunwald	6	61	55	52	119
2815042	Łukta	0	86	41	0	59
2815063	Miłakowo	9	58	36	22	107
2815083	Morąg	9	211	128	86	225
2815092	Ostróda	27	174	94	68	218
	obszar LGD	70	892	538	343	1 086
		2 929				

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych

Na obszarze działania LGD odnotowuje się zróżnicowany podział gospodarstw rolnych pod względem powierzchni. Najwięcej gospodarstw rolnych znajduje się w przedziale powierzchni 15 hektarów i więcej, gdzie jest ich 1 086. Kolejnym największym przedziałem jest 1-5 hektarów, gdzie występuje 892 gospodarstwa, a następnie przedział 5-10 hektarów, gdzie jest 538 gospodarstw. Przedział 10-15 hektarów ma 343 gospodarstwa rolnicze. Najmniej gospodarstw rolnych występuje w przedziale do 1 ha włącznie, gdzie występuje tylko 70 gospodarstw. W gminie Łukta w przedziale do 1 hektara oraz a w przedziale 10-15 hektarów nie ma tych gospodarstw.

- 2) **Leśnictwo:** Obszar LSR z dużą powierzchnią leśną ma duży potencjał rozwoju sektora leśnego. Zrównoważone zarządzanie lasami, produkcja drewna, produkty leśne i ekoturystyka są obszarami, w których sektor leśny może rozwijać się i przyczyniać do wzrostu gospodarczego regionu.

Tabela 10. Powierzchnia lasów w gminie obszaru LSR (stan na 31.12.2020 r.)

gmina	Powierzchnia lasów ogółem (ha)
Jonkowo	6 542,82
Świątki	2 354,49
Dąbrówno	2 460,50
Grunwald	4 027,89
Łukta	10 364,66
Miłakowo	3 602,48
Morąg	9 860,10
Ostróda	12 717,89
Obszar LSR	51 930,83

Źródło: Vademecum Samorządowca 2021

Największą powierzchnię lasów posiada gmina wiejska Ostróda, natomiast najmniejszą powierzchnię lasów ma gmina Świątki.

- 3) **Turystyka:** Obszar LSR ma duży potencjał turystyczny ze względu na swoje naturalne walory i atrakcje. Obszar ten posiada malownicze jeziora, lasy i obszary chronione. **Rozwój turystyki na obszarze LSR jest kluczowym czynnikiem napędzającym gospodarkę regionu.** Potencjał rozwoju obejmuje turystykę przyrodniczą, aktywną (szlaki rowerowe), agroturystykę, turystykę kulturową i gastronomię, które mogą przyciągać większą liczbę turystów, generując przychody dla lokalnej gospodarki. Obszar LGD oferuje

możliwości rozwoju agroturystyki, gdzie turyści mogą doświadczyć życia wiejskiego, uczestniczyć w pracach rolniczych, degustować lokalne produkty żywnościowe i korzystać z atrakcji związanych z przyrodą. W połączeniu z produkcją i sprzedażą ekologicznych produktów żywnościowych, branża agroturystyki może stanowić ważne źródło dochodów dla lokalnych rolników.

Tabela 11. Obiekty noclegowe obszaru LGD (stan na 31.12.2020 r.)

TERYT	Gmina	Liczba innych obiektów świadczących usługi hotelarskie	Liczba gospodarstw agroturystycznych
2814072	Jonkowo	0	34
2814122	Świątki	3	3
2815022	Dąbrówno	12	2
2815032	Grunwald	9	6
2815042	Łukta	9	9
2815063	Miłakowo	4	4
2815083	Morań	25	13
2815092	Ostróda	43	23
	obszar LGD	105	94

Źródło: dane pozyskane z urzędów gmin obszaru LGD

Największą liczbę innych obiektów świadczących usługi hotelarskie ma gmina wiejska Ostróda (43), natomiast Jonkowo nie posiada takich obiektów, ma natomiast największą liczbę gospodarstw agroturystycznych (34), podczas gdy gmina Dąbrówno ma ich najmniej (2). Istotne zatem jest zwrócenie uwagi na obszary, w których istnieje brak innych obiektów hotelarskich, co może stanowić punkt wyjścia do rozwoju infrastruktury turystycznej.

Obszar LGD wyróżnia się na tle województwa warmińsko-mazurskiego pod względem wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zakwaterowania. Według danych z 31.12.2020 roku, województwo warmińsko-mazurskie miało wykorzystanie miejsc noclegowych na poziomie 27,50%, podczas gdy średnia krajowa wynosiła 26,80%. Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, opracowany przez Schneidera, odzwierciedla stosunek liczby korzystających z noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców danego obszaru. W 2020 roku w województwie warmińsko-mazurskim wskaźnik intensywności ruchu turystycznego wyniósł 61,63% na 100 mieszkańców, podczas gdy średnia krajowa wynosiła 46,72%.

Wskaźnik Schneidera (korzystający z noclegów /100 mieszkańców) w powiatach

Powiat ostródzki %	Powiat olsztyński %
72,55	63,41

Źródło: Informacja o ruchu turystycznym w województwie warmińsko-mazurskim w 2020 roku

Dane te wskazują, że dwa powiaty wchodzące w skład obszaru LGD mają wyższe wykorzystanie miejsc noclegowych oraz większą intensywność ruchu turystycznego w porównaniu do średniej dla województwa warmińsko-mazurskiego i kraju. Oznacza to, że region ten jest atrakcyjnym miejscem do odwiedzenia i spędzenia czasu, zarówno dla turystów z kraju, jak i zagranicy.

Obszar LDG charakteryzuje się brakiem wystarczającej liczby ofert, które mogą odpowiednio prezentować turystyczny potencjał regionu, tj. zabytki, walory przyrodnicze i obiekty noclegowe. Warto również zauważyć, że baza turystyczna, w tym obiekty noclegowe i gastronomiczne, wymaga dalszego rozwoju, szczególnie poprzez inwestycje w infrastrukturę oraz rozwój potencjału ludzkiego. Istnieje również niedostateczna liczba działań promocyjnych mających na celu promowanie obszaru LGD. Wskazane potrzeby wynikają z konsultacji społecznych, w których społeczność wyraziła swoje opinie.

- 4) **Przedsiębiorczość społeczna** to inicjatywy biznesowe prowadzone przez organizacje non-profit lub spółdzielnie, które mają na celu nie tylko osiągnięcie zysku, ale także przynoszenie korzyści społeczności

lokalnej. Na terenie objętym działaniem LGD istnieje 294 organizacje non-profit według danych GUS 2020, które podejmują działania społeczne, edukacyjne, kulturalne i środowiskowe mające na celu rozwój regionu. Dwoma ważnymi organizacjami na tym obszarze są Fundacja Rozwoju Regionu Łukta i Zachodniomazurska Lokalna Organizacja Turystyczna (ZLOT). Fundacja Rozwoju Regionu Łukta odgrywa istotną rolę w rozwoju regionu poprzez aktywizację społeczności lokalnej oraz wspieranie inicjatyw gospodarczo-społecznych i rozwoju przedsiębiorczości. Jej działania mają na celu mobilizację lokalnej społeczności do aktywności oraz tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi regionalnemu. Natomiast Zachodniomazurska Lokalna Organizacja Turystyczna (ZLOT) skupia się na promowaniu regionu jako atrakcyjnego celu turystycznego i tworzeniu współpracy pomiędzy różnymi partnerami. Wspierając rozwój przedsiębiorczości turystycznej i zwiększając efektywność ekonomiczną podmiotów świadczących usługi dla turystów, ZLOT przyczynia się do wzrostu sektora turystycznego na obszarze LGD. Na obszarze LGD tj. w Miłakowie i Morągu zarejestrowane są dwie spółdzielnie socjalne. Spółdzielnia w Miłakowie zajmuje się leśnictwem, cięciem drzewa, wyrobem i sprzedażą drewna. Spółdzielnia w Morągu zajmuje się dożywianiem, gotowaniem i cateringiem. W regionie LGD można także znaleźć różnorodne warsztaty terapeutyczne, które oferują wsparcie i pomoc w różnych obszarach terapeutycznych. Wsparcie dla inicjatyw społecznych, takich jak spółdzielnie socjalne, organizacje non-profit i lokalne przedsiębiorstwa społeczne, wpływa na tworzenie nowych miejsc pracy, wzmacnianie lokalnej społeczności oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego regionu.

Branże oparte na rolnictwie, leśnictwie, turystyce, agroturystyce oraz przedsiębiorczości społecznej posiadają ogromny potencjał rozwojowy obszaru LGD. Właściwe wsparcie, promocja i inwestycje w te sektory przyczynią się do wzrostu gospodarczego, tworzenia miejsc pracy oraz zachowania tradycji i budowania tożsamości regionalnej.

IV.4 Obszary atrakcyjne turystycznie oraz dziedzictwo kulturowe/zabytki

Obszar 8 gmin wchodzących w skład LGD posiada wiele atrakcyjnych miejsc turystycznych, które mogą przyciągać zarówno turystów krajowych, jak i zagranicznych. Obszary atrakcyjne turystycznie w regionie LGD obejmują wiele pięknych miejsc i unikalnych atrakcji. Oto kilka z nich:

- 1) **Jezióra:** Region ten jest bogaty w malownicze jeziora, takie jak Jezioro Drwęckie, Jezioro Narie, Jezioro Szelaż Wielki, Jezioro Długie, Jezioro Mielno, Jezioro Dąbrowa Wielka i wiele innych. Te naturalne akweny oferują możliwości wędkarstwa, żeglarstwa, kajakarstwa oraz relaksu na plażach.

Tabela 12. Powierzchnia jezior na obszarze LGD

TERYT	Gmina	Powierzchnia jezior %
2814072	Jonkowo	1
2814122	Świątki	1,5
2815022	Dąbrówno	6
2815032	Grunwald	2
2815042	Łukta	8,4
2815063	Miłakowo	2,20
2815083	Morąg	6
2815092	Ostróda	5,05
obszar LSR		29,95

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych z gmin obszaru LGD

- 2) **Parki Krajobrazowe:** w regionie LGD znajduje się Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich który usytuowany jest w obrębie gminy Ostróda, Dąbrówno i Grunwald. Park ten wyróżnia się górskimi cechami klimatu i ukształtowania terenu, gatunkami flory i fauny. To część polodowcowego łańcucha zwanego Garbem

Lubawskim z najwyższym wzniesieniem na Warmii i Mazurach - Górą Dylewską (312 m n.p.m.) oraz z najwyższej położonym w województwie jeziorem Francuskim (247,7 m n.p.m.) i Lapidarium przy ścieżce edukacyjnej (muzeum skalne). W ośmiu gminach należących do LGD znajduje się aż dziesięć obszarów chronionego krajobrazu. Przodującymi gminami w tym zakresie są Łukta i Ostróda, natomiast najmniejsza ich liczba jest w gminie Jonkowo i Świątki. Ochroną na terenie LGD objęte są: Wzgórza Dylewskie, Rzeka Wąska, Lasy Taborskie, Kanał Elbląski, Jezioro Mielno, Dolina Środkowej Łyny, Dolina Pasłęki, Dolina Górnej Drwęcy, obszar Dąbrówieński i obszar Narięński. Te obszary chronią unikalne ekosystemy, lasy i krajobrazy, które są także doskonałe do pieszych wędrówek, jazdy na rowerze i obserwacji ptaków.

Tabela 13. Obszary prawnie chronione (stan na 31.12.2020 r.)

gmina	parki krajobrazowe (ha)	rezerваты i pozostałe formy ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu (ha)	obszary chronionego krajobrazu razem (ha)	obszary Natura 2000 (szt.)
Jonkowo		337,45	4 555,96	4
Świątki		79,04	2 993,78	2
Dąbrówno	1 171,34	19,12	8 079,94	1
Grunwald		13,94	6 910,05	1
Łukta		807,13	13 959,33	3
Miłakowo		71,85	6 847,13	3
Morąg		1,24	8 910,67	1
Ostróda	4 864,59	660,13	21 016,92	2
obszar LSR	6035,93	1989,90	73 273,78	17

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych, Geoportal ostródzki i olsztyński

Na terenie obszaru LSR znajduje się 17 obszarów Natura 2000, a obszar chronionego krajobrazu wynosi 73 273,78 ha.

3) **Dziedzictwo kulturowe/zabytki:** obszar LGD jest bogaty we wspólne dziedzictwo kulturowe, które odgrywa istotną rolę w tworzeniu przestrzeni, stymuluje rozwój oraz zachowuje spójność i specyfikę tego obszaru. Historia tego terenu, pełna wydarzeń, pozostawiła liczne materialne świadectwa. Możemy tu znaleźć ślady najwcześniejszych gospodarzy tej ziemi, takich jak Prusowie i Krzyżacy. Spotykają się tu tradycje, dziedzictwo i sentymenty różnych narodów europejskich, takich jak Polacy, Szwedzi, Niemcy, Litwini, Ukraińcy i Rosjanie, którzy przez wieki wnosili swój wkład w kulturalną tożsamość regionu. Dziedzictwo kulturowe na tym obszarze obejmuje sieć osadniczą, układy urbanistyczne, przestrzeń krajobrazową z parkami i zabytkowymi alejami, zespoły architektoniczne (zarówno sakralne, jak i świeckie), pojedyncze budowle, miejsca historycznych wydarzeń (jak Pole Bitwy pod Grunwaldem), cmentarze oraz zabytki techniki. Wspólne tradycje stanowią dziedzictwo minionych pokoleń i są istotnym elementem kulturowym regionu. **To wspólne dziedzictwo kulturowe jest nie tylko źródłem dumy i tożsamości dla mieszkańców LGD, ale także przyciąga turystów, którzy chcą poznać historię i kulturę tego obszaru.** Jest ono również ważne dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, kreując atrakcyjne środowisko dla inwestycji i turystyki kulturowej. Przez ochronę i promocję tego dziedzictwa, obszar LGD przyczynia się do zachowania wartościowych elementów kulturowych i kontynuacji tradycji przekazywanych z pokolenia na pokolenie. W województwie warmińsko-mazurskim występują trzy Pomniki Historii, a dwa tego typu pomniki znajdują się na terenie LGD:

➤ *Kanał Elbląski* jest unikalnym zabytkiem hydrotechnicznym o światowym znaczeniu. Posiada system pochylni i śluz, który umożliwia pokonanie różnicy poziomu wód na trasie o długości 151,7 km. Na obszarze LGD można odbyć rejs osiemnastokilometrowym odcinkiem kanału pomiędzy Ostródą a Starymi Jabłonkami. Ten malowniczy szlak cieszy się dużą popularnością ze względu na walory krajobrazowe i unikalność hydrotechnicznych rozwiązań.

- *Pole Bitwy pod Grunwaldem*: to miejsce związane z historycznym wydarzeniem, jakim była bitwa stoczona 15 lipca 1410 roku. Była to największa bitwa średniowiecznej Europy, w której wojska polsko-litewskie odniosły zwycięstwo nad armią krzyżacką. Na polu bitwy znajduje się pomnik oraz muzeum, które upamiętniają to ważne wydarzenie.

Teren LGD ma bogate dziedzictwo kulturowe i wiele zabytków, które są wpisane do rejestru zabytków. Poniżej znajduje się lista niektórych zabytków i miejsc o szczególnym znaczeniu kulturowym w regionie:

Tabela 14. Wykaz najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego i historycznego na terenie LGD

Nazwa gminy	Obiekt	Miejscowość
Dąbrówno	dwór z II połowy XIX w.	Leszcz
	kamieniczki, wieża ciśnień z XVII w. fragment murów miejskich	Dąbrówno
	wolnostojąca murowana dzwonnica kościelna z XIV w.	Dąbrówno
	gotycki kościół z XIV w.	Dąbrówno
	Synagoga	Dąbrówno
Grunwald	dwór z drugiej połowy XIX w., obecnie Gminny Ośrodek Kultury	Gierzwałd
	zespół folwarczny i dwór z parkiem z końca XIX w.	Grunwald
	pałac z parkiem, rozbudowany w połowie XIX w.	Pacółtowo
	barokowy kościół z końca XVII w.	Stębark
Jonkowo	gotycki kościół św. Marii Magdaleny	Wrzesina
	dzwonnica	Stęki
	gotycki kościół p.w. św. Rocha i Jana Chrzciciela	Jonkowo
	dzwonniczka przydrożna	Giedajty
	Kościół św. Jana Ewangelisty	Nowe Kawkowo
Łukta	gotycki kościół Matki Boskiej Częstochowskiej	Łukta
	barokowy Kościół p.w. św. Antoniego wraz z dzwonnica i grotą przy kościele	Florczaki
	2 nagrobki: Królewskiego Nadleśniczego i Łowczego oraz jego córki z roku 1845 i 1850, jako jedne z najstarszych na terenie LGD	Tabórz
	mazurska chałupa	Plichta
Miłakowo	dwór barokowy z II połowy XVIII w.	Bieniasze
	zespół pałacowo-parkowy z elementami barokowymi z XVII w.	Ponary
	dwór z XVII w.	Różnowo
	kościół p.w. św. Elżbiety Węgierskiej z Turynii i św. Wojciecha	Miłakowo
	kościół p.w. św. Barbary	Boguchwały
Morąg	barokowy pałac magnackiej rodziny Dohnów z XVIII w.	Morąg
	gotycki ratusz, jeden z najstarszych zachowanych w woj. warm-maz. obiektów użyteczności publicznej z czasów średniowiecza	Morąg
	zamek krzyżacki	Morąg
	zespół pałacowo-parkowy z XVIII w. oraz cmentarz niemiecki	Markowo
	gotycki kościół parafialny p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła	Morąg
Ostróda	gotycki kościół p.w. Narodzenia NMP z XVI w.	Głaznoty
	barokowy kościół p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej	Ornowo
	barokowy kościół p.w. świętych Apostołów Piotra i Pawła z XVI w.	Durąg
	kościół ewangelicki	Kraplewo
Świątki	dwór z XVIII w.	Kalisty
	dwór z początku XX w.	Żardeniki
	neogotycki kościół p.w. św. Męczenników Kosmy i Damiana z XIX w.	Świątki

	późnogotycki kościół p.w. św. Mateusza Apostoła	Różynka
	gotycki kościół Narodzenia Najświętszej Marii Panny	Skolity

Źródło: Opracowanie własne LGD Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki

4) **Szlaki turystyczne:** Gminy należące do LGD posiadają połączone ze sobą szlaki rowerowe o łącznej długości około 695,60 km, które są ważną atrakcją na tym obszarze. Rozwinięta sieć szlaków rowerowych sprzyja turystyce, przyczynia się do popularyzacji regionu i zachęca do odkrywania uroków okolicznej przyrody oraz walorów krajobrazowych.

5) **Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne:** Na terenie LSR można znaleźć wiele produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych, które podkreślają specyfikę tego regionu. Produkty lokalne odgrywają istotną rolę w promocji lokalnej gospodarki, zachowaniu dziedzictwa kulturowego oraz tworzeniu tożsamości regionalnej. Charakteryzują się długą tradycją, unikalnym smakiem, bliskim związkiem z lokalnymi surowcami, ręcznymi metodami produkcji oraz certyfikacją jakości. To wszystko sprawia, że są one niezwykle wartościowe i pożądane zarówno przez mieszkańców danego regionu, jak i przez turystów czy koneserów żywności. Możemy być dumni z takich produktów jak:

- **Szynka dylewska:** znana polska szynka pochodząca z wsi Dylewo koło Ostródy. Produkt ten został oficjalnie wpisany przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi na listę produktów tradycyjnych. Cieszy się uznaniem zarówno w kraju, jak i za granicą.
- **Warmińska szynka wołowa** wędzona Gołogóra to lokalny produkt tradycyjny, oficjalnie wpisany przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wyprodukowana przez zakład mięsny Gołogóra, szynka wołowa jest wędzona zgodnie z tradycyjnymi metodami, co nadaje jej charakterystyczny smaki aromat.
- **Cydr jabłkowy o nazwie „Kwaśne Jabłko”** wytwarzany jest we Włodowie w gminie Świątki. Ten wyjątkowy produkt zdobył uznanie jury na prestiżowym konkursie win i cydrów - EnoExpo 2014. Ponadto, cydry te zdobyły sześć medali, w tym dwa złote, podczas konkursu w Krakowie.
- **Produkty nabiałowe z Mleczarni EkoŁukta:** sery, jogurty, maślanki, mleko i śmietanki. Wytwarzane z naturalnych składników, w tym lokalnego mleka.
- **Lody i sorbety z Kawiarni Mazurskiej w Łukcie:** produkowane z owoców, warzyw i ziół sezonowych według oryginalnych receptur. Otrzymały tytuł dziedzictwa kulinarnego Warmii, Mazur i Powiśla.
- **Herbatki Eligiusza Kozłowskiego:** produkowane z naturalnych składników z ekologicznych upraw w Wilimowie w gminie Jonkowo. Posiadają atest EKOGWARANCJI, potwierdzający ich jakość i bezpieczeństwo dla konsumentów.
- **Syropy zdrowotne Dary Natury Warmii i Mazur:** produkowane z kwiatów i roślin z receptur opartych na naturalnych składnikach. Bez dodatków sztucznych, przyjazne dla zdrowia.
- **Miody regionalne:** produkowane na terenie różnych gmin regionu LGD.

6) **Kultura ludowa:** Region LGD ma również bogatą kulturę ludową. Obrzędy i zwyczaje są integralną częścią kultury ludowej. W regionie celebrowane są święta i obrzędy związane z cyklem rocznym (Noc Kupały w gminie Świątki), jak również ważne momenty życiowe.

IV.5 Działalność sektora społecznego

Na obszarze LSR, sektor społeczny odgrywa istotną rolę w integracji społecznej i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Działalność sektora społecznego, w tym powstawanie organizacji pozarządowych i kół gospodyń wiejskich, ma znaczący wpływ na rozwój społeczeństwa obywatelskiego. **Na obszarze LSR według stanu na koniec 2020 r. było zarejestrowanych 294 organizacji pozarządowych.**

Również duże znaczenie dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego mają koła gospodyń wiejskich, będące specyficznym rodzajem organizacji pozarządowych. Koła te integrują kobiety mieszkające na wsi, a nawet i mężczyźni, rozwijają ich umiejętności, wspierają tradycje lokalne i budują więzi społeczne. Poprzez swoje działania, koła gospodyń wiejskich umacniają rolę kobiet w społeczności wiejskiej, promują lokalną kulturę i rozwijają

przedsiębiorczość. Na obszarze LSR według stanu na koniec 2020 r. były zarejestrowane 52 koła gospodyń wiejskich.

W celu aktywizowania lokalnych społeczności niezbędne warunki zapewniają lokalne jednostki kultury, takie jak gminne ośrodki kultury, biblioteki oraz infrastruktura sportowo-rekreacyjna. W każdej gminie na obszarze LSR istnieją placówki kultury tego typu. Dodatkowo, w ostatnich latach tworzone są świetlice wiejskie, które stanowią cenne uzupełnienie tej infrastruktury. Placówki kultury oraz infrastruktura sportowo-rekreacyjna jest niezwykle istotna dla aktywizacji lokalnych społeczności. Infrastruktura społeczna jest ważna dla rozwoju społeczności lokalnych i zapewnienia miejsc, gdzie ludzie mogą się spotykać, integrować i prowadzić różnorodne aktywności.

Na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych zidentyfikowano kilka głównych potrzeb wyrażonych przez społeczność lokalną. Wśród nich są: utworzenie miejsc spotkań dla seniorów w miejscowościach obszaru LGD, oferujących programy aktywizujące i warsztaty promujące samorozwój i integrację społeczną; inwestowanie w różnorodne oferty zajęć sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych i edukacyjnych dostępnych dla młodzieży i seniorów; poprawa infrastruktury, takiej jak świetlice, place zabaw, siłownie zewnętrzne i obiekty sportowe, w celu zapewnienia odpowiednich warunków i miejsc rekreacji dla mieszkańców; dostosowanie infrastruktury publicznej, takiej jak budynki publiczne, do potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnością; zapewnienie większego dostępu do miejsc kultury i rekreacji poprzez budowę i modernizację obiektów kulturalnych, takich jak biblioteki, muzea i centra kultury, oraz rozwój infrastruktury rekreacyjnej, takiej jak parki, place zabaw i ścieżki rowerowe.

Ograniczony dostęp do takiej infrastruktury może negatywnie wpływać na jakość życia i możliwości rozwoju społeczności.

W latach 2021-2022 LGD realizowano projekt "Ekologicznie odpowiedzialni", który skupiał się na propagowaniu świadomości ekologicznej oraz podejmowaniu działań na rzecz ochrony środowiska naturalnego poprzez akcje sprzątania dna 8 jezior oraz ich nabrzeża pn. "Ratuj z nami podwodny świat Warmii i Mazur", osiem rajdów rowerowych pod hasłem "Nakręć się na EKO" oraz dwie kampanie społeczne, dotyczące wypalania traw oraz zanieczyszczania wody. LGD będzie kontynuować podjęte działania poprzez organizowanie rajdów rowerowych pod hasłem "Nakręć się na EKO", których celem będzie propagowanie wiedzy w zakresie ochrony środowiska, a także innych inicjatyw, które umożliwią dalsze rozwijanie świadomości ekologicznej społeczności lokalnej oraz spełnią potrzebę tworzenia partnerstw z instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi, sektorem prywatnym i społecznością lokalną. Pokazywanie, że środowisko naturalne jest dla nas ważne, LGD wpływa na postawy i zachowania mieszkańców, zachęcając ich do podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska. Te działania mają bezpośrednie przełożenie na cele LSR, które obejmują inicjatywy związane z energetyką odnawialną, ochroną bioróżnorodności, gospodarką odpadami i innymi aspektami zrównoważonego rozwoju

Ponadto przeprowadzone konsultacje społeczne wykazały potrzebę tworzenia partnerstw z instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi, sektorem prywatnym i społecznością lokalną poprzez wspólną realizację projektów związanych z podnoszeniem wiedzy na temat ochrony środowiska, odnawialnych źródeł energii, edukacji ekologicznej i ochrony bioróżnorodności.

IV.6 Rynek pracy na obszarze LSR

Na obszarze LGD sektory gospodarki, takie jak rolnictwo, turystyka, leśnictwo oraz sektor usług, w tym przedsiębiorczość społeczna, odgrywają istotną rolę dla lokalnego rynku pracy i możliwości zatrudnienia. Wspieranie rozwoju tych sektorów oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców może przyczynić się do poprawy sytuacji na rynku pracy.

Na obszarze LSR rynek pracy charakteryzuje się zróżnicowanym poziomem zatrudnienia i bezrobocia w poszczególnych gminach.

Tabela 15. Rynek pracy gmin obszaru LGD (stan na 31.12.2020 r.)

Gmina	Osoby pracujące	Bezrobotni zarejestrowani	Bezrobotne zarejestrowane kobiety	Udział bezrobotnych zarejestrowanych	Udział bezrobotnych
-------	-----------------	---------------------------	-----------------------------------	--------------------------------------	---------------------

				w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%)	zarejestrowanych kobiet w liczbie w wieku produkcyjnym (%)
Jonkowo	1 708	174	97	3,7	4,5
Świątki	215	154	80	6,6	7,7
Dąbrówno	303	188	87	7,8	8,3
Grunwald	402	228	139	7,3	10
Łukta	507	187	110	6,8	9
Miłakowo	560	340	196	10,8	14,2
Morań	4 031	1 170	676	8,4	10,8
Ostróda	4 058	419	252	4,3	5,7
obszar LSR	11784	2860	1637	55,7	70,2

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych, Vademecum Samorządowca

Na obszarze LGD odnotowano rejestrację 2860 osób bezrobotnych, natomiast liczba osób zatrudnionych wynosiła 11784. Najwięcej bezrobotnych zarejestrowanych było w gminie Morań (1170), a najmniej w gminie Świątki (154). Najwyższy wskaźnik bezrobocia zarejestrowanego w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym był w gminie Miłakowo (10,8%), a najniższy w gminie Jonkowo (3,7%). Wskaźnik udziału kobiet w liczbie bezrobotnych zarejestrowanych był najwyższy w gminie Miłakowo (14,2%), a najniższy w gminie Jonkowo (4,5%). Należy jednak zaznaczyć, że poziom bezrobocia na obszarze 8 gmin jest wyższy niż średnia krajowa. **Dlatego ważne jest podejmowanie działań na rzecz poprawy sytuacji na rynku pracy, takich jak wspieranie przedsiębiorczości, rozwój sektora usług oraz inwestycje w infrastrukturę, które mogą przyciągnąć nowych inwestorów i zwiększyć zatrudnienie.**

Udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR według stanu na koniec 2020 roku:

$$5 \times \left(1 - \frac{0,015 \times \text{ludność w wieku produkcyjny}}{\text{liczba bezrobotnych}}\right)$$

$$5 \times \left(1 - \frac{0,015 \times 44\,667}{2860}\right) = 5 \times \left(1 - \frac{670,005}{2860}\right) \cong 5 \times 0,7657 \cong 3,82$$

Powyższy wskaźnik oznacza, że na każde 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR – 3,82 osoby były bezrobotne i zarejestrowane w urzędzie pracy na koniec 2020 roku.

Potwierdzeniem niekorzystnej sytuacji na rynku pracy zilustrowanej statystyką publiczną GUS są wyniki konsultacji społecznych przeprowadzonych przez LGD. Na podstawie tych konsultacji stwierdzono szereg problemów, takich jak niewystarczająca liczba miejsc pracy w obrębie danej gminy, brak zakładów aktywizacji zawodowej, niski poziom przedsiębiorczości oraz niewystarczająca liczba wykwalifikowanej kadry zawodowej. Ponadto, istnieje niedostateczna ilość inwestorów oraz niski poziom aktywizacji wśród osób z niepełnosprawnościami i osób starszych, spowodowany brakiem transportu publicznego do miejsc aktywizacji, a także migracji młodych ludzi z obszaru LSR.

Działania mające na celu przyciągnięcie inwestorów, wspieranie przedsiębiorczości, rozwój sektorów gospodarki, edukację i szkolenia zawodowe oraz promowanie aktywności społecznej mogą przyczynić się do poprawy sytuacji na rynku pracy i wzrostu gospodarczego obszaru LSR.

IV.7 Problemy społeczne z uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego

Sytuacja społeczna na obszarze LSR jest złożona i kształtowana przez różnorodne problemy, z którymi mieszkańcy regionu się borykają. Jednym z głównych wyzwań jest problem ubóstwa i wykluczenia społecznego. Istnieje znaczne zróżnicowanie sytuacji między poszczególnymi gminami. Według danych GUS z 2020 roku, wskaźnik ubóstwa dla województwa warmińsko-mazurskiego wynosił 8%. Niskie dochody i wysokie bezrobocie przyczyniają się do występowania ubóstwa i utrudniają mieszkańcom zaspokajanie podstawowych potrzeb. Osoby najbardziej narażone na te problemy to rodziny wielodzietne, osoby niepełnosprawne, bezrobotne, samotne matki oraz osoby starsze, które często nie dysponują wystarczającymi środkami do godnego życia.

Włączenie grup osób w niekorzystnej sytuacji w realizację LSR ma na celu nie tylko poprawę ich sytuacji ekonomicznej, ale także zwiększenie ich poczucia godności i więzi społecznych. Przyjęcie podejścia opartego na równości i solidarności społecznej przyczyni się do budowania silniejszego, bardziej inkluzywnego społeczeństwa, które umożliwi wszystkim mieszkańcom LGD korzystanie z możliwości rozwoju i poprawy jakości życia.

Na obszarze LGD, istnieje wiele głównych powodów przyznawania świadczeń i wsparcia dla mieszkańców, które wskazano w tabeli poniżej:

Tabela 16. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej obszaru LGD (stan na 31.12.2020 r.)

TERYT	gmina	beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej	Liczba kobiet korzystająca z pomocy społecznej	Procentowy udział beneficjentów korzystających z pomocy społecznej w liczbie mieszkańców gmin
2814072	Jonkowo	431	197	5,65
2814122	Świątki	484	211	12,73
2815022	Dąbrówno	491	168	12,32
2815032	Grunwald	805	301	15,45
2815042	Łukta	554	184	12,59
2815063	Miłakowo	592	212	11,50
2815083	Morąg	2 360	927	9,95
2815092	Ostróda	1 310	422	8,18
	obszar LSR	7027	2622	10,05

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych, ocena zasobów pomocy społecznej gmin

Na obszarze LSR według stanu na koniec 2020 r. pomocą społeczną były objęte 7 027 osób. W porównaniu z rokiem 2013, w którym liczba świadczeniobiorców wynosiła 13 358 osób, liczba osób korzystających z pomocy zmniejszyła się o 6 331 osób. Procentowy udział beneficjentów korzystających z pomocy społecznej w liczbie mieszkańców gmin na obszarze LGD wynosi 10,05 %.

Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR według stanu na koniec 2020 r.:

$$6 \times \left(1 - \frac{0,015 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób korzystających z pomocy społecznej}} \right)$$

$$6 \times \left(1 - \frac{0,015 \times 69907}{7027} \right) = 6 \times (1 - 0,1492) = 6 \times 0,8508 \cong 5,10$$

Powyższy wskaźnik oznacza to, że na każde 100 osób zamieszkujących obszar objęty LSR, 5,10 osoby korzystały ze środowiskowej pomocy społecznej na koniec 2020 roku. Wskaźnik ten jest istotny w kontekście oceny sytuacji społecznej na danym obszarze, a także jako miara potrzeb mieszkańców w zakresie pomocy społecznej.

Tabela 17. Główne powody przyznawania świadczeń w roku 2020

Gmina	niepełnosprawność	bezrobocie	ubóstwo	długotrwała lub ciężka choroba	Wielodzietność
Jonkowo	3 943	9 717	0	3 578	9 996
Świątki	0	5 924	8 525	3 315	5 407
Dąbrówno	2 442	4 162	0	4 480	2 485
Grunwald	9 449	7 278	12 187	22 874	6 533
Łukta	5 040	0	7 828	4 975	1 949
Miłakowo	5 025	8 792	12 118	7 062	4 421
Morąg	38 447	24 090	34 562	35 408	13 775
Ostróda	0	5 924	8 525	3 315	5 407
Obszar LSR	64 346	65 887	83 745	85 007	49 973

Źródło: ocena zasobów pomocy społecznej gmin

Na terenie działania LGD najczęściej przypadków przyznawania świadczeń występuje z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, ubóstwa oraz bezrobocia.

Tabela 18. Zagrożenie trwałą marginalizacją na obszarze LSR

TERYT	województwo	powiat	Gmina
281412	warmińsko-mazurskie	olsztyński	Świątki
281502	warmińsko-mazurskie	ostródzki	Dąbrówno
281503	warmińsko-mazurskie	ostródzki	Grunwald
281506	warmińsko-mazurskie	ostródzki	Miłakowo

Źródło: "Zaktualizowana lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, programowanie 2021-2027"

Na obszarze LSR istnieje zagrożenie trwałą marginalizacją w czterech gminach. Sytuacja ta wiąże się z potencjalnymi problemami społecznymi i gospodarczymi. Zagrożenie trwałą marginalizacją może negatywnie wpływać na różne sfery życia, takie jak dostęp do zatrudnienia, edukacji, opieki zdrowotnej, a także może obniżać ogólną jakość życia mieszkańców tych obszarów. Jest to sytuacja wymagająca szczególnej uwagi i działań mających na celu przeciwdziałanie marginalizacji i poprawę warunków życia w tych gminach.

W wielu przypadkach wykluczenie społeczne jest łączone z problemami zdrowotnymi i trudnościami w dostępie do usług medycznych i społecznych. Istotnym problemem na obszarze LGD jest także ograniczony dostęp do infrastruktury społecznej, takiej jak placówki oświatowe, kulturalne i sportowe, co wpływa na jakość życia mieszkańców oraz utrudnia rozwój lokalnej społeczności.

Tabela 19. Infrastruktura społeczna, kulturalna, zdrowotna i edukacyjna na obszarze LGD

Gmina	Mieszkania oddane do użytkowania - indywidualne [szt.]	Biblioteki i filie	Kluby sportowe	Jednostki i pomocy społecznej	Przychodnie	Placówki wychowania przedszkolnego	Szkoły podstawowe	Rodzinne domy pomocy
Jonkowo	30	3	4	1	1	6	3	1
Świątki	1	2	2	1	1	1	1	0
Dąbrówno	9	2	2	1	1	2	3	0
Grunwald	11	1	2	1	0	6	6	0
Łukta	14	1	1	1	1	1	2	2
Miłakowo	9	2	1	1	2	2	3	0

Morąg	38	5	6	1	12	15	12	0
Ostróda	48	7	4	1	3	12	9	4
obszar LSR	160	23	22	8	21	45	39	7

Źródło: Vademecum Samorządowca 2021, ocena zasobów pomocy społecznej za 2020 rok

Na terenie LGD dostępna jest różnorodna infrastruktura społeczna, kulturalna, zdrowotna i edukacyjna, mająca na celu zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej. Ponadto na obszarze znajduje się: 1 szpital, 14 aptek i punktów aptecznych, 22 ośrodki kultury i świetlice oraz 2 kina i 2 muzea.

Odpowiedzialność za życie i zdrowie na obszarze LGD spoczywa na Szpitalu Miejskim w Morągu oraz Dziale Ratownictwa Medycznego, który swoim zakresem działania obejmuje miasto i gminę Morąg, gminę Miłakowo oraz Łukę. Powiatowy Szpital w Ostródzie i Dział Ratownictwa Medycznego obejmuje gminę Ostróda, Dąbrówno i Grunwald. Natomiast szpitale w Olsztynie oraz Zespoły Ratownictwa Medycznego swoim działaniem obejmują gminę Świątki i Jonkowo.

Za bezpieczeństwo ludzi i mienia oraz utrzymanie porządku publicznego na obszarze LGD odpowiedzialne są dwie Powiatowe Komendy Policji. Komenda Powiatowa Policji w Ostródzie obejmuje swoim działaniem obszar powiatu ostródzkiego. Jednostkami podległymi są między innymi: Komisariat Policji w Morągu oraz Posterunki Policji w Dąbrównie, Miłakowie, Łukcie i Grunwaldzie. Komenda Powiatowa Policji w Olsztynie obejmuje działaniem obszar powiatu olsztyńskiego. Jednostką podległą znajdującą się na obszarze objętym LSR jest: Komisariat Policji w Jonkowie. Gmina Świątki wraz z rewirem dzielnicowych podlegają pod komisariat policji w Dobrym Mieście. Zorganizowanymi formacjami zajmującymi się prewencją i walką z pożarami oraz pozostałymi zagrożeniami dla zdrowia i życia ludzkiego na terenie LGD są Jednostki Straży Pożarnej. Na obszarze LGD znajdują się dwie jednostki Ratowniczo – Gaśnicze PSP w Ostródzie i Morągu, 16 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego, dodatkowo 31 jednostek nie włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego.

Na obszarze LSR istnieje szereg kluczowych wyzwań, takich jak niewystarczająca infrastruktura dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych, wzrost integracji społecznej, walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz zapewnienie dostępu do kultury i rekreacji. Te potrzeby zostały zidentyfikowane na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych i są wyrażane przez lokalną społeczność. Aby poprawić sytuację społeczną i jakość życia mieszkańców obszaru LSR, potrzebne są działania skierowane na te obszary.

IV.8 Obszar edukacji formalnej oraz pozaformalnej

Na terenie LGD istnieje infrastruktura edukacji formalnej oraz pozaformalnej, obejmująca różne instytucje i programy wspierające rozwój edukacyjny i kompetencje mieszkańców.

W ramach edukacji formalnej, obszar ten zapewnia wsparcie dzieciom i młodzieży w różnych etapach edukacyjnych. Na obszarze LGD istnieją 4 żłobki i 45 oddziałów przedszkolnych, które oferują opiekę przedszkolną i wczesne kształcenie, przygotowując dzieci do rozpoczęcia nauki w szkołach podstawowych. Na terenie objętym działaniem znajduje się 39 szkół podstawowych. Ponadto, dostępne są na terenie Morąga szkoły ponadpodstawowe takie jak licea ogólnokształcące (2), technika (1), zawodowe szkoły branżowe (2) oraz szkoły policealne. Szkoły te oferują różnorodne programy nauczania, dostosowane do potrzeb i zainteresowań uczniów.

Ponadto, dostępne są pozaformalne formy kształcenia, które koncentrują się na rozwijaniu umiejętności i kompetencji dorosłych, nie tylko zawodowych. Na obszarze LGD w Morągu dostępne są w ograniczonej ilości kursy nauki języków obcych, które umożliwiają mieszkańcom rozwijanie kompetencji lingwistycznych. W ramach edukacji pozaformalnej organizowane są również niewielkie liczby zajęć związanych ze zdrowiem i aktywnością fizyczną. Ponadto osoby dorosłe mają możliwość uczestnictwa w szkoleniach i warsztatach związanych z różnymi dziedzinami zawodowymi. W ramach edukacji pozaformalnej organizowane są również wydarzenia kulturalne i spotkania, które mają na celu rozwijanie kompetencji społecznych.

Na terenie LGD regularnie odbywają się specyficzne dla tego terenu wydarzenia kulturalno-edukacyjne, przyciągające publiczność. Oto niektóre z nich:

- **Inscenizacja bitwy pod Grunwaldem:** Organizowana od 1998 roku w gminie Grunwald, jest integralną częścią Dni Grunwaldu, obchodzonych z okazji rocznicy bitwy. To jedna z największych inscenizacji kostiumowo-batalistycznych w Polsce, gromadząca około 4 tysięcy rycerzy z bractw rycerskich z całej Europy. Głównym celem tego wydarzenia jest popularyzacja historii, odtwarzanie kultury, tradycji i rzemiosła sprzed wieków. Corocznie przyciąga ponad 100 tysięcy widzów.
- **Napoleoniada:** Odbywająca się od 2007 roku w gminie Jonkowo, inscenizacja bitwy z 1807 roku przedstawia starcia wojsk francuskich pod dowództwem Napoleona Bonaparte z oddziałami rosyjsko-pruskimi. W rekonstrukcji bierze udział kilkaset rekonstruktorów, a wydarzenie zyskuje coraz większą popularność, przyciągając rokrocznie większą widownię.
- **Mazurski Dzień Ziemiaka:** inauguracja tej imprezy odbyła się 2008 roku i jest corocznie organizowana w gminie wiejskiej Ostróda. Głównym punktem programu jest konkurs kulinarny na najlepszą potrawę z ziemniaka, w którym rywalizują sołectwa o Puchar Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Wydarzenie to promuje lokalne tradycje kulinarne i jest okazją do wspólnego świętowania oraz integracji społeczności lokalnej.

Wszystkie te inicjatywy edukacyjne i kulturalne mają na celu rozwijanie i poszerzanie kompetencji mieszkańców obszaru LGD, dając im możliwość nauki, rozwoju osobistego oraz aktywnego uczestnictwa w społeczności lokalnej.

Ponadto, na terenie LGD odbywa się wiele cyklicznych imprez o charakterze lokalnym, które zyskują coraz większą popularność, integrując społeczność lokalną i mają potencjał stać się jednym z wiodących wydarzeń kulturalnych na obszarze LSR. Niektóre z tych wydarzeń to: Bieg o Kryształową Perłę Jeziora Narie w gminie Morąg, Jarmark Rozmaitości i Noc Kupały w gminie Świątki, Dni Dąbrówna, Dni Miłakowa, Dni Łukty, Letni i Zimowy Bieg Sasinów oraz Rajd Rowerowy Dylewska Góra.

Należy jednak zaznaczyć, że na terenie gmin LGD nadal istnieją wyzwania związane z dostępem do edukacji, zwłaszcza dla osób mieszkających na terenach wiejskich. **Najczęstszymi wyzwaniami jest odległość do placówek edukacyjnych, brak odpowiedniej infrastruktury edukacyjnej oraz ograniczone możliwości transportu.**

Potrzeby związane z edukacją są ważne dla rozwoju społeczności lokalnej na obszarze LSR i wymagają odpowiednich działań, inwestycji i programów, które przyczynią się do poprawy dostępu do edukacji, rozwoju umiejętności oraz wzrostu aktywności społecznej i kulturalnej.

Rozwój klubów seniora jest ważnym aspektem poprawy sytuacji społecznej osób starszych. Kluby seniora są miejscami, gdzie osoby starsze mogą spotykać się, uczestniczyć w różnorodnych programach i aktywnościach, rozwijać swoje zainteresowania oraz nawiązywać nowe kontakty społeczne. Na podstawie danych GUS z 2020 r. stwierdzono, że na obszarze LGD istnieją 2 koła/kluby/sekcje seniora/Uniwersytet Trzeciego Wieku w gminie Morąg. Jednakże, przeprowadzone konsultacje społeczne wykazały potrzebę utworzenia dodatkowych miejsc spotkań dla seniorów w miejscowościach należących do obszaru LGD. Celem tych miejsc spotkań jest oferowanie programów aktywizujących, organizowanie spotkań i warsztatów, które będą sprzyjać samorozwojowi i integracji społecznej seniorów. Stworzenie odpowiedniej oferty edukacyjno-kulturalnej poprzez kluby seniora jest istotnym aspektem aktywizacji seniorów.

IV.9 Stan infrastruktury w kontekście potrzeb rewitalizacji

Stan infrastruktury na obszarze LSR wymaga zdecydowanej rewitalizacji, aby sprostać wymaganiom rozwoju społecznego, gospodarczego, środowiskowego i przestrzenno-infrastrukturalnego.

W zakresie infrastruktury społecznej, istnieje zapotrzebowanie na modernizację i rozbudowę placówek edukacyjnych, zdrowotnych oraz kulturalnych. Na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych zidentyfikowano kilka głównych potrzeb, takich jak:

- Poprawa dostępności do usług, w tym usług medycznych i edukacyjnych;
- Zapewnienie dostępu do szkół średnich w gminach wiejskich w celu ułatwienia edukacji młodzieży;
- Podniesienie aspiracji edukacyjnych młodzieży z obszarów wiejskich poprzez odpowiednie wsparcie i motywację;
- Utworzenie klubów seniora, które będą miejscem spotkań i aktywności dla osób starszych;

- Zwiększenie liczby ofert skierowanych do dzieci, młodzieży i seniorów; aby zapewnić różnorodne formy spędzania czasu wolnego i aktywności dla wszystkich grup wiekowych;
- Zwiększenie liczby ofert spędzania czasu wolnego dla dzieci, młodzieży, seniorów i dorosłych poprzez organizację różnorodnych zajęć, warsztatów i imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych;
- Zwiększenie liczby bezpłatnych szkoleń podnoszących kompetencje, aby umożliwić mieszkańcom rozwijanie swoich umiejętności i zdobywanie nowych kwalifikacji;
- Poprawa zasięgu Internetu w mniejszych miejscowościach gminnych i zwiększenie poziomu cyfryzacji społecznej oraz budowę światłowodu.

W obszarze infrastruktury gospodarczej istnieje potrzeba inwestycji w rozwój i modernizację przemysłu oraz usług. Brakuje odpowiednich stref przemysłowych, które mogłyby przyciągać inwestorów i tworzyć nowe miejsca pracy. Potrzeby zidentyfikowano na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych;

- Zwiększenie liczby inwestorów, które przyczynią się do rozwoju lokalnej gospodarki;
- Tworzenie stref ekonomicznych i gminnych terenów inwestycyjnych, aby przyciągnąć nowe przedsiębiorstwa i miejsca pracy;
- Stymulowanie przedsiębiorczości poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, zachęcanie do lokalnego przedsiębiorczości i wspieranie rozwoju przedsiębiorstw usługowych.

W kontekście infrastruktury środowiskowej, istnieje potrzeba ochrony środowiska i zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych. Wymaga to inwestycji w ochronę przyrody, czyste źródła energii oraz gospodarkę wodną. Potrzeby w tym zakresie zostały zdiagnozowane na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych:

- Budowa ścieżek rowerowych pomiędzy miejscowościami, aby promować zrównoważone formy transportu i aktywność fizyczną;
- Poprawa stanu infrastruktury lub jej braku, takiej jak świetlice, plaże, place zabaw, siłownie zewnętrzne, drogi gminne i powiatowe, oraz obiekty sportowe, aby zapewnić odpowiednie warunki i miejsca rekreacji dla mieszkańców;
- niewystarczająca ilość zieleni w centrum gminnych miejscowości.

W obszarze infrastruktury przestrzenno-infrastrukturalnej, istnieje potrzeba planowania przestrzennego i odpowiedniego zagospodarowania terenu. Brakuje spójnych planów zagospodarowania przestrzennego, które uwzględniałyby zrównoważony rozwój, optymalne wykorzystanie terenów oraz tworzenie przyjaznej i estetycznej przestrzeni publicznej. Potrzeby zidentyfikowano na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Poprawa stanu infrastruktury na obszarze LSR przyczyni się do wzrostu atrakcyjności regionu, poprawy warunków życia mieszkańców oraz stworzenia nowych możliwości rozwojowych. Rewitalizacja infrastruktury ma potencjał generowania miejsc pracy, przyciągania inwestycji, rozwijania sektora usług oraz poprawy jakości środowiska naturalnego. Odpowiednie inwestycje w infrastrukturę będą miały pozytywny wpływ na rozwój społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny obszaru LGD, przyczyniając się do zrównoważonego rozwoju regionu.

Na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych zidentyfikowano potrzeby związane ze stanem infrastruktury i ochroną dziedzictwa kulturowego:

- odnowienie i ochrona obiektów zabytkowych oraz terenów historycznych, włączając możliwość udostępniania obiektów społecznościom lokalnym;
- rewitalizacja zabytków.

Podczas realizacji LSR na lata 2014-2020 LGD wsparło rewitalizację zabytkowej remizy strażackiej tzw. Kordegardy Glaznockiej. Jest to mała przedwojenna remiza strażacka, znana również jako "Spritzenhaus", zbudowana na początku XX wieku z czerwonej cegły i kryta dachówką holenderką. Pierwotnie, na tym miejscu znajdowała się wiejska kuźnia, prawdopodobnie pochodząca z przełomu XVIII/XIX wieku. Kordegarda jest usytuowana w historycznym centrum wsi oraz przy skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych prowadzących do Wygody, Zajączek i Lubstynka. Po przeprowadzonym remoncie, budynek Kordegardy pełni funkcję społecznie użyteczną dla mieszkańców wsi. Zarówno wewnątrz obiektu, jak i na sąsiadującej łące, istnieje możliwość

organizowania spotkań, które integrują społeczność lokalną oraz gości spoza wsi, mających na celu aktywizację społeczno-gospodarczą oraz wyzwalanie i promowanie lokalnych talentów mieszkańców Glaznot i innych okolicznych miejscowości.

Ochotnicza Straż Pożarna w Łukcie otrzymała dofinansowanie w wysokości 49 838,00 zł w ramach realizacji LSR na lata 2014-2020. Przeprowadzono remont i zakup wyposażenia zabytkowej remizy jednostki. Remont obejmował zdjęcie wcześniejszej boazerii i luster, wymianę okien, instalacji elektrycznej, położenie płyt gipsowych oraz malowanie ścian i sufitu. Ponadto, zamontowano nowe oświetlenie. Wyremontowane pomieszczenie zostało wyposażone w nowe krzesła, stoły, projektor, ekran oraz gablotę ekspozycyjną. Ponadto, w budynku OSP prowadzone są działania kulturalne, rekreacyjne oraz organizowane są wydarzenia społeczne. Mieszkańcy mają również możliwość korzystania z zajęć fitness.

W ramach realizacji LSR na lata 2014-2020 beneficjent - Magdalena Mudry otrzymała dofinansowanie w wysokości 100 000,00 zł na realizację projektu zlokalizowanego w zabytkowej wieży ciśnień w Morągu. Celem projektu było wykorzystanie wieży na potrzeby działalności społecznej i gospodarczej. Po przeprowadzonej rewitalizacji i wyposażeniu wieży ciśnień, powstał lokal gastronomiczny w formie bistro baru i kawiarni, oferujący zdrową żywność, w tym koktajle, soki, kanapki, kawę i herbatę. Dodatkowo, w ramach oferty kulturalnej, organizowane były jazzowe koncerty oraz spotkania autorskie. Ponadto, na szczycie wieży udostępniono punkt widokowy, z którego zarówno mieszkańcy, jak i turyści mogą podziwiać panoramę miasta Morąg.

Na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych zidentyfikowano szereg potrzeb związanych ze stanem infrastruktury, zwłaszcza w kontekście odnowienia i ochrony obiektów zabytkowych oraz terenów historycznych, włączając możliwość zwiedzania ich wnętrza. Wśród najważniejszych kwestii wymienionych przez społeczność znalazły się:

1. Rewitalizacja zabytków: Istnieje potrzeba podjęcia działań mających na celu przywrócenie dawnej świetności obiektów zabytkowych, które obecnie wymagają restauracji i konserwacji;
2. Zły stan obiektów zabytkowych i terenów historycznych: Istnieje problem związany z trudnością zwiedzania wnętrza obiektów zabytkowych ze względu na ich zły stan techniczny;
3. Dostosowanie infrastruktury publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych: W celu zapewnienia równego dostępu dla wszystkich, istnieje potrzeba dostosowania budynków publicznych do potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnością;
4. Utworzenie miejsc spotkań dla seniorów: Społeczność wyraziła potrzebę utworzenia miejsc spotkań dedykowanych seniorom w miejscowościach objętych obszarem Lokalnej Grupy Działania (LGD). Miejsca te miałyby oferować programy aktywizujące, spotkania i warsztaty dla seniorów, promując ich zdrowie, samorozwój i integrację społeczną;
5. Poprawa stanu infrastruktury rekreacyjnej: Istnieje potrzeba poprawy stanu istniejącej infrastruktury rekreacyjnej, takiej jak świetlice, plaże, place zabaw, siłownie zewnętrzne, drogi gminne i powiatowe oraz obiekty sportowe. Celem jest zapewnienie odpowiednich warunków i miejsc rekreacji dla mieszkańców;
6. Brak klubów i miejsc rozrywkowych: W społeczności odczuwa się brak klubów i miejsc rozrywkowych, takich jak dyskoteki, które mogłyby służyć jako miejsca spędzania czasu wolnego;
7. Niewystarczająca infrastruktura senioralna: W kontekście starzejącego się społeczeństwa istnieje potrzeba rozbudowy infrastruktury senioralnej, aby zapewnić odpowiednie wsparcie i opiekę dla osób starszych.

Wszystkie te potrzeby wymagają interwencji w celu poprawy stanu infrastruktury oraz stworzenia odpowiednich warunków dla rozwoju społeczności lokalnej.

Ponadto na podstawie konsultacji społecznych zidentyfikowano potrzeby związane z infrastrukturą turystyczną:

- Poprawa infrastruktury rekreacyjnej, sportowej i nabrzeży w celu większych możliwości spędzania czasu wolnego;
- Budowa ścieżek rowerowych między miejscowościami w celu promowania zrównoważonego transportu i aktywności fizycznej;
- Słabo rozwinięta ogólnodostępna infrastruktura wodna, w tym nabrzeża, miejsca rekreacyjne i sportowe;
- Niedostateczna liczba lokali gastronomicznych;

- Pogarszający się stan lub brak infrastruktury, takiej jak świetlice, plaże, place zabaw, siłownie zewnętrzne, drogi gminne i powiatowe, obiekty sportowe.

Na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych i analizy istniejącej infrastruktury turystycznej i sportowej, zidentyfikowano konieczność poprawy infrastruktury rekreacyjnej, sportowej oraz nabrzeży. Istniejąca infrastruktura nie spełnia w pełni potrzeb społeczności lokalnej i turystów. Dodatkowo, istnieje potrzeba budowy ścieżek rowerowych między miejscowościami w celu promowania zrównoważonego transportu i aktywności fizycznej. Działania te są zgodne z celami LSR, które zakładają rozwój infrastruktury rekreacyjnej, sportowej i turystycznej, przyczyniającej się do poprawy jakości życia mieszkańców i atrakcyjności regionu dla turystów.

IV.10 Zasada równości szans i niedyskryminacji oraz zasada równości kobiet i mężczyzn

LGD podejmie wiele inicjatyw mających na celu promowanie zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, ludzi młodych oraz równości kobiet i mężczyzn. W całym okresie realizacji programu Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, na etapie przygotowania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji stowarzyszenie przestrzeżać będzie zasad horyzontalnych określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060.

Stowarzyszenie podejmie działania, mające na celu zapewnienie równych szans i możliwości dla wszystkich mieszkańców obszaru objętego jego działaniem. W tym celu organizowane i wspierane będą szkolenia i spotkania podczas których omawiane będą zagadnienia związane z równością szans oraz niedyskryminacją. Podczas tych wydarzeń LGD uwzględni potrzeby osób z niepełnosprawnościami, zapewniając dostosowane miejsca spotkań oraz udogodnienia. Ponadto, zadba o czytelność prezentacji i materiałów poprzez zwiększenie rozmiaru czcionki, aby wszyscy uczestnicy mogli swobodnie korzystać z prezentowanych treści. Stowarzyszenie jest otwarte na współpracę z organizacjami pozarządowymi, instytucjami publicznymi oraz przedsiębiorstwami, które podzielają wartości związane z równością szans i niedyskryminacją. W praktyce, Stowarzyszenie podejmie działania mające na celu poprawę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, w tym modernizację i dostosowanie infrastruktury do ich potrzeb, poprzez wspieranie operacji skierowanych w ramach LSR do tej grupy.

W kwestii równości kobiet i mężczyzn, Stowarzyszenie podejmuje działania na rzecz zwiększenia aktywności zawodowej i społecznej kobiet oraz ich równego udziału w życiu publicznym. W tym celu organizowane będą szkolenia i spotkania, a także kampanie edukacyjno-informacyjne.

Wszystkie działania podejmowane przez LGD są realizowane w sposób otwarty i transparentny, co pozwala na monitorowanie ich skuteczności i wpływu na poprawę sytuacji mieszkańców obszaru objętego działaniem Stowarzyszenia.

Zasady zrównoważenia środowiskowego

Główne zasady, jakie będą uwzględniane, oraz sposoby ich realizacji i monitorowania:

- Ochrona jakości powietrza: LGD będzie dążyć poprzez promowanie i wspieranie działań mających na celu poprawę jakości powietrza. Obejmie to wsparcie inicjatyw energii odnawialnej, redukcję emisji dwutlenku węgla oraz edukację mieszkańców na temat korzystnych praktyk dotyczących jakości powietrza.
- Ochrona jakości wody: LGD będzie wspierać inicjatywy związane z promocją świadomego korzystania z zasobów wodnych oraz edukację dotyczącą ochrony wody.
- Zrównoważone rolnictwo: LGD będzie premiować poprzez dodatkową punktację w karcie oceny operacji ze względu na stosowanie praktyki zrównoważonego rolnictwa, które minimalizują negatywny wpływ na środowisko naturalne oraz edukację w zakresie rolnictwa zrównoważonego.
- Ochrona systemów środowiskowych i różnorodności biologicznej: LGD będzie promować działania związane ze świadomym korzystaniem z zasobów naturalnych oraz edukacją dotyczącą ochrony środowiska i bioróżnorodności.

Ponadto, LGD planuje zaangażować się w różne ekologiczne inicjatywy, takie jak:

- Promowanie odnawialnych źródeł energii: wspieranie i promowanie instalacji energii słonecznej, geotermalnej i innych form odnawialnych źródeł energii, które przyczyniają się do redukcji emisji gazów cieplarnianych i zmniejszenia zależności od paliw kopalnych. W tym celu LGD nawiąże współpracę

z Gminnymi Punktami Konsultacyjno-Informacyjnymi Programu "Czyste Powietrze", aby zachęcić mieszkańców do poprawy jakości powietrza. Na terenie LGD znajdują się 4 punkty konsultacyjno-informacyjne Programu "Czyste Powietrze" zlokalizowane w gminach: Łukta, Dąbrówno, Ostróda i Grunwald.

- **Edukacja ekologiczna:** organizacja szkoleń i działań edukacyjnych mających na celu podnoszenie świadomości społecznej na temat ochrony środowiska, zrównoważonego rozwoju i konieczności dbania o różnorodność biologiczną.

W ramach projektu "Ekologicznie odpowiedzialni" z Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO (2021-2030), LGD przeprowadziło 8 akcji sprzątnięcia pod nazwą "Ratuj z nami podwodny świat Warmii i Mazur". Podczas tych akcji zostały oczyszczone fragmenty dna 8 jezior oraz ich nabrzeża. Ponadto, zorganizowano osiem rajdów rowerowych w ośmiu gminach pod hasłem "Nakręć się na EKO". W ramach projektu powstały również dwie kampanie społeczne, dotyczące wypalania traw oraz zanieczyszczania wody. LGD będzie kontynuować podjęte działania poprzez organizowanie rajdów rowerowych pod hasłem "Nakręć się na EKO", których celem będzie propagowanie wiedzy w zakresie ochrony środowiska.

- **Ochrona bioróżnorodności:** współpraca z lokalnymi organizacjami ochrony przyrody, a także podejmowanie działań na rzecz ochrony ekosystemów i krajobrazów o wysokiej wartości przyrodniczej.

Monitorowanie realizacji tych działań będzie oparte na danych uzyskanych z ankiet monitorujących beneficjentów LGD, które stanowiąc będą główne źródło informacji. Jednakże, aby skutecznie promować zasady zrównoważenia środowiskowego, istotne jest zaangażowanie i edukacja społeczności lokalnej. W ramach tego procesu, LGD planuje prowadzić kampanie edukacyjne, organizować szkolenia i akcje informacyjne, które będą miały na celu podniesienie świadomości i promowanie proekologicznych postaw wśród mieszkańców.

Dodatkowo, LGD zamierza nawiązać współpracę z instytucjami ochrony środowiska, władzami lokalnymi, organizacjami pozarządowymi oraz przedstawicielami sektora rolniczego. Celem tej współpracy będzie skuteczne realizowanie zasad zrównoważenia środowiskowego na obszarze LGD, poprzez wymianę informacji, koordynację działań oraz wspólne inicjatywy mające na celu ochronę i poprawę jakości środowiska naturalnego.

Wszystkie te działania mają na celu ochronę środowiska naturalnego, zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oraz poprawę jakości życia mieszkańców.

IV.11 Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę obszaru LGD zidentyfikowano następujące kluczowe grupy docelowe, które zostały uwzględnione przy formułowaniu kryteriów wyboru i oceny operacji LGD:

- a) **Ludzie młodzi do 25 roku życia** - stanowią **27,89%** ogółu mieszkańców obszaru LGD, która wymaga szczególnego wsparcia ze strony LSR. Grupa ta charakteryzuje się występowaniem następujących problemów:
  - **Trudności w znalezieniu pracy:**
Młodzi ludzie często napotykają na trudności w znalezieniu pracy ze względu na brak doświadczenia zawodowego i konkurencyjność rynku pracy. Pracodawcy często oczekują posiadania pewnych umiejętności i doświadczenia, których młodzi ludzie mogą nie mieć.
  - **Niskie kwalifikacje:**
Niektórzy młodzi ludzie mogą mieć niski poziom wykształcenia lub brak formalnych kwalifikacji zawodowych. To ogranicza ich szanse na znalezienie pracy o dobrej jakości i rozwój zawodowy.
  - **Brak doświadczenia zawodowego:**
Młodzi ludzie, wchodząc na rynek pracy, często nie posiadają znaczącego doświadczenia zawodowego. Brak tego doświadczenia utrudnia im zdobycie pracy, ponieważ pracodawcy preferują kandydatów z większym doświadczeniem.
  - **Bezrobocie i wykluczenie społeczne:**
Młodzi ludzie mogą być bardziej narażeni na bezrobocie i wykluczenie społeczne ze względu na ograniczone możliwości, trudności w zdobyciu dochodu oraz brak stabilności finansowej. To wpływa negatywnie na ich rozwój osobisty, społeczny i ekonomiczny.

- Brak świadomości możliwości rozwoju zawodowego:
Młodzi ludzie często nie są wystarczająco świadomi różnych możliwości rozwoju zawodowego i ścieżek kariery. Brak informacji i odpowiednich narzędzi doradztwa zawodowego utrudnia im podjęcie świadomych decyzji dotyczących ich przyszłości zawodowej.
- Brak dostępu do szkoleń i programów rozwojowych:
Młodzi ludzie mogą napotykać trudności w dostępie do szkoleń, programów rozwojowych i praktyk zawodowych, które są istotne dla zdobycia potrzebnych umiejętności i doświadczenia.

b) Seniorzy (osoby, które ukończyły 60 roku życia) – stanowią 7,34% ogółu mieszkańców obszaru LGD.

Grupa ta charakteryzuje się występowaniem następujących problemów:

- Samotność i izolacja społeczna:
Starsi ludzie często doświadczają utraty bliskich osób, emerytury i zmian w ich życiu społecznym. To może prowadzić do uczucia samotności, izolacji społecznej i braku wsparcia emocjonalnego. Wymagają dostępu do programów społecznych, klubów seniora i innych form aktywności społecznej.
- Utrata dochodu i trudności finansowe:
Niektórzy seniorzy mogą mieć ograniczone dochody z powodu emerytury lub utraty pracy. Mogą się borykać z trudnościami finansowymi, które wpływają na ich zdolność do pokrycia podstawowych potrzeb, opieki zdrowotnej i utrzymania godziwego standardu życia.
- Dostęp do usług i infrastruktury:
Seniorzy często mają trudności z dostępem do odpowiednich usług i infrastruktury, takich jak opieka zdrowotna, transport publiczny, miejsca publiczne dostosowane do ich potrzeb. Wymagają dostępu do dostosowanej infrastruktury i usług, które ułatwią im pełne uczestnictwo w społeczeństwie.
- Edukacja i rozwój osobisty:
Starsi ludzie mogą mieć potrzebę kontynuowania nauki, rozwijania swoich umiejętności, odkrywania nowych zainteresowań i uczestniczenia w programach edukacyjnych. Wymagają dostępu do kursów, warsztatów i innych form rozwoju osobistego.

c) Kobiety - stanowią 49,76 % ogółu mieszkańców obszaru LGD. Grupa ta charakteryzuje się występowaniem następujących problemów:

- Dyskryminacja i nierówność płci:
Kobiety nadal doświadczają różnych form dyskryminacji i nierówności płci, takich jak nierówne wynagrodzenie za tę samą pracę, ograniczony dostęp do stanowisk decyzyjnych i edukacji, oraz różnych form przemocy. Wymagają działań, które promują równość płci, eliminują stereotypy i zapewniają im pełne prawa i szanse na rozwój.
- Trudności w godzeniu życia zawodowego i rodzinnego:
Kobiety często borykają się z trudnościami w równoważeniu obowiązków zawodowych i rodzinnych. Mogą napotykać na brak elastycznych miejsc pracy, trudności w uzyskaniu opieki nad dziećmi i bliskimi osobami, oraz stereotypy dotyczące ich roli jako opiekunek. Wymagają wsparcia w zakresie polityki równowagi życia zawodowego i prywatnego, dostępu do opieki nad dziećmi i usług opieki długoterminowej.
- Niska reprezentacja władzy i decyzji:
Kobiety są często niedostatecznie reprezentowane w instytucjach publicznych i organach decyzyjnych. Wymagają działań, które promują ich udział w procesach decyzyjnych i umożliwiają dostęp do stanowisk kierowniczych oraz wspierają ich rozwój.
- Brak równego dostępu do edukacji i zatrudnienia:
Kobiety mogą napotykać na trudności w dostępie do edukacji, zwłaszcza w społecznościach marginalizowanych. Również mają często ograniczony dostęp do równych szans zatrudnienia, awansu zawodowego i rynku pracy. Wymagają inicjatyw, które zapewnią równy dostęp do edukacji i szkoleń, promują przedsiębiorczość i umiejętności zawodowe, oraz eliminują dyskryminację w procesie rekrutacji i zatrudnienia.
- Niska świadomość praw i możliwości:

Kobiety często nie są w pełni świadome swoich praw i możliwości, co może prowadzić do wyczerpania, nadużyć i ograniczeń w ich życiu. Wymagają edukacji prawnej, informacji o dostępnych wsparciach i programach, oraz kampanii społecznych promujących ich prawa i autonomię.

d) Osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie - stanowią **4,55 %** ogółu mieszkańców obszaru

LGD. Grupa ta charakteryzuje się występowaniem następujących problemów:

- Brak dostępności i ograniczenia w infrastrukturze:
Osoby niepełnosprawne często spotykają się z brakiem dostępności do budynków, komunikacji, miejsc publicznych i usług. Brak odpowiednich udogodnień i dostosowania infrastruktury utrudnia im pełne uczestnictwo w życiu społecznym, edukacji i zatrudnieniu.
- Ograniczenia w dostępie do edukacji i szkoleń:
Osoby niepełnosprawne mogą napotykać na trudności w dostępie do edukacji, zarówno na poziomie szkolnym, jak i uniwersyteckim. Brakuje odpowiednich udogodnień, wsparcia oraz dostosowanych programów nauczania, co uniemożliwia im pełne wykorzystanie swojego potencjału i rozwój zawodowy.
- Brak równego dostępu do zatrudnienia:
Osoby niepełnosprawne często borykają się z dyskryminacją na rynku pracy, ograniczeniami w dostępie do zatrudnienia oraz nierównym traktowaniem. Przeszkody te mogą wynikać z braku dostosowanych miejsc pracy, negatywnych stereotypów i uprzedzeń wobec osób niepełnosprawnych.
- Brak odpowiednich usług i wsparcia społecznego:
Osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie mogą napotykać na brak odpowiednich usług wsparcia społecznego, takich jak rehabilitacja, terapia, poradnictwo czy dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej. Brak tych usług utrudnia proces adaptacji, rozwój i jakość życia osób niepełnosprawnych.
- Problemy z integracją społeczną i wykluczenie:
Osoby niepełnosprawne często doświadczają wykluczenia społecznego, izolacji i trudności w nawiązywaniu relacji z innymi. Bariery mogą sprzyjać negatywne stereotypy, brak świadomości społecznej oraz niewystarczające działania promujące integrację i akceptację osób niepełnosprawnych.
- Ograniczony dostęp do odpowiednich usług opiekuńczych:
Opiekunowie osób niepełnosprawnych często napotykać na brak odpowiednich usług opiekuńczych, wsparcia finansowego i prawnego uznania ich roli i wysiłków. Opiekunowie mogą zmagać się z przeciążeniem, brakiem odpowiednich narzędzi i wsparcia, co prowadzi do ich wyczerpania fizycznego i psychicznego.

e) Rolnicy z małych gospodarstw - stanowią **2,14 %** ogółu mieszkańców obszaru LGD. Grupa ta charakteryzuje się występowaniem następujących problemów:

- Trudności ekonomiczne:
Rolnicy z małych gospodarstw często borykają się z ograniczonymi zasobami finansowymi i niskimi dochodami. Mogą mieć trudności w opłacaniu kosztów produkcji, inwestowaniu w nowe technologie czy modernizacji swoich gospodarstw. Brak stabilności ekonomicznej utrudnia rozwój rolnictwa i utrzymanie się na konkurencyjnym rynku.
- Brak dostępu do rynków zbytu:
Rolnicy z małych gospodarstw często mają ograniczony dostęp do rynków zbytu dla swoich produktów. Mogą spotykać się z trudnościami w sprzedaży swoich produktów rolnych, ze względu na brak odpowiednich kanałów dystrybucji, niską skalę produkcji czy konkurencję ze strony większych przedsiębiorstw. Brak pewnego rynku zbytu wpływa na utrzymanie się rolników i utrudnia rozwój ich działalności.
- Brak wsparcia technicznego i edukacyjnego:
Rolnicy z małych gospodarstw mogą napotykać na brak odpowiedniego wsparcia technicznego i edukacyjnego. Mogą mieć trudności w dostępie do nowoczesnych technologii, innowacyjnych metod uprawy czy programów szkoleniowych, które pomogą im zwiększyć wydajność i efektywność

produkcji. Brak takiego wsparcia utrudnia rolnikom rozwój i dostosowanie się do zmieniających się warunków rynkowych.

o **Problemy demograficzne i brak kontynuacji gospodarstw:**

Rolnicy z małych gospodarstw często borykają się z problemem starzenia się i brakiem kontynuacji swojej działalności. Brak zainteresowania młodych ludzi rolnictwem i brakiem chęci do przejmowania rodzinnego gospodarstwa może prowadzić do upadku małych gospodarstw rolnych. Brak sukcesji rodzinnej wpływa nie tylko na samych rolników, ale również na lokalne społeczności wiejskie, prowadząc do ubożenia obszarów wiejskich i utraty tradycyjnej struktury agrarnej.

Tabela 20. Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR

gmina	seniorzy (osoby, które ukończyły 60 rok życia)	ludzie młodzi (do 25 roku życia)	osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	kobiety	rolnicy z małych gospodarstw
Jonkowo	511	2 193	193	3 744	226
Świątki	289	1 091	132	1 887	164
Dąbrówno	296	1 112	130	1 924	115
Grunwald	402	1568	286	2 597	122
Łukta	307	1237	218	2 178	127
Miłakowo	406	1390	265	2 574	103
Morąg	1 828	6 315	1179	11 987	348
Ostróda	1 094	4588	780	7 896	295
obszar LSR	5133	19 494	3 183	34 787	1500

Źródło: Dane statystyczne z publikatorów GUS, Bank danych lokalnych, dane pozyskane z jednostek GOPS i MOPS

Grupy docelowe w ramach LSR obejmują różne kategorie społeczne, które znajdują się poza rynkiem pracy, są w niekorzystnej sytuacji lub są zagrożone wykluczeniem społecznym.

LGD wychodząc naprzeciw oczekiwaniom społeczności lokalnej zamierza objąć szczególnym wsparciem w/w grupy docelowe w ramach swoich działań. Oferowanie preferencyjnych warunków i środków dla osób z tych grup, które chcą rozpocząć działalność gospodarczą, może przyczynić się do ich rozwoju i integracji społecznej. Również tworzenie nowych miejsc pracy i podnoszenie kompetencji zawodowych osób z w/w grup docelowych jest ważne dla ich samodzielności i sukcesu zawodowego. Włączenie grup docelowych na wszystkich etapach wdrażania strategii, w tym planowania komunikacji i partycypacji społecznej, jest kluczowe dla skuteczności działań i uwzględnienia różnorodnych perspektyw i potrzeb społeczności lokalnej. To podejście jest zgodne z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej, który promuje integrację społeczną i ekonomiczną osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji.

W LSR istotnym elementem jest dbałość o grupy osób w niekorzystnej sytuacji, takie jak seniorzy, ludzie młodzi do 25 roku życia, osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie, kobiety oraz rolnicy z małych gospodarstw. Aby **skutecznie działać na rzecz tych grup, należy uwzględnić sposób animacji, komunikacji i informowania lokalnej społeczności o podejmowanych działaniach**. LGD planuje następujące działania na rzecz w/w grup osób:

- uczestnictwo mieszkańców w procesie opracowywania i wdrażania działań na rzecz grup w niekorzystnej sytuacji poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych, uwzględniających perspektywę lokalnej społeczności;
- umożliwienie zdobycia umiejętności i wiedzy poprzez organizację szkoleń i konsultacji dla grup docelowych;
- inicjowanie programów i projektów skierowanych dla młodych ludzi;
- eliminowanie problemów związanych z równością płci poprzez kampanie informacyjne i wsparcie dla organizacji społecznych;

- wsparcie infrastruktury dostosowanej dla grup w niekorzystnej sytuacji oraz i dostosowanie infrastruktury do ich potrzeb;
- udzielanie wsparcia finansowego rolnikom na inwestycje w utworzenie i rozwój gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych oraz promowanie lokalnych produktów;
- organizowanie szkoleń i konsultacji dla rolników z małych gospodarstw, które pomogą im w podnoszeniu wiedzy i umiejętności;
- wspieranie praktyk rolniczych zgodnych z zasadami zrównoważonego środowiska poprzez dodatkową punktację podczas oceny wniosku;
- poprawa sytuacji rolników z małych gospodarstw i rozwoju obszarów wiejskich poprzez dostęp do finansowania oraz wsparcie edukacyjne;
- prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych w celu zwiększenia świadomości lokalnej społeczności na temat dostępnych dofinansowań;
- prowadzenie działań aktywizacyjno-integrujących w celu poszerzenia i pogłębienia zaangażowania grup docelowych, członków LGD i lokalnej społeczności np. rajdy rowerowe;
- wykorzystanie różnych narzędzi komunikacji, takich jak media społecznościowe, strona internetowa, prasa, radio, spotkania informacyjne i lokalne wydarzenia, materiały promocyjne w celu zwiększenia świadomości lokalnej społeczności na temat dostępnych dofinansowań;
- nawiązywanie współpracy z lokalnymi organizacjami i stowarzyszeniami, które działają na rzecz grup w niekorzystnej sytuacji. Organizowanie spotkań konsultacyjnych, w celu omówienia informacji na temat warunków dostępu do finansowania i skierowanie działań na rzeczywiste potrzeby grup docelowych;
- zapewnienie łatwego dostępu do informacji dotyczących wsparcia finansowego i usług dla grup w niekorzystnej sytuacji poprzez centralne źródło informacji, takie jak strona internetowa;
- włączenie grup osób w niekorzystnej sytuacji poprzez zawarcie dodatkowych punktów w karcie oceny operacji ma na celu promowanie równości i integracji społecznej. Dodatkowe punkty są przyznawane projektom, które aktywnie angażują i wspierają osoby takie jak młodzi do 25 roku życia, seniorzy powyżej 60 roku życia, kobiety, osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie, oraz rolnicy z małych gospodarstw. Osoby w trudnej sytuacji będą miały również dostęp do doradztwa i szkoleń organizowanych przez LGD. Dodatkowe punkty w ocenie operacji zwiększają szanse na uzyskanie finansowania i promują projekty, które osiągają cele biznesowe oraz przyczyniają się do społecznej odpowiedzialności i równości szans.

Działania te mają na celu tworzenie bardziej inkluzyjnego i sprawiedliwego społeczeństwa, zapewniającego równy dostęp do zasobów, wsparcia i możliwości rozwoju dla różnych grup docelowych. Inwestowanie w rozwój społeczności lokalnej, edukację, równość płci, dostępność dla osób niepełnosprawnych oraz wsparcie rolnictwa przynosi korzyści gospodarcze, społeczne i ekologiczne dla obszaru. Poprawa umiejętności i kwalifikacji młodych ludzi przyczynia się do wzrostu gospodarczego społeczności lokalnej. Te działania skupiają się na promowaniu rozwoju społeczności lokalnej, równości szans i tworzeniu bardziej zrównoważonego i sprawiedliwego społeczeństwa. Przez te inicjatywy grupy docelowe mają większe możliwości rozwoju, a społeczność lokalna czerpie korzyści ekonomiczne, społeczne i ekologiczne.

IV.12 Analiza wsparcia udzielanego przez LGD

Na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych zidentyfikowano kilka głównych potrzeb dotyczących obszaru LSR, które zostały wyrażone przez społeczność lokalną. Główne potrzeby obszaru LGD to:

- 1) Edukacja i szkolenia: Zapewnienie wysokiej jakości edukacji i szkoleń dostosowywanych do potrzeb lokalnego rynku pracy, które mogą zwiększyć umiejętności mieszkańców i ich szanse.
- 2) Tworzenie miejsc pracy: Inicjowanie projektów rozwojowych, inwestowanie w sektory, które mają potencjał tworzenia nowych miejsc pracy oraz wspieranie przedsiębiorczości lokalnej, co pomoże zmniejszyć bezrobocie i zwiększyć standardy życia mieszkańców.

- 3) **Rozwój turystyki:** Inwestowanie w infrastrukturę turystyczną, promowanie akcji turystycznych, organizacja wydarzeń kulturalnych i sportowych mogą przyczynić się do wzrostu turystyki, tworząc nowe miejsca pracy i przynosząc korzyści gospodarcze.
- 4) **Infrastruktura:** Poprawa istniejącej infrastruktury, w tym rozszerzenie dostępu do Internetu, może znacząco przyczynić się do rozwoju regionu i przyciągnięcia inwestorów.
- 5) **Ochrona środowiska:** Wdrażanie zrównoważonych praktyk ekologicznych, ochrona zasobów naturalnych i rozwój sektora ekologicznego mogą przyciągnąć ekoturystykę, poprawić jakość środowiska i wpłynąć w sposób trwały na rozwój regionu.
- 6) **Dywersyfikacja gospodarki:** Promowanie różnorodności gospodarczej, rozwijanie nowych sektorów i wspieranie przedsiębiorczości może zmniejszyć zależność regionu od jednej gałęzi gospodarki i zwiększyć stabilność ekonomiczną.
- 7) **Współpraca i partnerstwo:** Budowanie partnerstw z instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi, sektorem prywatnym i społecznością lokalną poprzez wspólną realizację projektów związanych z podnoszeniem wiedzy na temat ochrony środowiska, odnawialnych źródeł energii, edukacji ekologicznej i ochrony bioróżnorodności. Współpraca z innymi obszarami geograficznymi, zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym jest istotna dla realizacji LSR Stowarzyszenia Kraina Drwęcy i Pasłęki.

Wprowadzenie działań mających na celu spełnienie tych głównych potrzeb może przynieść korzyści społeczności lokalnej, przyczynić się do wzrostu gospodarczego i poprawy jakości życia mieszkańców obszaru LSR. Warto uwzględnić te potrzeby i wdrożyć lokalną strategię rozwoju, aby zrealizować potencjał regionu i przyczynić się do trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Na podstawie zdiagnozowanych potrzeb mieszkańców obszaru LGD, Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki w ramach LSR będzie wspierać społeczność w następujących obszarach:

- 1) rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez:
  - a) – podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne,
  - b) – rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej,
- 2) rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw w zakresie tworzenia lub rozwijania:
  - a) – gospodarstw agroturystycznych,
  - b) – zagród edukacyjnych,
- 3) poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej,
- 4) kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych.
- 5) włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji poprzez:
  - a) realizację operacji nieinwestycyjnych na rzecz grup osób wymagających włączenia,
  - b) realizację operacji inwestycyjnych przez podmioty świadczące usługi na rzecz grup osób wymagających włączenia w ramach swoich zadań ustawowych albo statutowych,
- 6) ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego.

LGD będzie aktywnie wspierać lokalne inicjatywy, przyznając dotacje i granty na realizację projektów, w szczególności tych, które zawierają innowacyjne elementy w kontekście lokalnym. Idea innowacyjności została przedstawiona w rozdziale VII strategii, gdzie określono aspekty innowacyjności, mające na celu stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie lokalnym. Ponadto, LGD będzie udzielać doradztwa i wsparcia w zakresie planowania i realizacji projektów, aby zapewnić ich skuteczne wdrożenie. Dzięki bliskiemu kontaktowi z lokalną społecznością, LGD będzie w stanie identyfikować ich potrzeby i promować oraz wspierać projekty, które przyczyniają się do rozwoju obszaru. LGD będzie również angażować się w ponadlokalne inicjatywy, które mają pozytywny wpływ na rozwój większego regionu, wykraczając poza granice lokalnego obszaru. Współpraca z innymi LGD, instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorstwami i innymi partnerami umożliwi realizację projektów o charakterze regionalnym lub interregionalnym.

W kontekście wdrażania pozostałych instrumentów terytorialnych, LGD będzie pełnić ważną rolę. Poprzez wdrażanie LSR, LGD będzie monitorować postępy realizacji projektów oraz śledzić wskaźniki sukcesu.

LGD będzie budować partnerstwa i współpracować zarówno na poziomie lokalnym, jak i ponadlokalnym. Będzie nawiązywać współpracę z samorządami lokalnymi, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorstwami, instytucjami publicznymi, sektorem edukacji i innymi interesariuszami. W roli mediatora, LGD będzie łączyć różne podmioty i wspierać koordynację działań w celu osiągnięcia wspólnych celów rozwojowych.

Wszystkie te działania pozwalają LGD na aktywne wspieranie zarówno lokalnych, jak i ponadlokalnych inicjatyw, zapewniając rozwój różnych obszarów, a także skuteczne wdrażanie pozostałych instrumentów terytorialnych.

Wyżej zidentyfikowane i sformułowane obszary problemowe posłużyły do określenia celów i przedsięwzięć LSR.

ROZDZIAŁ V SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

W strategii w wyniku przeprowadzonych metod partycypacyjnych określono trzy cele:

- **C.1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru-** zrealizowany zostanie poprzez przedsięwzięcia: P.1.1 podejmowanie działalności gospodarczej, P.1.2 rozwijanie działalności gospodarczej, P.1.3 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki, P.1.4 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych;
- **C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne-** zrealizowany zostanie poprzez przedsięwzięcia: P.2.1 poprawa dostępu do małej architektury, P.2.2 aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców obszaru LSR, w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji, P.2.3 działania informacyjno-promocyjne ochrony zasobów naturalnych i zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego, P.2.4 organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych, P.2.5 działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego środowiska w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa;
- **C.3 Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i promowanie wartości historycznych i tradycyjnych-** zrealizowany zostanie poprzez przedsięwzięcia: P.3.1 rewaloryzacja obiektów zabytkowych, P.3.2 zachowanie niematerialnego dziedzictwa historycznego obszaru LSR.

Powyższe cele i przedsięwzięcia wpisują się w europejskie, ogólnokrajowe, regionalne i lokalne dokumenty strategiczne oraz w program z którego finansowana będzie LSR (EFRROW). Dokumenty te są powiązane poprzez wspólne kierunki, cele i działania. Przedsięwzięcia są komplementarne, gdyż wzajemnie się uzupełniają poprzez działania podmiotów z różnych sektorów, co daje efekt synergiczny. LSR jest uzupełnieniem realizacji strategii wyższego rzędu, przyczyniając się w ten sposób do rozwoju obszaru objętego LGD oraz do rozwoju całego regionu. W ramach niniejszej LSR planuje się podjęcie działań, które w efekcie mają przyczynić się do realizacji celów strategicznych i osiągnięcia określonej w celach wizji obszaru.

Poniżej przedstawiono wybrane dokumenty strategiczne na w/w czterech poziomach, które uznano za najistotniejsze z punktu widzenia wdrażania LSR.

Tabela 21. Zgodność z Europejską Strategią Bioróżnorodności do 2030.

Europejska Strategia Bioróżnorodności do 2030		Lokalna Strategia Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029	
Cel	Działanie	Cel	Przedsięwzięcie
2. Ochrona i przywracanie dobrego	2.2.9 Ograniczanie zanieczyszczenia	Wszystkie cele	wszystkie przedsięwzięcia od P.1.1 do P.3.2

stanu przyrody w Unii Europejskiej			
3. Umożliwienie zmiany transformacyjnej	3.3.1 Biznes na rzecz różnorodności biologicznej	C.1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru	wszystkie przedsięwzięcia w C.1 tj. od P.1.1 do P.1.4
	3.3.4. Poprawa wiedzy, edukacji i umiejętności	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	P.2.5 działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego środowiska w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie porównywalnego dokumentu

Unijna Strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 r. pod nazwą „Przywracanie przyrody do naszego życia” została opublikowana przez Komisję Europejską w dniu 20 maja 2020 r. Dokument ten jest wszechstronnym, ambitnym i długoterminowym planem mającym na celu ochronę przyrody i odwrócenie procesu degradacji ekosystemów. Wszystkie działania zaplanowane w LSR będą wybierane na podstawie kryteriów wyboru i oceny, a jednym z nich jest zastosowanie rozwiązań ochrony środowiska lub zmian klimatycznych. Dzięki zastosowaniu powyższych rozwiązań wybrane wnioski do dofinansowania nie będą wpływać negatywnie na stan przyrody.

Tabela 22. Zgodność z Planem Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027		Lokalna Strategia Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029	
Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Cel	Przedsięwzięcie
SO7 Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	P1. Poprawa dostępu do usług związanych z rolnictwem i leśnictwem, dywersyfikacja dochodów gospodarstw	C.1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru	P.1.3 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki P.1.4 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych
SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa	P4. Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno- rekreacyjnej	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	P.2.1 poprawa dostępu do małej architektury
	P.6 Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego	C.3 Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i promowanie wartości historycznych i tradycyjnych	P.3.1 rewaloryzacja obiektów zabytkowych, P.3.2 zachowanie niematerialnego dziedzictwa historycznego obszaru LSR.
	P9. Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i	C.1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości	P.1.1 podejmowanie działalności gospodarczej

	utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów	wykorzystujący potencjał obszaru	P.1.2 rozwój działalności gospodarczej
	P10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich		P.2.2 aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców obszaru LSR w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji P.2.4 organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych
	P.13 Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	P.2.3 działania informacyjno-promocyjne ochrony zasobów naturalnych i zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego P.2.4 organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych P.2.5 działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego środowiska w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa

Zródło: opracowanie własne na podstawie porównywalnego dokumentu

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR 2023-2027) to dokument opracowany na podstawie analizy potrzeb polskiego rolnictwa, wykorzystujący możliwości, jakie oferuje zreformowana Wspólna Polityka Rolna (WPR). Wszystkie zaplanowane w LSR cele i przypisane do nich poszczególne przedsięwzięcia odpowiadają założeniom określonym w w/w dokumencie.

Tabela 23. Zgodność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030		Lokalna Strategia Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029	
Cel główny	Cel szczegółowy	Cel	Przedsięwzięcie
Cel 1 Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczenie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	P.2.1 poprawa dostępu do małej architektury

Cel 2 Wzmocnienie regionalnych przewag konkurencyjnych	2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym	C.1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru	wszystkie przedsięwzięcia określone w Celu 1 tj. od P.1.1 do P.1.4
Cel szczegółowy nr 3 Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	3.2 Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	P.2.2 aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców obszaru LSR w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji P.2.3 działania informacyjno-promocyjne ochrony zasobów naturalnych i zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego P.2.4 organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie porównywalnego dokumentu

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej Rzeczypospolitej Polskiej w perspektywie do 2030 r. Dokument ten wspiera konkurencyjność regionów, zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. Zaplanowano również w nim wsparcie infrastruktury dla rozwoju obszarów wiejskich. LSR wpisuje się we wszystkie trzy cele ujęte w tym dokumencie.

Tabela 24. Zgodność z dokumentem „Warmińsko-mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego”.

Warmińsko-mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego		Lokalna Strategia Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029	
Cel strategiczny	Cel operacyjny	Cel	Przedsięwzięcie
5.4. Inteligentna produktywność	5.4.1. Satysfakcjonująca praca 5.4.3. Wysoka konkurencyjność	C.1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru	wszystkie przedsięwzięcia z C.1
5.5 Kreatywna aktywność	5.5.2. Efektywna współpraca	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	P.2.2 aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców obszaru LSR w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji
	5.5.3. Ukształtowana tożsamość	C.3 Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i	wszystkie przedsięwzięcia z C.3

		promowanie wartości historycznych i tradycyjnych	
5.6 Mocne fundamenty	5.6.3. Wyjątkowe środowisko przyrodnicze	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	P.2.1 poprawa dostępu do małej architektury P.2.3 działania informacyjno-promocyjne ochrony zasobów naturalnych i zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego P.2.4 organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych P.2.5 działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego środowiska w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie porównywalnego dokumentu

„**Warmińsko-mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego**” jest głównym dokumentem planistycznym regionu, określającym koncepcję i kierunki jego rozwoju w perspektywie do 2030 r. Wszystkie cele w LSR i poszczególne przedsięwzięcia są zgodne z wojewódzką strategią. Działania w strategii wojewódzkiej są tożsame do działań w LSR, gdyż oparte są na podnoszeniu jakości kapitału ludzkiego i kapitału społecznego niezbędnych w kontekście atrakcyjności inwestycyjnej, jak i jakości życia.

Tabela 25. Zgodność ze Zintegrowaną Strategią Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ostródzko-Iławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2015-2025

Zintegrowana Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ostródzko-Iławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2015-2025		Lokalna Strategia Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029	
Obszar priorytetowy	Cel strategiczny	Cel	Przedsięwzięcie
I. Konkurencyjna i nowoczesna gospodarka	I.3. Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców OIOF I.5. Wsparcie konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki I.6. Wsparcie rozwoju branż i produktów o silnej identyfikacji z regionem, przy uwzględnieniu regionalnych specjalizacji	C.1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru	wszystkie przedsięwzięcia z C.1

	I.9. Wsparcie rozwoju turystyki na terenie OIOF		
II. Bogata i różnorodna infrastruktura	II.2. Rozbudowa infrastruktury rowerowej i pieszo-rowerowej II.7. Podnoszenie jakości i dostępności infrastruktury sportowej i rekreacyjnej II.12. Ochrona obiektów zabytkowych	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne C.3 Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i promowanie wartości historycznych i tradycyjnych	P.2.1 poprawa dostępu do małej architektury wszystkie przedsięwzięcia z C.3
III. Wysoka jakość życia	III.1. Poprawa jakości współpracy instytucji publicznych ze społecznością i budowanie postaw obywatelskich III.11. Edukacja ekologiczna i ochrona środowiska	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	P.2.2 aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców obszaru LSR w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji, P.2.3 działania informacyjno-promocyjne ochrony zasobów naturalnych i zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego P.2.4 organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych P.2.5 działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego środowiska w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie porównywalnego dokumentu

Dnia 4 listopada 2013 r. przedstawiciele Gminy Miejskiej Ostróda, Gminy Miejskiej Iława, Gminy Ostróda, Gminy Iława, Gminy Miłomłyn, Gminy Morąg, Powiatu Ostródzkiego oraz partnerów wspierających (organizacji pozarządowych) podpisali umowę partnerstwa w sprawie utworzenia Ostródzko- Iławskiego Obszaru Funkcjonalnego (OIOF). Celem jego utworzenia jest podjęcie między JST ścisłej współpracy w określonych

dziedzinach, zmierzającej do rozwoju gospodarczego i społecznego całego obszaru. Powyższe obszary strategiczne zawierają rozbudowane cele strategiczne, które są tożsame z celami i przedsięwzięciami ujętymi w LSR.

Tabela 26. Zgodność ze Strategią rozwoju powiatu olsztyńskiego na lata 2016-2025

Strategia rozwoju powiatu olsztyńskiego na lata 2016-2025		Lokalna Strategia Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029	
Domeny strategiczne	Cele strategiczne	Cel	Przedsięwzięcie
Infrastruktura i środowisko	Wysoka jakość życia i stworzenie warunków do inwestowania dzięki działaniom poprawiającym infrastrukturę techniczną oraz stan środowiska naturalnego	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne C.3 Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i promowanie wartości historycznych i tradycyjnych	P.2.1 poprawa dostępu do małej architektury P.2.3 działania informacyjno-promocyjne ochrony zasobów naturalnych i zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego Wszystkie przedsięwzięcia z C.3
Gospodarka	Tworzenie i promowanie warunków dla rozwoju gospodarki z zachowaniem zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego	C.1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru	wszystkie przedsięwzięcia z C.1
Usługi publiczne	Wzmocnienie systemu świadczenia usług publicznych oraz form spędzania czasu wolnego	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	P.2.4 organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych
Aktywna wspólnota	Inteligentny rozwój społeczny, wykorzystujący aktywność społeczną i ekonomiczną, dziedzictwo kulturowe oraz współpracę środowisk lokalnych	C.2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	P.2.2 aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców obszaru LSR w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie porównywalnego dokumentu

Wybrany powyższy dokument lokalny dotyczy obszaru dwóch gmin wchodzących w skład LGD tj. Jonkowo i Świątki. Są to gminy usytuowane na obszarze powiatu olsztyńskiego. W powiatowej strategii określono 4 cele strategiczne, które odzwierciedlają zaplanowane cele i przedsięwzięcia w LSR. Są to po pierwsze identyfikowane potrzeby mieszkańców, a po drugie wskazują na specyfikę powiatu olsztyńskiego w obrębie jego potencjałów oraz zasobów wewnętrznych.

LSR jest zintegrowana na poziomie programowym tzn. jest spójna z wieloma dokumentami strategicznymi obowiązującymi na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Jest zintegrowana w zakresie sektorowym

tn. opiera się na współpracy sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego. Dokument LSR został przeanalizowany pod kątem zgodności również ze strategiami gmin wchodzących w skład LGD tj.:

- **Strategia Rozwoju Gminy Dąbrówno na lata 2016-2026,**
- **Strategia Rozwoju Gminy Jonkowo na lata 2016-2025,**
- **STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO GOSPODARCZEGO GMINY GRUNWALD NA LATA 2016 – 2026**
- **Strategia Rozwoju Gminy Świątki na lata 2016 – 2026**
- **Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Łukta na lata 2016-2026**

W wyniku przeprowadzonej analizy, LSR jest również zintegrowana z w/w dokumentami na poziomie gminnym oraz z dokumentami planistycznymi gmin tworzących obszar LSR, w tym planami rozwoju gmin oraz planami odnowy poszczególnych miejscowości.

ROZDZIAŁ VI CELE I WSKAŹNIKI

Cele określone w LSR są odpowiedzią na zdiagnozowane w czasie konsultacji społecznych kwestie wymagające szczególnego wsparcia. Społeczność lokalna biorąca udział w konsultacjach określiła szanse, zagrożenia oraz potrzeby swojego terenu i tym samym wpłynęła na określenie specyfikacji celów i przedsięwzięć. Wypracowane w ramach celów i przedsięwzięć wskaźniki produktu są m.in. wynikiem danych pozyskanych z raportu ewaluacyjnego wykonanego przez zewnętrznego ewaluatora, przeprowadzonych analiz i badań własnych oraz współpracy z lokalną społecznością podczas prowadzonych konsultacji LSR. Wszystkie określone przedsięwzięcia będą zrealizowane poprzez ogłaszanie konkursów na wdrażanie LSR, jak również projekty grantowe, operacje własne, operacje w partnerstwie oraz aktywizację.

Cele określone w LSR mają charakter zrównoważonego rozwoju i są dostosowane do potrzeb i warunków obszaru działania.

Interwencja LEADER jest ukierunkowana na rozwój obszarów wiejskich i wspieranie inicjatyw lokalnych. Celem jest przeciwdziałanie wyludnianiu obszarów wiejskich, stymulowanie lokalnej gospodarki, wzmocnienie współpracy między różnymi sektorami oraz podnoszenie jakości życia ludzi mieszkających na wsi.

Sformułowane cele są zbieżne i uzupełniają cele określone w innych dokumentach programowych, m.in. krajowych, województwa warmińsko- mazurskiego oraz powiatu ostródzkiego i olsztyńskiego, a także gmin obszaru LSR, które zostaną osiągnięte poprzez realizację przypisanych do nich przedsięwzięć.

W ramach LSR wyodrębnione zostały 3 cele wraz z przypisanymi do nich przedsięwzięciami:

Cel nr 1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru

Cel jest odpowiedzią na potrzeby wynikające z przeprowadzonej analizy SWOT w trakcie konsultacji społecznych na obszarze działania LGD. Niewystraszająca liczba miejsc pracy, rosnąca liczba osób biernych zawodowo, znaczna liczba małych gospodarstw rolnych, jak również niska konkurencyjność lokalnych przedsiębiorców, czy też często zmieniające się przepisy prawa przyczyniają się do spadku aktywności gospodarczej obszaru LSR. Mając na uwadze powyższe problemy istotnym elementem realizacji LSR będzie wykorzystanie atutów oraz mocnych stron wynikających ze specyfiki obszaru.

Cel LSR "Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru" ma za zadanie promowanie i wspieranie zrównoważonego rozwoju gospodarczego na obszarze LGD, wykorzystując jego unikalne potencjały i zasoby. Głównym celem jest tworzenie i rozwijanie przedsiębiorstw oraz inicjatyw społeczno-gospodarczych, które przyczyniają się do wzrostu gospodarczego, poprawy jakości życia mieszkańców oraz ochrony środowiska naturalnego. Cel ten zakłada harmonijne połączenie aspektów ekonomicznych, społecznych i środowiskowych, aby osiągnąć długoterminowe korzyści dla obszaru i jego mieszkańców. Poprzez promowanie

przedsiębiorczości i innowacji, LSR dąży do tworzenia nowych miejsc pracy, zwiększania konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw, rozwijania sektorów gospodarki opartych na unikalnych zasobach obszaru oraz wspierania inicjatyw społecznych. Ważnym aspektem celu jest dbałość o środowisko naturalne. Przedsiębiorstwa i inicjatywy społeczno-gospodarcze powinny działać zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, minimalizując negatywny wpływ na środowisko i dążąc do ochrony i zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych. Może to obejmować inwestycje w energię odnawialną, redukcję emisji CO₂, ochronę bioróżnorodności oraz promowanie zrównoważonych praktyk biznesowych.

Preferowane będą operacje wspierające osoby należące do wskazanych w LSR grup osób w niekorzystnej sytuacji (warunek ten nie wyklucza wsparcia osób spoza tych grup), a także działalności/ usługi wynikające z analizy przeprowadzonych konsultacji społecznych, odpowiadające określonym w analizie obszarom potrzebom LGD, tj. działania wspierające powstawanie i rozwój przedsiębiorstw oferujących produkty lokalne, oparte na tradycji i specyfice obszaru, firm zajmujących się sprzedażą produktów lokalnych, firm kreujących ofertę spędzania czasu wolnego i obsługę ruchu turystycznego, a także szeroko rozumianą działalność usługową.

Osiągnięcie tego celu przyczyni się do tworzenia zrównoważonego i dynamicznego obszaru, który oferuje atrakcyjne warunki życia, innowacyjne rozwiązania gospodarcze oraz harmonijną współpracę między różnymi sektorami społeczno-gospodarczymi.

Przedsięwzięcie 1.1 podejmowanie działalności gospodarczej

Przedsięwzięcie zostało określone na podstawie konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru LSR oraz przeprowadzonej analizy obszaru. Znaczna część osób zaangażowanych wskazała potrzebę kontynuowania wsparcia osób chcących założyć działalność gospodarczą, którzy potwierdzili konieczność dalszego finansowania ww. osób. Jedną z głównych potrzeb jest zwiększenie możliwości zatrudnienia dla mieszkańców obszaru. Dofinansowanie nowych działalności gospodarczych przyczyni się do powstania nowych miejsc pracy, co jest szczególnie istotne dla poziomu bezrobocia obszaru LSR, który jest wyższy niż średnia krajowa. Dodatkowo w sposób negatywny na rynek pracy wpłynął konflikt w Ukrainie, jak również okres pandemiczny.

Na obszarze LGD obserwuje się trend migracji ludności do większych ośrodków miejskich w poszukiwaniu lepszych możliwości zatrudnienia i rozwoju. Wsparcie w ramach tego przedsięwzięcia może przyczynić się do zatrzymania mieszkańców w regionie.

Przedsięwzięcie 1.2 rozwijanie działalności gospodarczej

Wiele przedsiębiorstw działających na obszarze LSR potrzebuje wsparcia finansowego w celu zmodernizowania swojej infrastruktury oraz inwestowania w nowoczesne technologie. Wsparcie istniejących działalności gospodarczych pomoże w zakupie nowoczesnego sprzętu, maszyn lub narzędzi, co przyczyni się do poprawy jakości produkcji, efektywności procesów oraz zwiększania konkurencyjności przedsiębiorstwa. Firmy, aby sprostać zmieniającym się preferencjom i potrzebom rynku potrzebują środków finansowych na rozwój nowych produktów lub usług. Dofinansowanie umożliwi przedsiębiorstwom rozwijanie nowych linii produktów, wprowadzenie innowacji, doskonalenie jakości usług oraz adaptację do zmieniającego się otoczenia biznesowego. Ponadto wspieranie przedsiębiorstw w kierunku zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska jest coraz bardziej istotne. Dofinansowanie może być również przeznaczone na inwestycje w ekologiczne technologie, odnawialne źródła energii, efektywne wykorzystanie surowców czy też ochronę przyrody.

Przedsięwzięcie 1.3 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki

oraz

Przedsięwzięcie 1.4 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych

Małe gospodarstwa rolne znajdujące się na obszarze LGD zgłosiły potrzebę alternatywnych źródeł dochodu, aby przetrwać i rozwijać się w trudnym sektorze rolnym. Dofinansowanie funkcji agroturystycznych może umożliwić rolnikom wykorzystanie posiadanych zasobów i infrastruktury, takich jak krajobrazy, tradycyjne budynki, gospodarstwa ekologiczne, jako atrakcyjnych miejsc dla potencjalnych turystów. Dzięki tym przedsięwzięciom

rolnicy będą mogli generować dodatkowe dochody z usług noclegowych, restauracyjnych, edukacyjnych czy rekreacyjnych.

Jako tendencja rozwojowa w turystyce wiejskiej XXI w. uznawane jest wprowadzenie do oferty turystycznej bogatego zakresu zajęć niszowych, odpowiadających na potrzeby coraz bardziej świadomych i wymagających klientów (Turystyka wiejska i rozwój lokalny, Majewski, Lane, 2003). Celem działalności zagród edukacyjnych jest przybliżenie społeczeństwu naturalnego środowiska, gospodarstwa wiejskiego, a także przekazanie wiedzy na temat pochodzenia żywności i trudu jej wytwarzania, a pośrednio także budowanie rynku świadomych konsumentów. Przedsięwzięcie dotyczące 1.4 jest odpowiedzią na rosnącą potrzebę edukacji, informacji i doświadczeń związanych z rolnictwem, przyrodą i zrównoważonym stylem życia.

Cel nr 2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne

W odpowiedzi na zdiagnozowane problemy, tj. niewystarczające dostosowanie infrastruktury publicznej do osób z niepełnosprawnościami i osób starszych ze szczególnymi potrzebami, niewystarczająca liczba ofert skierowanych do dzieci, młodzieży seniorów, niski poziom aktywizacji wśród osób grup w niekorzystnej sytuacji, pogarszający się stan infrastruktury lub jej brak, LGD zaplanowała przedsięwzięcia nastawione na poprawę jakości życia mieszkańców.

Zapotrzebowanie na realizację celu nr 2 wynika z potrzeby stworzenia zrównoważonego, dobrze funkcjonującego i atrakcyjnego środowiska życia dla mieszkańców, które jednocześnie chroni i szanuje środowisko naturalne.

Realizacją celu Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne jest stworzenie zrównoważonego i atrakcyjnego środowiska, które wspiera dobre warunki życia mieszkańców, umożliwi rozwój społeczny, jednocześnie chroniąc i szanując środowisko naturalne.

Przedsięwzięcie 2.1 poprawa dostępu do małej architektury

Potrzebą realizacji powyższych przedsięwzięć jest stworzenie atrakcyjnego i funkcjonalnego otoczenia dla mieszkańców. Poprawa dostępu do małej architektury ma na celu ułatwienie korzystania z przestrzeni publicznej, tworzenie przyjaznego środowiska lokalnego oraz zwiększenie komfortu i jakości życia mieszkańców. Obejmuje to m.in. korzystanie z ogólnodostępnych miejsc spotkań, placów zabaw, elementów małej architektury. Realizacja przedsięwzięcia będzie sprzyjała stworzeniu przestrzeni publicznej, która będzie bardziej przyjazna, estetyczna i dostępna dla wszystkich. Dzięki odpowiedniej infrastrukturze, mieszkańcy będą mieli lepsze możliwości korzystania z ogólnodostępnej przestrzeni do odpoczynku, spotkań towarzyskich, rekreacji czy codziennych aktywności. Przestrzenie publiczne, w których znajdują się odpowiednio umieszczone elementy małej architektury, zachęcają do spotkań i interakcji między mieszkańcami, które będą sprzyjały integracji społecznej i tworzeniu więzi. Podsumowując, realizacja tych przedsięwzięć wynika z potrzeby stworzenia przyjaznej, funkcjonalnej i estetycznej przestrzeni publicznej, która sprzyja integracji społecznej, aktywnemu stylowi życia i ogólnemu dobrostanowi mieszkańców. Dzięki odpowiedniemu wyposażeniu i infrastrukturze, mieszkańcy będą mogli cieszyć się atrakcyjniejszym i przyjaznym otoczeniem.

Przedsięwzięcie 2.2 aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców obszaru LSR, w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji

Istnieje ogromna potrzeba realizacji przedsięwzięcia, które skoncentruje się na aktywizacji i włączeniu społecznym różnych grup ludności, takich jak seniorzy, ludzie młodzi i osoby określone w LSR jako grupy w niekorzystnej sytuacji. Społeczności te często napotykają na różne trudności i wyzwania, które utrudniają im pełne uczestnictwo w życiu społecznym i kulturalnym. Jedną z kluczowych potrzeb jest wyrównanie szans dla wszystkich członków społeczności obszaru LSR. Przedsięwzięcie aktywizacji i włączenia społecznego ma na celu zapewnienie równych szans i możliwości w celu rozwijania umiejętności, korzystania z zasobów oraz aktywnego uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności. Poprzez zaangażowanie różnych grup społecznych można budować więzi między nimi, tworząc otwarte społeczeństwo. Integracja społeczna przyczyni się do wzrostu poczucia przynależności, wzajemnego zrozumienia i solidarności. Włączenie społeczne umożliwi budowanie więzi międzyludzkich, wymianę doświadczeń i tworzenie wspólnych projektów oraz inicjatyw. Podsumowując, realizacja przedsięwzięcia aktywizacji i włączenia społecznego wynika z potrzeby wyrównania szans, integracji społecznej, wzmocnienia

kompetencji, tworzenia więzi międzypokoleniowych oraz zapewnienia dostępu do usług i wsparcia społecznego dla różnych grup społecznych. Realizacja tego przedsięwzięcia przyczyni się do budowy bardziej wartościowego, inkluzyjnego i zintegrowanego społeczeństwa.

Przedsięwzięcie 2.3 działania informacyjno- promocyjne ochrony zasobów naturalnych i zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego

Potrzeba realizacji tego przedsięwzięcia wynika z kilku istotnych czynników. Po pierwsze istnieje potrzeba zwiększenia świadomości społecznej na temat ochrony środowiska. Wielu ludzi nie zdaje sobie sprawy z powagi problemów związanych z degradacją zasobów naturalnych, wylesianiem, zanieczyszczeniem powietrza i wód, czy zmianami klimatycznymi. Promowanie zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego jest kolejną potrzebą. Ludzie często wykorzystują zasoby naturalne w sposób nadmierny lub nieodpowiedzialny, co prowadzi do wyczerpywania się tych zasobów i niszczenia ekosystemów. Po drugie istnieje również potrzeba mobilizacji społecznej i aktywizacji w działaniach na rzecz ochrony środowiska. Przedsięwzięcie akcji informacyjnych i kampanii promocyjnych może inspirować i zachęcać społeczeństwo do angażowania się w różnego rodzaju inicjatywy na rzecz ochrony środowiska, takich jak segregacja odpadów, oszczędzanie energii, korzystanie z transportu publicznego czy sadzenie drzew. Podsumowując, potrzeba realizacji tego przedsięwzięcia obejmuje zwiększenie świadomości społecznej, promowanie zrównoważonego korzystania ze środowiska oraz mobilizację i aktywizację społeczności w działaniach na rzecz ochrony środowiska. Realizacja jest kluczowa dla budowania społeczeństwa świadomego i odpowiedzialnego wobec przyrody i przyszłych pokoleń.

Przedsięwzięcie 2.4 organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych

Potrzeby realizacji tego przedsięwzięcia są wieloaspektowe i obejmują różne dziedziny społeczne i środowiskowe. Istnieje potrzeba zwiększenia świadomości społecznej na temat lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych. Często społeczności lokalne nie są w pełni świadome bogactwa i unikalności swojego otoczenia naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego. Działania w ramach tego przedsięwzięcia umożliwią zaprezentowanie tych walorów i edukację społeczeństwa na temat ich znaczenia i ochrony. Poprzez bezpośrednie doświadczenie i aktywność fizyczną, mieszkańcy będą mieli szansę lepiej poznać lokalne atrakcje przyrodnicze i kulturalne oraz zyskać większą świadomość ich wartości. Ponadto bardzo ważną potrzebą jest promowanie aktywnego stylu życia i zdrowej rekreacji. W dzisiejszym społeczeństwie wiele osób zmaga się z problemem siedzącego trybu życia i brakiem aktywności fizycznej. Poprzez działania zostanie również promowany zdrowy styl życia. Ponadto imprezy rekreacyjne i sportowe są doskonałą okazją do spotkania i wspólnego działania różnych grup społecznych. Włączenie różnych grup wiekowych i społecznych sprzyja integracji społecznej oraz wzmacnia poczucie przynależności do lokalnej społeczności. Podsumowując, potrzeby realizacji przedsięwzięcia organizacji imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych obejmują zwiększenie świadomości społecznej, promowanie aktywnego stylu życia, integrację społeczną oraz budowanie więzi międzyludzkich. Realizacja tego przedsięwzięcia przyczyni się do wzbogacenia życia społeczności lokalnej, odkrywania i doceniania unikalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych oraz promowania zdrowego i aktywnego stylu życia.

Przedsięwzięcie 2.5 działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego środowiska w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa

Potrzeby realizacji przedsięwzięcia są związane z coraz większym zagrożeniem dla środowiska naturalnego i potrzebą skutecznego działania na rzecz ochrony środowiska. Przede wszystkim istnieje potrzeba zwiększenia świadomości społecznej na temat problemów środowiskowych. Wielu mieszkańców obszaru LSR nie zdaje sobie sprawy z powagi zagrożeń, takich jak zmiany klimatyczne, degradacja ekosystemów, zanieczyszczenie powietrza i wód, czy utrata bioróżnorodności. Przedsięwzięcie to ma na celu dostarczenie rzetelnej wiedzy na temat tych problemów i ich skutków dla naszego życia oraz dla przyszłych pokoleń. Poprzez edukację ekologiczną, społeczeństwo może zdobyć niezbędne informacje i narzędzia do podejmowania świadomych wyborów i działań na rzecz ochrony środowiska. Podsumowując, realizacja przedsięwzięcia działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego środowiska w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej odpowiada na potrzebę

zwiększenia świadomości społecznej, promowania zrównoważonego stylu życia oraz rozwijania umiejętności i kompetencji związanych z ochroną środowiska. Działania te są kluczowe dla skutecznego angażowania na rzecz ochrony środowiska.

Cel nr 3 Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i promowanie wartości historycznych i tradycyjnych

Realizacja celu nr 3 wynika z kluczowych potrzeb społecznych i kulturalnych. Przede wszystkim, istnieje potrzeba zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Dziedzictwo kulturowe obejmuje unikalne aspekty kultury, historii, tradycji i dziedzictwa obszaru działania LSR, które stanowią nieodłączną część tożsamości społeczności lokalnej. Dodatkowo, istnieje potrzeba promocji wartości historycznych i tradycyjnych jako elementu rozwoju społeczno- gospodarczego. Dziedzictwo kulturowe, takie jak zabytki, tradycje, rzemiosło czy festiwale, może stanowić atrakcję turystyczną i przyciągać odwiedzających. Ponadto promowanie dziedzictwa kulturowego może wzmocnić poczucie tożsamości i dumy z własnych korzeni oraz zachęcać do utrzymania tradycji i umiejętności rzemieślniczych. Podsumowując realizacja celu ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i promowanie wartości historycznych i tradycyjnych odpowiada na potrzebę zachowania tożsamości, ciągłości kulturowej, rozwoju społeczno- gospodarczego, edukacji i podnoszenia świadomości społecznej. Jest to istotne dla społeczności, ich dziedzictwa kulturowego i przyszłych pokoleń.

Przedsięwzięcie 3.1 rewaloryzacja obiektów zabytkowych

Realizacja tego przedsięwzięcia wynika z kilku istotnych czynników, które mają znaczący wpływ na społeczność i dziedzictwo kulturowe. Rewaloryzacja obiektów zabytkowych ma na celu zachowanie i ochronę dziedzictwa kulturowego. Obiekty zabytkowe są często nośnikami historii, tradycji i wartości kulturowych. Ich unikalne cechy architektoniczne, artystyczne czy historyczne stanowią nieodłączną część tożsamości społeczności lokalnej. Poprzez rewaloryzację społeczność będzie miała możliwość zachowania i ochrony tych wartości, zapobiegając ich degradacji, zniszczeniom i utracie. Kolejną potrzebą realizacji przedsięwzięcia jest przywrócenie im pierwotnej funkcji lub nadanie im nowego przeznaczenia. Wiele zabytkowych budowli straciło swoje pierwotne zastosowanie lub popadło w ruinę. Odrestaurowane i funkcjonalne zabytki mogą stać się np. przestrzeniami edukacyjnymi, czy obiektami turystycznymi. Ponadto zabytki są doskonałym źródłem wiedzy o historii, kulturze, architekturze i życiu poprzednich epok. Poprzez rewaloryzację i udostępnienie ich społecznościom i odwiedzającym, możliwe będzie przekazywanie tej wiedzy i rozwijanie świadomości historycznej oraz kulturowej. Podsumowując, realizacja przedsięwzięcia rewaloryzacji obiektów zabytkowych odpowiada na potrzebę zachowania dziedzictwa kulturowego, przywrócenia funkcjonalności obiektów edukacji i podnoszenia świadomości społecznej, oraz poprawy estetyki i przestrzeni publicznej. Jest to istotne dla społeczności LGD, ich tożsamości kulturowej, rozwoju lokalnej gospodarki i tworzenia atrakcyjnego środowiska do życia.

Przedsięwzięcie 3.2 zachowanie niematerialnego dziedzictwa historycznego obszaru LSR

Potrzeba realizacji tego przedsięwzięcia wynika z kilku istotnych czynników, które mają znaczący wpływ na społeczność i kulturę obszaru LSR. Niematerialne dziedzictwo historyczne to nie tylko fizyczne obiekty, czy zabytki, ale także praktyki, tradycje, obrzędy, język, opowieści, muzyka i inne elementy kulturowe, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i odzwierciedlają ich historię, wartości i sposoby życia. Wiele elementów kulturowych, takich jak tradycje, rytuały czy umiejętności rzemieślnicze, jest zagrożonych zanikaniem w wyniku zmian społeczno- gospodarczych, migracji, globalizacji czy zapomnienia. Poprzez działania mające na celu zachowanie tego dziedzictwa, społeczność ma szansę uchronić unikalne praktyki i wiedzę, które stanowią część ich historii i tożsamości. Dodatkowo istnieje potrzeba promocji i edukacji na temat niematerialnego dziedzictwa historycznego. Społeczność musi być świadoma wartości i znaczenia tego dziedzictwa dla jej tożsamości i dziedzictwa kulturowego. Działania promocyjne takie jak festiwale, wystawy, warsztaty czy wydarzenia kulturalne, pozwalają na podkreślenie i promocję niematerialnego dziedzictwa. Podsumowując, potrzeba realizacji przedsięwzięcia zachowania niematerialnego dziedzictwa historycznego obszaru LSR wynika z konieczności ochrony, dokumentacji, badania, promocji i edukacji na temat tego cennego dziedzictwa. Jest to istotne dla zachowania tożsamości społeczności, kontynuacji tradycji i przekazywania wiedzy oraz budowania więzi

społecznych. Realizacja działań w ramach tego przedsięwzięcia przyczyni się do wzbogacenia kultury obszaru, podkreślenia jego unikalności oraz tworzenia świadomej i dumnej społeczności.

Wszystkie założone cele są zgodne z celami szczegółowymi i przekrojowymi Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej przypisanymi do interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).

W LSR określono limity na realizację poszczególnych operacji/ grantów oraz dla poszczególnych beneficjentów.

Wsparcie udzielane będzie w formie dotacji w postaci ryczałtu w zakresie:

1. podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, tworzenie gospodarstw agroturystycznych oraz zagród edukacyjnych – do wysokości 150 tys. zł;
2. projektów grantowych do wysokości 500 tys. zł, przy czym wysokość pojedynczego grantu:
  - na przygotowanie projektu partnerskiego wynosi:
    - do 50 tys. zł w przypadku projektu partnerskiego z podmiotem z obszaru innej LSR z Polski,
    - do 150 tys. zł w przypadku międzynarodowego projektu partnerskiego (z podmiotem z obszaru innej LSR z innego kraju),
  - w pozostałych zakresach zadań objętych grantami – ustalana będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b); maksymalna kwota zostanie określona w oparciu o dane historyczne.

W pozostałych przypadkach wdrażania LSR (w tym na operacje własne) wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł. W przypadku Wdrażania LSR intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- do 65% kosztów kwalifikowalnych, z wyłączeniem operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 85% kosztów kwalifikowalnych w przypadku operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych,
- do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

Operacje sektora finansów publicznych będą mogły być finansowane ze środków Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej w ramach niniejszej LSR do limitu 40% tych środków.

Efekty realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć określonych na podstawie konsultacji społecznych zostały ujęte w postaci odpowiednio przypisanych wskaźników zgodnie z katalogiem określonym w PS WPR (*tabela nr wskaźniki rezultatów i produktów z wartościami docelowymi*). W ramach realizacji strategii i działań animacyjnych zastosowane zostanie partnerskie podejście do podmiotów z obszaru objętego LSR, użyte będą odpowiednie metody partycypacyjne gwarantujące skuteczność komunikacji.

Tabela 27. Wskaźniki rezultatów i produktów z wartościami docelowymi

Cel	PRODUKT (wartość docelowa wskaźnika do 2029 r.)	REZULTAT (wartość docelowa wskaźnika do 2029 r.)	
1. Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru	w.p. 1- Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (5 sztuk)	w.1.1 – Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (4 miejsca pracy w przeliczeniu na pełne etaty, w tym samozatrudnienie)	w.1.1.1 - Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej (2 operacje)
	w.p. 2 - Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (6 sztuk)	w.1.2 – Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (6 miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty)	w.1.2.1 - Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej (2 operacje)
	w.p. 3 - Liczba utworzonych lub rozwiniętych gospodarstw agroturystycznych (6 sztuk)	w.1.3 , w.1.4-Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR (11 przedsiębiorstw)	
	w.p. 4 - Liczba utworzonych lub rozwiniętych zagród edukacyjnych (5 sztuk)		
2. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	w. p. 5 – Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów małej architektury (12 sztuk)	w. 2.1 – Liczba osób korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (150 osób)	w.2.1 – Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej (5 operacji)

	w. p. 6 – Liczba inicjatyw skierowanych do seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji (2 sztuki)	w.2.2, w.2.3, w.2.4, – Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (140 osób)
	w.p.7 - Liczba wydarzeń, które zostały wsparte w ramach LSR (3 sztuki)	
	w.p.8 – Liczba działań edukacyjnych, które zostały wsparte w ramach LSR (2 sztuki)	w.2.5 – Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami (50 osób)
3. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i promowanie wartości historycznych i tradycyjnych	w. p. 9 – Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim (4 sztuki)	w.3.1, w.3.2 – Liczba osób korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (125 osób)
	w. p. 10 - Liczba operacji z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego (2 sztuki)	

Tak sformułowane w LSR wskaźniki z wartościami docelowymi będą stanowić podstawę do prawidłowej realizacji LSR, a zwłaszcza do poprawnej ewaluacji i rozliczania się z jej wyników. W tym celu będzie prowadzony bieżący monitoring i ewaluacja. Dokładniejsze informacje zostały zawarte w rozdziale X LSR.

Zgodnie z przyjętym planem działania założono, że 100% wsparcia na wdrażanie LSR zostanie osiągnięte do 2029 roku. Założono, że do 30 czerwca 2026 r. wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 40% całości budżetu LSR, natomiast do 31 grudnia 2027 r. wsparcie zostanie udzielone na poziomie 80% wartości budżetu LSR.

Tabela 28. Tabela logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zdefiniowane problemy	Cel ogólny	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Niepełne wykorzystanie potencjału lokalnego, w tym zasobów, przez sektor gospodarczy i niedopasowanie zasobów rynku pracy do zapotrzebowania na siłę pracowniczą	1. Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru	1.1 podejmowanie działalności gospodarczej	w.p. 1 w.p. 2 w.p. 3 w.p. 4	w.1.1	Odsetek zwiększenia liczby przedsiębiorstw na obszarze LSR po roku 2029	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potencjał inwestycyjny ▪ Potencjał ludzki ▪ Bogactwo zasobów naturalnych przyrodniczych, krajobrazowych ▪ Zmieniające się preferencje konsumentów- zwiększona świadomość ekologiczna, preferencje dotyczące lokalnych produktów
		1.2 rozwijanie działalności gospodarczej		w.1.1.1		
		1.3 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki		w.1.2 w.1.2.1 w.1.3		
		1.4 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych		w.1.4		
Niedostateczne zagospodarowanie przestrzeni ogólnodostępnej w zakresie urządzeń i infrastruktury poprawiającej włączenie społeczne	2. Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o potencjał obszaru środowisko naturalne	2.1 poprawa dostępu do małej architektury	w.p. 5	w.2.1	Odsetek osób deklarujących poprawę jakości życia na obszarze LSR po roku 2029	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potencjał ludzki, rosnąca aktywność mieszkańców ▪ Poprawiająca się infrastruktura kulturalna i sportowo-rekreacyjna ▪ Budowanie partnerstw
		2.2 aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców obszaru LSR, w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji	w.p. 6 w.p. 7 w.p. 8 w.p. 9	w.2.1.1 w.2.2 w.2.3 w.2.4		

		2.3 działania informacyjno-promocyjne ochrony zasobów naturalnych i zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego		w.2.5		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobrze rozwinięta infrastruktura kulturalna
Niepełne wykorzystanie potencjału przyrodniczego, kulturowego i historycznego dla zachowania tożsamości obszaru, promocji i rozwoju lokalnego komfortu zamieszkania	3. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i promowanie wartości historycznych i tradycyjnych	3.1 rewaloryzacja obiektów zabytkowych	w.p. 10	w.3.1	Odsetek osób deklarujących poprawę dostępu do elementów dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego obszaru LSR, po roku 2029	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bogate dziedzictwo przyrodnicze ▪ Bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe i materialne obszaru ▪ Zwiększona świadomość społeczna na temat wartości dziedzictwa kulturowego
3.2 zachowanie niematerialnego dziedzictwa historycznego obszaru LSR	w.3.2					

W powyższej matrycy przedstawiono związki pomiędzy diagnozą obszaru i ludności, analizą SWOT, celami oraz wskaźnikami. Diagnoza obszaru i ludności wskazuje na konkretne problemy i wyzwania, takie jak niedostateczne wykorzystanie potencjału obszaru wiejskiego, niewystarczający dostęp do małej architektury, czy też niewystarczająca ochrona i promocja dziedzictwa obszaru LGD. Analiza SWOT identyfikuje słabości, szanse, zagrożenia i mocne strony obszaru, które mogą wpływać na rozwój przedsiębiorczości. Cele odnoszą się do rozwiązywania tych problemów i wykorzystania szans, takich jak wzrost świadomości, włączenie społeczne, rozwój przedsiębiorstw i promowania zrównoważonego korzystania z zasobów. Wskaźniki są mierzalnymi wskaźnikami postępu, które umożliwiają monitorowanie osiągnięcia celów.

ROZDZIAŁ VII SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Realizacja celów zawartych w LSR na lata 2023-2029 przewiduje działania dotyczące następujących typów operacji:

- operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a następnie przekładanych do weryfikacji do Samorządu Województwa Warmińsko- Mazurskiego,
- projekty grantowe,
- operacje własne LGD,
- projekty współpracy

Zasady wyboru i oceny operacji zostały ściśle powiązane z diagnozą obszaru, analizą SWOT, a w rezultacie ze zdefiniowanymi na spotkaniach ze społecznością lokalną problemami, przedsięwzięciami i celami. Powiązania te mają na celu: zapewnienie spójności w ramach całej LSR co w konsekwencji wpłynie na efektywniejszą jej realizację.

Przyjęte procedury: są zgodne z przepisami obowiązującymi dla RLKS, są niedyskryminujące, przejrzyste, pozwalają uniknąć ryzyka konfliktu interesów i zachowują parytety, a także przewidują regulację dla sytuacji spornych.

Podczas posiedzeń Rady prowadzony będzie Rejestr interesów członków organu decyzyjnego, który uwzględnia charakter powiązań członków organu decyzyjnego z Wnioskodawcami poszczególnych operacji. Dokument ten pozwoli przed każdym posiedzeniem dokonać stosownych wyłączeń z oceny operacji. Ponadto pracownik LGD przed posiedzeniami Rady dokona weryfikacji powiązań osobowych i kapitałowych członków organu decyzyjnego z wnioskodawcami przy użyciu ogólnodostępnych baz danych osobowych.

Projekty Kryteriów wyboru operacji/grantów wraz z procedurami ich aktualizacji, Procedury wyboru wniosków/grantów oraz Regulamin naborów wniosków o przyznanie pomocy zostały poddane konsultacjom społecznym, a następnie po uwzględnieniu uwag, zostały zatwierdzone przez Zarząd. Opracowane kryteria i procedury wyboru są do wglądu w siedzibie biura LGD oraz są dostępne na stronie internetowej LGD. Ponadto będą one każdorazowo podawane do publicznej wiadomości wraz z dokumentacją konkursową. Kryteria i procedury mogą być zmieniane i aktualizowane na każdym etapie wdrażania LSR z zastrzeżeniem, że zmiany te nie mogą być dokonywane w trakcie trwania konkursu, a w całym procesie w ramach danego naboru stosowane będą te same kryteria i procedury. Zmiany i aktualizacje mogą być dokonane zgodnie z przyjętymi przez Zarząd procedurami w tym zakresie. Każda aktualizacja i zmiana wyżej wymienionych uregulowań wymagać będzie ponownych konsultacji społecznych i uchwalenia przez Zarząd. Powyższe dokumenty bazują na obowiązujących przepisach prawa oraz wytycznych zatwierdzonych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Kryteria stosowane przez LGD zostały opracowane oddzielnie dla poszczególnych zakresów operacji. Określając kryteria LGD skoncentrowała się na działaniach, które w największym stopniu pozwolą osiągnąć założone w strategii cele. Zastosowano w kryteriach komplementarność projektu z celami i wskaźnikami ujętymi w LSR. Każda operacja musi osiągnąć minimum punktowe za realizację przynajmniej jednego celu ogólnego. Ponadto Rada każdorazowo będzie weryfikować, czy wnioskodawca określił liczbowo wskaźniki produktu i rezultatu dla danej operacji. Kryteria wyboru zostały określone jako dostępne, tj. warunkujące udzielenie wsparcia oraz rankingujące, tj. premiujące operacje o określonym charakterze. Do kryteriów premiujących należą:

- operacje objęte oddolną koncepcją wsi (koncepcja Smart Village),
- operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko,
- operacje dedykowane dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do grup w niekorzystnej sytuacji,
- operacje realizowane w partnerstwie,
- operacje zintegrowane (łącznie różne dziedziny, tematyki, gospodarki w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności),

- operacje innowacyjne,
- operacje wykorzystujące lokalny potencjał,
- operacje zapewniające tworzenie nowych miejsc pracy oraz zatrudnianie na nich pracowników.

Wszystkie kryteria będą zawierały metodologię wyliczenia, jak również będą mierzalne i zawierające szczegółowy opis wyjaśniający wymagania niezbędne do spełnienia danego kryterium, w sposób niebudzący wątpliwości.

LGD zamierza realizować w ramach niniejszej strategii również projekty grantowe i operacje własne. Dla takich operacji zostały opracowane oddzielne kryteria i procedury wyboru, które są zgodne z zapisami strategii.

LGD w ramach wdrażania LSR planuje realizację 2 projektów partnerskich regionalnych. Wszystkie planowane przez LGD projekty będą realizowały cel nr 2 LSR tj.: Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne. Cel ten może być realizowany poprzez przedsięwzięcia: 2.2 Aktywizacja i włączenie społeczne lokalnej społeczności, w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji; 2.4 Organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych oraz 2.5 Działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego środowiska w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa. Miernikiem zrealizowanych przedsięwzięć będą wskaźniki produktu tj.: Liczba inicjatyw skierowanych do seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji; Liczba wydarzeń, które zostały wsparte w ramach LSR oraz Liczba działań edukacyjnych, które zostały wsparte w ramach LSR, natomiast miernikiem zrealizowanych przedsięwzięć będą wskaźniki rezultatu tj. Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego oraz Liczba osób korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR.

Innowacyjność w kryteriach wyboru operacji

Innowacyjność jest jedną z siedmiu cech podejścia LEADER. Innowacyjność w ramach LSR odnosi się do zdolności i gotowości lokalnej społeczności, instytucji i przedsiębiorstw do tworzenia, wdrażania i adaptacji nowatorskich rozwiązań, procesów, produktów lub usług. Innowacyjność ma na celu stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie lokalnym poprzez wykorzystanie kreatywności, badań naukowych i technologicznych oraz współpracy między różnymi podmiotami. Wszystkie te aspekty innowacyjności w ramach lokalnej strategii rozwoju mają na celu stymulowanie wzrostu, konkurencyjności, poprawę jakości życia oraz zrównoważony rozwój lokalnej społeczności.

Na etapie opracowywania LSR zostało zdefiniowane pojęcie innowacyjności, które stosowane będzie na wszystkich etapach tworzenia i wdrażania LSR.

Innowacyjność wiąże się z wprowadzeniem czegoś nowego, nowatorstwem, reformą, ulepszeniem. Może ona dotyczyć wszelkich dziedzin i sfer oddziaływać w różnych kierunkach. Innowacyjne są więc wszystkie ulepszenia maszyn i urządzeń, reformy systemów, jak i tworzenie zupełnie nowych rzeczy, zjawisk lub wartości. Innowacje mogą dotyczyć zarówno najwyższych technologii, jak i elementów życia codziennego.

Cele i przedsięwzięcie zapisane w LSR bezpośrednio wynikają ze zdefiniowanych potrzeb jak i szans rozwojowych obszaru LGD. Zostały one oparte o lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe i wydarzenia historyczne. Ich wykorzystanie spowoduje natomiast, że przyjęte rozwiązania będą innowacyjne, gdyż zasoby te są unikalne i charakterystyczne tylko na tym obszarze. Innowacja będzie się przejawiała w nietypowym, niestandardowym gospodarowaniu tymi zasobami i ich promocją.

Wsparcie działań innowacyjnych przez LGD znajduje odzwierciedlenie w kryteriach lokalnych. Rada Stowarzyszenia jako organ decyzyjny będzie weryfikować innowacyjność operacji na etapie oceny operacji. Kryterium to będzie oceniane na dwóch płaszczyznach, na płaszczyźnie terytorialnej, a także w kontekście dążenia do zupełnie nowych rozwiązań stosowanych przez beneficjenta/grantobiorcę. W pierwszej kolejności Rada będzie decydować czy operacja jest innowacyjna na skalę miejscowości/sołectwa, czy obszaru LGD. Dodatkowo punktowane będą operacje nowatorskie, niestandardowe, o eksperymentalnym charakterze, w nietypowy sposób podchodzące do lokalnych zasobów, tradycji, przyczyniających się do pozytywnych zmian na obszarze. Należy tutaj

zaznaczyć, że ocena innowacyjności może być zasadniczo oceną subiektywną – poszczególni członkowie Rady mogą mieć różne opinie do tego, czy dana operacja jest innowacyjna. Aby zminimalizować ten efekt Rada zostanie zobligowana do sporządzania szczegółowych uzasadnień dokonywanych ocen. Dodatkowo kryteria oceny zawierają wyjaśnienie terminu innowacyjności, tak aby był on powszechnie znany potencjalnym beneficjentom.

Podsumowując, zastosowane kryteria wyboru oraz procedury nie tylko przyniosą wymierne korzyści i pożądane rezultaty, ale także wprowadzą zintegrowanie i przejrzystość wyboru operacji. LSR jest strategicznym planem komplementarnych, realizującym swoje przedsięwzięcia, które będą stymulować rozwój regionu oraz pożądane procesy w sferze gospodarczej i społecznej.

ROZDZIAŁ VIII PLAN DZIAŁANIA

Plan działania zostanie zrealizowany zgodnie z załącznikiem nr 2 do LSR. Założono, że wszystkie cele i przedsięwzięcia oraz przypisane do nich wskaźniki produktu i rezultatu zostaną osiągnięte do 2029 roku. Zgodnie z przyjętym planem działania założono, że 100% wsparcie na wdrażanie LSR zostanie osiągnięte do 2029 roku. Założono, że do 30 czerwca 2026 r. wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 40% całości budżetu LSR, natomiast do 31 grudnia 2027 r. wsparcie zostanie udzielone na poziomie 80% wartości budżetu LSR.

ROZDZIAŁ IX PLAN FINANSOWY LSR

Załącznik nr 4 do LSR przedstawia szczegółowy budżet w rozbiciu na lata oraz plan finansowy w zakresie interwencji I.13.1 LEADER.

LSR jest dokumentem jednofunduszowym, w związku z tym wszystkie założone w niej cele i przedsięwzięcia będą realizowane w ramach środków finansowych z Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej (EFRROW).

Przy opracowywaniu budżetu szczególną uwagę zwrócono na cele i wskaźniki uwzględnione w LSR. Budżet został tak opracowany, żeby umożliwić osiągnięcie założonych wskaźników produktu i rezultatu.

Przewidziane źródła finansowania oraz plan działania są w bezpośredni sposób powiązane z celami i przedsięwzięciami. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia można będzie lepiej wdrażać na obszarze LSR dzięki alternatywnym źródłom dofinansowania, które pozwolą zrealizować większy zakres projektów. Wzięto pod uwagę te źródła finansowania, z których środki przeznaczone będą na operacje zgodne z celem niniejszej LSR, a więc wszelkie te, które mogą przyczynić się do rozwoju kapitału społecznego mieszkańców, w tym podniesienia dostępności i atrakcyjności ogólnodostępnych przestrzeni, infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturalnej i edukacyjnej oraz oferty spędzania czasu wolnego i samorozwoju mieszkańców, a także zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego obszaru LSR.

Zaplanowany do realizacji budżet został przedstawiony w Załączniku nr 3 do LSR pn. *Budżet LSR* oraz w Załączniku nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*.

ROZDZIAŁ X MONITORING I EWALUACJA

Monitoring i ewaluacja LSR są kluczowe dla skutecznego zarządzania rozwojem obszaru LGD. Proces ten pozwala na systematyczne śledzenie postępów realizacji działań zawartych w strategii oraz na weryfikację, czy osiągnięte cele odpowiadają oczekiwaniom i potrzebom mieszkańców oraz przedsiębiorców regionu.

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym. Monitoring ma na celu uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocenę zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Informacje/dane, pozyskane z „czynności” monitorujących pozwolą nie tylko ocenić skuteczność lub nieskuteczność przyjętych założeń, powziętych decyzji i działań, ale również umożliwią szybką i trafną reakcję

korygującą postęp projektu we właściwym kierunku. Natomiast końcowa ocena monitoringu, będzie przesłanką pozwalającą dokonać interpretacji wcześniejszych i przyszłych działań monitoringowych.

Procedura monitoringu LSR będzie przeprowadzana na bieżąco w ciągu całego roku kalendarzowego w celu uzyskania aktualnych danych na temat prawidłowości wdrażania LSR i efektywnej jej realizacji.

Poniższa tabela wskazuje elementy, metody pomiaru, źródła danych, harmonogram monitorowania oraz osoby/podmioty odpowiedzialne za przeprowadzenie monitoringu zgodnie, z którymi będzie przebiegała procedura monitoringu LSR.

Tabela 29. Sposób realizacji procedury monitoringu LSR przez Stowarzyszenie Krainę Drwęcy i Pasłęki

element podlegający monitoringowi	osoba/podmiot odpowiedzialny za wykonanie badania	źródło danych	czas wykonania	ocena
stopień realizacji celów i wskaźników	pracownik biura LGD/ podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ankieta monitorująca wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2029 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cały rok kalendarzowy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba zrealizowanych operacji ▪ zrealizowane wskaźniki i cele ▪ kwoty środków z pomocy przyznanej i pomocy wypłaconej
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawozdania roczne z realizacji LSR 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ raz w roku kalendarzowym 	
stopień realizacji wybranych operacji/grantów	pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rejestr danych utworzonych na podstawie list wniosków przyjętych ▪ kontakt osobisty, telefoniczny, mailowy z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cały rok kalendarzowy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stan realizacji operacji ▪ stopień wykorzystania środków
	pracownicy biura LGD/ podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ bezpośrednie rozmowy z beneficjentami ▪ wizje lokalne na miejscu realizacji operacji u losowo wybranych beneficjentów/grantobiorców ▪ raport kontrolny z miejsca realizacji operacji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kilka razy w roku kalendarzowym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stan realizacji operacji ▪ stopień wykorzystania środków
stopień wydatkowania środków na poszczególne operacje, granty i działania własne LGD	pracownicy biura LGD/ podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tabela podsumowująca realizację operacji ▪ kontakt osobisty, telefoniczny, mailowy z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cały rok kalendarzowy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień realizacji budżetu ▪ stan realizacji operacji ▪ stopień zakontraktowanych i wypłaconych środków w stosunku do budżetu LSR
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawozdanie roczne z realizacji LSR 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ raz w roku kalendarzowym 	

zainteresowan ie stroną internetową i fanpage LGD, ogłaszanymi konkursami, prowadzonym i szkoleniami oraz organizowany mi wydarzeniami aktywizujący mi	pracownik biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba odwiedzin strony internetowej i liczba obserwujących fanpage LGD ▪ rejestr z udzielonego doradztwa ▪ listy obecności ze szkoleń i organizowanych wydarzeń aktywizujących 	cały rok kalendarzowy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba odbiorców informacji ▪ ocena stopnia zaangażowania społeczności lokalnej w realizację strategii oraz ocena skuteczności działań promocyjnych
---	------------------------	---	--------------------------	--

Analiza wyników monitoringu pozwoli na ocenę skuteczności działań podejmowanych w ramach LSR oraz na identyfikację obszarów wymagających dalszej pracy i inwestycji. Wyniki te będą stanowiły również podstawę do podejmowania decyzji o alokacji zasobów i środków finansowych na realizację kolejnych działań związanych z wdrażaniem strategii. Ostatecznie, wyniki monitoringu LSR będą służyły jako podstawa do sporządzenia rocznego sprawozdania dotyczącego postępów w realizacji strategii, które będzie przedstawiane w formie rocznego sprawozdania podczas posiedzenia Zarządu. W sprawozdaniu zostanie ujęty stopień realizacji celów i wskaźników oraz stopień wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD w kolejnych latach okresu programowania. Sprawozdanie zostanie upublicznione na stronie internetowej LGD, dzięki temu mieszkańcy oraz zainteresowane osoby z zewnątrz będą miały możliwość zapoznania się z postępami w realizacji działań i projektów, a także oceny skuteczności monitorowania.

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości albo cech konkretnych działań z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu ich usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia. Głównym celem ewaluacji jest ocena rzeczywistych lub spodziewanych efektów realizacji danej interwencji publicznej. Ewaluacja jest zatem próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy nasze działania przyniosły efekty (lub czy je przyniosą w przypadku ewaluacji ex-ante).

W odróżnieniu od monitoringu, który jest procesem ciągłym, ewaluacja, ze względu na swój charakter przeprowadzana będzie zgodnie z potrzebami LGD.

Proces ewaluacji LSR Stowarzyszenia będzie odbywał się systematycznie i polegał na analizowaniu danych z monitoringu oraz innych źródeł informacji dotyczących realizacji LSR. Ewaluacja ma celu ocenę stopnia realizacji celów i działań zawartych w LSR oraz skuteczności zastosowanych rozwiązań i narzędzi.

Stowarzyszenie planuje korzystać z różnych metodologii ewaluacji, takich jak ewaluacja ex ante, on-going i ex post. Każda z tych metodologii ma swoje unikalne cechy i pozwala na ocenę różnych aspektów działań podejmowanych przez Stowarzyszenie:

Ewaluacja ex ante pozwoli na eliminację pewnych zagrożeń jeszcze przed przystąpieniem do wdrażania LSR. Ocena ex ante polegać będzie na analizie obszaru oraz określeniu szans i zagrożeń, mocnych i słabych stron obszaru.

Ewaluacja on-going (ewaluacja bieżąca) będzie realizowana przez cały okres wdrażania strategii. Jej celem będzie uzupełnienie wyników pozostałych rodzajów ewaluacji poprzez pogłębioną ocenę, dokonywaną na poziomie przedsięwzięć lub danych obszarów tematycznych. Ewaluacja on-going skupiać się będzie na zarządzaniu programem, diagnozie i analizie problemów pojawiających się w trakcie realizacji strategii, jak również określenia możliwości ich rozwiązania. Ewaluacja on-going będzie służyć bieżącemu usprawnianiu wdrażania LSR, celem zwiększenia efektywności jej realizacji.

Ewaluacja ex post dokonywana będzie po zakończeniu danej operacji. Zawierać ona będzie badanie i ocenę wykorzystania środków w odniesieniu do skuteczności i wydajności pomocy, pozwoli ocenić skuteczność instytucjonalną funkcjonowania systemu wdrażania pomocy, zbada i przedstawi ocenę użyteczności rzeczywistych efektów, rezultatów, zidentyfikuje czynniki, które przyczyniły się do sukcesu bądź niepowodzenia przedsięwzięcia.

Podsumowując, ewaluacja ex post oraz ocena funkcjonowania LGD są niezbędnymi elementami skutecznego zarządzania i monitorowania procesu wdrażania LSR na obszarze Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie będzie regularnie oceniać swoje działania oraz jakość swojej pracy, aby poprawić swoją efektywność i zwiększyć skuteczność podejmowanych przedsięwzięć. Samoocena LGD obejmie kilka aspektów, które zostały wymienione w tabeli powyżej. Dokładna samoocena pozwoli na zidentyfikowanie mocnych i słabych stron LGD oraz zaplanowanie działań mających na celu ich poprawę.

Przedmiotem badania ewaluacyjnego będą: funkcjonowanie Stowarzyszenia oraz proces wdrażania LSR, których sposoby realizacji opisano w tabelach poniżej:

Tabela 30. Sposób realizacji procedury ewaluacji dotyczący oceny funkcjonowania Stowarzyszenia

element podlegający ewaluacji	osoba/podmiot odpowiedzialny za wykonanie badania	źródło danych	czas wykonania	ocena
efektywność pracowników biura LGD	kierownik biura LGD/podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ~~okresowy test sprawdzający posiadaną wiedzę~~ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ~~raz na pół roku~~ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków ▪ przestrzeganie regulaminu pracy i organizacji biura ▪ ~~weryfikacja wiedzy pracowników~~ ▪ stopień wykonania planów tygodniowych ▪ kompetencje pracowników
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ spotkania robocze zespołu pracowników 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ raz w tygodniu 	
	pracownik biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ankiety dla beneficjentów weryfikujące jakość świadzonego przez pracowników doradztwa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przynajmniej raz na rok 	
efektywność pracy organu decyzyjnego	przewodniczący/a Rady/pracownik biura LGD/podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ szkolenia wewnętrzne członków Rady ▪ ~~okresowy test sprawdzający posiadaną wiedzę~~ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przynajmniej raz na rok 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczestnictwo w posiedzeniach ▪ rzetelne wypełnianie kart ocen poszczególnych operacji przez członków Rady ▪ poprawna ocena wniosków przez członków Rady ▪ ~~weryfikacja wiedzy członków Rady~~
realizacja harmonogramu ogłaszania konkursów	pracownicy biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykaz wnioskodawców tworzony po każdym zakończeniu ogłoszonego konkursu ▪ harmonogram konkursów 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zgodność ogłaszanych konkursów z harmonogramem, ▪ wysokość zakontraktowanych i wypłaconych środków
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ raz w roku kalendarzowym 	

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawozdanie roczne z realizacji LSR 		
procedura wyboru i oceny operacji	pracownicy biura LGD/ podmioty zewnętrzne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ harmonogram konkursów ▪ strona internetowa LGD ▪ tablica informacyjna ▪ wnioski o przyznanie pomocy przyjęte do biura LGD 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zachowanie terminu naboru wniosków ▪ podanie do publicznej wiadomości naboru wniosków ▪ zachowanie terminu posiedzeń Rady i przekazania dokumentów do Instytucji Zarządzającej ▪ zgodność sporządzania list wniosków z danymi beneficjentów ▪ zachowanie terminu powiadomienia wnioskodawców o wynikach oceny operacji
efektywność pracy biura i organów LGD	pracownik biura LGD/podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ankiety dla beneficjentów weryfikujące jakość świadczonego przez pracowników doradztwa ▪ ankieta internetowa oceniająca pracę biura i organów LGD ▪ rejestr udzielonego doradztwa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ raz na rok kalendarzowy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wypełnienie obowiązku informowania beneficjentów ▪ poziom zadowolenia beneficjentów ▪ podejście pracownika do beneficjenta
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco 	
sposób przepływu informacji	pracownik biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rejestr z udzielonego doradztwa ▪ listy obecności na szkoleniach, organizowanych wydarzeniach aktywizujących, listy przyjętych wniosków ▪ liczba odwiedzin strony internetowej i liczba obserwujących fanpage LGD 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na bieżąco 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba odbiorców informacji ▪ najskuteczniejszy sposób odbioru informacji

		<ul style="list-style-type: none"> okresowy raport z wypełnionych ankiet internetowych 		
efektywność promocji i aktywizacji społeczności lokalnej	pracownik biura LGD/ekspert zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> rejestr udzielonego doradztwa listy obecności osób biorących udział w organizowanych wydarzeniach aktywizujących 	<ul style="list-style-type: none"> na bieżąco 	<ul style="list-style-type: none"> liczba odbiorców wydarzeń aktywizujących społeczność lokalną rozpoznawalność LGD ocena stopnia zaangażowania społeczności lokalnej w realizację strategii oraz ocena skuteczności działań promocyjnych
efektywność współpracy między LGD	pracownik biura LGD	<ul style="list-style-type: none"> umowy zawierane przez LGD z innymi podmiotami – z partnerami biorącymi udział w projekcie 	<ul style="list-style-type: none"> na bieżąco 	<ul style="list-style-type: none"> liczba LGD z którymi podjęto współpracę zrealizowanie projektu partnerskiego

Tabela 31. Sposób realizacji procedury ewaluacji w przypadku wdrażania LSR Stowarzyszenia

element podlegający ewaluacji	osoba/podmiot odpowiedzialny za wykonanie badania	źródło danych	czas wykonania	ocena
stopień realizacji celów i wskaźników	pracownik biura LGD/podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ankieta monitorująca wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2029 	<ul style="list-style-type: none"> cały rok kalendarzowy 	<ul style="list-style-type: none"> liczba zrealizowanych operacji zrealizowane wskaźniki i cele kwoty środków z pomocy przyznanej i pomocy wypłaconej
		<ul style="list-style-type: none"> sprawozdanie roczne z realizacji LSR 	<ul style="list-style-type: none"> raz w roku kalendarzowym 	
stopień realizacji wybranych operacji/grantów	pracownicy biura LGD /podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> wykaz wnioskodawców tworzony po każdym zakończeniu ogłoszonego konkursu kontakt osobisty, telefoniczny, mailowy z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> cały rok kalendarzowy 	<ul style="list-style-type: none"> stan realizacji operacji
		<ul style="list-style-type: none"> bezpośrednie rozmowy z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> kilka razy w roku kalendarzowym 	<ul style="list-style-type: none"> stan realizacji operacji

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ wizje lokalne na miejscu realizacji operacji u losowo wybranych beneficjentów/ grantobiorców ▪ raport kontrolny z miejsca realizacji operacji 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień wykorzystania środków
stopień wydatkowania środków na poszczególne operacje, granty i działania własne LGD	pracownicy biura LGD /podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rejestr wnioskodawców tworzony po każdym zamknięciu ogłoszonego konkursu ▪ kontakt osobisty, telefoniczny, mailowy z beneficjentami 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cały rok kalendarzowy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopień realizacji budżetu ▪ stan realizacji operacji ▪ kwoty środków z pomocy przyznanej i pomocy wypłaconej
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawozdanie roczne z realizacji LSR 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ raz w roku kalendarzowy m 	
jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur	pracownik biura LGD/podmiot zewnętrzny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rejestr udzielonego doradztwa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cały rok kalendarzowy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ możliwość wyboru najlepszych projektów ▪ skuteczność osiągnięcia celów projektu ▪ zrozumienie przez potencjalnych wnioskodawców
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawozdanie z realizacji LSR 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ raz w roku kalendarzowy m 	

Wyniki ewaluacji będą służyć również lepszemu planowaniu przyszłych działań i projektów, uwzględniając wnioski i rekomendacje. Dzięki temu inicjatywy lokalne będą bardziej dopasowane do potrzeb społeczności i osiągną większą skuteczność i powodzenie.

Ewaluacja będzie procesem ciągłym i regularnym, umożliwiającym monitorowanie działań LGD oraz wprowadzanie korekt. Bieżące oceny będą przeprowadzane przez pracowników biura, z możliwością zaangażowania zewnętrznych ekspertów do bardziej szczegółowej analizy. Decyzje dotyczące metody i zakresu ewaluacji będą podejmowane przez Prezesa LGD na podstawie analizy potrzeb i możliwości. To zapewni skuteczne realizowanie celów LGD i uwzględnienie opinii mieszkańców w procesach społecznościowych.

Wyniki z ewaluacji wewnętrznej bądź zewnętrznej zostaną przedstawione co roku w formie pisemnego raportu na posiedzeniu Zarządu Stowarzyszenia. Taka prezentacja wyników zapewni przejrzystość i rzetelność procesu ewaluacji, a także da możliwość podjęcia działań korygujących lub naprawczych w obszarach, w których stwierdzono taką konieczność. Przedstawienie raportu na Zarządzie pozwoli na zapoznanie się z wynikami ewaluacji przez wszystkich członków organu oraz na dyskusję nad proponowanymi działaniami, co może skutkować lepszą współpracą w celu zaspokojenia potrzeb mieszkańców i efektywnego wdrażania LSR. Wyniki z ewaluacji wewnętrznej zostaną także ujęte w rocznym sprawozdaniu z realizacji LSR, które zostaną zatwierdzone przez Zarząd LGD oraz przesłane do Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Raport z badań ewaluacyjnych wewnętrznych/zewnętrznych będzie upubliczniony na stronie internetowej LGD, co pozwoli na dostęp do niego dla wszystkich zainteresowanych mieszkańców obszaru objętego działalnością LGD oraz innych podmiotów związanych z tematyką rozwoju obszarów wiejskich. W ten sposób raport stanie

się narzędziem służącym do informowania i komunikowania wyników realizacji LSR oraz do budowania zaangażowania społecznego w procesie jej wdrażania.

W proces oceny funkcjonowania LGD zostanie włączona społeczność lokalna. Przeprowadzenie konsultacji społecznych w formie ankiet pozwoli na poznanie subiektywnych opinii mieszkańców na temat funkcjonowania LGD oraz zapoznanie się z ich potrzebami i oczekiwaniami. W ten sposób będzie można wskazać obszary, w których działalność LGD powinna zostać poprawiona lub rozwinięta.

Dodatkowo, włączenie mieszkańców do procesu oceny może zwiększyć ich zaangażowanie i zainteresowanie działalnością LGD, co przyczyni się do budowania więzi społecznych i współpracy na rzecz rozwoju regionu. Przeprowadzanie konsultacji co najmniej raz w roku pozwoli na monitorowanie postępów i ewentualne wprowadzenie zmian w działaniach LGD, co może przyczynić się do poprawy jakości pracy i osiągniętych efektów.

Współpraca i zaangażowanie społeczności lokalnej są kluczowe dla skutecznego działania LGD. Budowanie więzi między przedstawicielami różnych pokoleń może przyczynić się do stworzenia silnej i zjednoczonej społeczności, która będzie działać na rzecz swojego obszaru. Poprzez włączenie nowych mieszkańców do działań LGD, możliwe będzie uwzględnienie różnorodnych potrzeb i perspektyw w procesie planowania i wdrażania projektów. Ponadto, aktywne uczestnictwo mieszkańców w projektach i inicjatywach LGD może przyczynić się do zwiększenia ich poczucia własnej wartości i wpływu na swoje otoczenie, co z kolei może prowadzić do zmiany postaw i podejścia do kwestii życia na wsi. W efekcie, działania podejmowane przez LGD mogą przyczynić się do tworzenia lepszych warunków życia i pracy na obszarze działania Stowarzyszenia Krainy Drwęcy i Pasłęki oraz do wzrostu aktywności społecznej w przyszłości.

Wykaz wykorzystanej literatury

1. Poradnik dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowania Lokalnych Strategii Rozwoju na lata 2014-2020, Warszawa 2015;
2. Struktura i Wymagania dotyczące LSR;
3. Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2023;
4. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz.U.2023 poz. 412);
5. „Pałace i dwory dawnych Prus Wschodnich”, Małgorzata Jackiewicz-Garniec, Mirosław Garniec, Olsztyn 2001;
6. Ocena Zasobów Pomocy Społecznej gmin obszaru LGD 2020;
7. Raporty o stanie gmin obszaru LGD 2020;
8. Bank danych lokalnych - Główny Urząd Statystyczny, Dane lokalne w tym Vademecum Samorządowca;
9. „Informacja o ruchu turystycznym w województwie warmińsko-mazurskim w 2020 roku”, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Departament Turystyki, Olsztyn-lipiec 2021 r.;
10. Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025;
11. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025;
12. Strategia Rozwoju Gminy Dąbrówno na lata 2016-2026;
13. Strategia Rozwoju Gminy Jonkowo na lata 2016-2025;
14. STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO GOSPODARCZEGO GMINY GRUNWALD NA LATA 2016 – 2026;
15. Strategia Rozwoju Gminy Świątki na lata 2016 – 2026;
16. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Łukta na lata 2016-2026;
17. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;
18. „Europejska Strategia Bioróżnorodności do 2030”;
19. „Warmińsko-mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego”;
20. „Zintegrowana Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ostródzko-Iławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2015-2025”;
21. Strategia rozwoju powiatu olsztyńskiego na lata 2016-2025.

**Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia Lokalnej Strategii Rozwoju
Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029**

Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach Celu 1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
150 000,00	P.1.1 podejmowanie działalności gospodarczej	osoby fizyczne w tym osoby z grup w niekorzystnej sytuacji	konkurs
350 000,00	P.1.2 rozwijanie działalności gospodarczej	mikro i mali przedsiębiorcy	konkurs
200 000,00	P.1.3 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki	rolnik, małżonek rolnika, domownik z małego gospodarstwa rolnego	konkurs
150 000,00	P.1.4 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	rolnik, małżonek rolnika, domownik z małego gospodarstwa rolnego	konkurs
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach Celu 2 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
800 000,00	P.2.1 poprawa dostępu do małej architektury	JSFP, organizacje pozarządowe	konkurs
20 000,00	P.2.2 aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców obszaru LSR, w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji	osoby fizyczne, osoby prawne, organizacje pozarządowe, jednostki nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa nadaje zdolność prawną	operacja własna, operacje w partnerstwie
10 000,00	P.2.3 działania informacyjno-promocyjne ochrony zasobów naturalnych i zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego	osoby fizyczne, osoby prawne, organizacje pozarządowe, jednostki nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa nadaje zdolność prawną	operacja własna

20 000,00	P.2.4 organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych	osoby fizyczne, osoby prawne, organizacje pozarządowe, jednostki nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa nadaje zdolność prawną	operacja własna, operacje w partnerstwie, projekt grantowy
20 000,00	P.2.5 działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego środowiska w zakresie podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa	osoby fizyczne, osoby prawne, organizacje pozarządowe, jednostki nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa nadaje zdolność prawną	konkurs, operacja własna, operacje w partnerstwie
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach Celu 3 Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i promowanie wartości historycznych i tradycyjnych	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
230 000,00	P.3.1 rewaloryzacja obiektów zabytkowych	osoby fizyczne, osoby prawne jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe, jednostki nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa nadaje zdolność prawną	konkurs
50 000,00	P.3.2 zachowanie niematerialnego dziedzictwa historycznego obszaru LSR	osoby fizyczne, osoby prawne jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe, jednostki nie posiadające osobowości prawnej, którym ustawa nadaje zdolność prawną	konkurs, projekt grantowy

Załącznik nr 2 Plan działania Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029

Plan działania

CEL	Lata	do 31.12.2024			do 31.12.2025			do 31.12.2026			do 31.12.2027			do 31.12.2028			do 31.12.2029			Razem 2024-2029		Progr am
		Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EUR	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EUR	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EUR	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EUR	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EUR	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EUR	Razem wartość wskaźników	
Cel 1	Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości wykorzystujący potencjał obszaru																					
Przedsięwzięcie 1.1 podejmowanie działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	0 sztuk	0%	0,00	5 sztuk	100%	150 000,00	0 sztuk	100%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	5 sztuk	150 000,00	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.2 rozwijanie działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	0 sztuk	0%	0,00	6 sztuk	100%	350 000,00	0 sztuk	0%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	6 sztuk	350 000,00	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.3 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki	Liczba utworzonych lub rozwiniętych gospodarstw agroturystycznych	0 sztuk	0%	0,00	6 sztuk	100%	200 000,00	0 sztuk	100%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	6 sztuk	200 000,00	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.4 tworzenie lub rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie zagród edukacyjnych	Liczba utworzonych lub rozwiniętych zagród edukacyjnych	0 sztuk	0%	0,00	5 sztuk	100%	150 000,00	0 sztuk	100%	0	0 sztuk	100%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	0 sztuk	100%	0,00	5 sztuk	150 000,00	PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.1.1	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0			4 miejsca pracy w przeliczeniu na pełne etaty			0			0			0			4 miejsca pracy w przeliczeniu na pełne etaty		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.1.1	Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej	0			2 operacje			0			0			0			2 operacje		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0			6 miejsca pracy w przeliczeniu na pełne etaty			0			0			0			6 miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty		PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.1.2.1	Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej	0			2 operacje			0			0			0			2 operacje		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.3	Liczba przedsiębiorstw w rolnych, w tym przedsiębiorstw w zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0			6 przedsiębiorstw			0			0			0			6 przedsiębiorstw		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.4	Liczba przedsiębiorstw w rolnych, w tym przedsiębiorstw w zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0			5 przedsiębiorstw			0			0			0			5 przedsiębiorstw		PS WPR
Cel 2	Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LSR z zachowaniem dbałości o środowisko naturalne																		

Przedsięwzięcie 2.1 poprawa dostępu do małej architektury	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów małej architektury	0	0	0,00	~~3 sztuki~~ 8 sztuk	~~25%~~ 100%	~~250 000,00~~ 800 000,00	~~3 sztuki~~ 0 sztuk	~~37,50%~~ 100%	~~200 000,00~~ 0,00	~~5 sztuki~~ 0 sztuk	~~37,50%~~ 100%	~~250 000,00~~ 0,00	~~1 sztuka~~ 0 sztuk	100%	~~100 000,00~~ 0,00	0	100%	0,00	8 sztuk	800 000,00	PS WPR
Przedsięwzięcie 2.2 aktywizacja i włączenie społeczne mieszkańców obszaru LSR, w tym z grupy osób w niekorzystnej sytuacji	Liczba inicjatyw skierowanych do seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji	0	0	0,00	0	0%	0,00	1 sztuka	50%	10 000,00	1 sztuka	100%	10 000,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	2 sztuki	20 000,00	PS WPR
Przedsięwzięcie 2.3 działania informacyjno-promocyjne ochrony zasobów naturalnych i zrównoważonego korzystania ze środowiska przyrodniczego	Liczba wydarzeń, które zostały wsparte w ramach LSR	0	0	0,00	0	0	0,00	1 sztuka	100%	10 000,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	1 sztuka	10 000,00	PS WPR
Przedsięwzięcie 2.4 organizacja imprez rekreacyjnych i sportowych związanych z promocją lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych	Liczba wydarzeń, które zostały wsparte w ramach LSR	0	0	0,00	0	0%	0,00	1 sztuka	50%	10 000,00	0	50%	0,00	1 sztuka	100%	10 000,00	0	100%	0,00	2 sztuki	20 000,00	PS WPR
Przedsięwzięcie 2.5 działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego środowiska w zakresie podnoszenia świadomości	Liczba działań edukacyjnych, które zostały wsparte w ramach LSR	0	0	0,00	0	0	0,00	2 sztuki	100%	20 000,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	2 sztuki	20 000,00	PS WPR

ekologicznej społeczeństwa																					
Wskaźnik rezultatu W.2.1	Liczba osób korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0			~~50~~ osób 150 osób			~~50-osób~~ 0 osób			~~50-osób~~ 0 osób			0 osób			0			150 osób	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.1.1	Liczba operacji przyczyniający ch się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskoweg o oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania do niej	0			~~0~~ 5 opera cji			~~3~~ operae je			~~2~~ operae je			0			0			5 opera cji	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.2	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0			30 osób			0			30 osób			0			0			60 osób	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.3	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0			0			30 osób			0			0			0			30 osób	PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.2.4	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0			20 osób			0			0			30 osób			0			50 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.5	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami	0			0			50 osób			0			0			0			50 osób		PS WPR
Cel 3	Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego poprzez zachowanie, odtwarzanie i promowanie wartości historycznych i tradycyjnych																					
Przedsięwzięcie 3.1 rewaloryzacja obiektów zabytkowych	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	0	0	0,00	0	0	0,00	2 sztuki	50%	115	2 sztuki	100%	115	0	100%	0,00	0	100%	0,00	4 sztuki	230 000,00	PS WPR
					4 sztuki	100%	230 000,00	0 sztuk	100%	115 000,00	0 sztuki	100%	115 000,00									
Przedsięwzięcie 3.2 zachowanie niematerialnego dziedzictwa historycznego obszaru LSR	Liczba operacji z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego ,	0	0	0,00	0	0	0,00	1 sztuka	50%	25	1 sztuka	100%	25	0	100%	0,00	0	100%	0,00	2 sztuki	50 000,00	PS WPR
					2 sztuki	100%	50 000,00	0 sztuk	100%	25 000,00	0 sztuki	100%	25 000,00									

	historycznego i przyrodniczego																				
Wskaźnik rezultatu W.3.1	Liczba osób korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0			0 75 osób			~~50-osób~~			~~25-osób~~			0			0			75 osób	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.3.2	Liczba osób korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0			0 50 osób			~~20-osób~~			~~30-osób~~			0			0			50 osób	PS WPR

Załącznik nr 3 Budżet Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029

Budżet Lokalnej Strategii Rozwoju

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 000 000,00	0,00	0,00	2 000 000,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	462 500,00	0,00	0,00	462 500,00
Razem	2 462 500,00	0,00	0,00	2 462 500,00

* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.
 ** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.

Załącznik nr 4- Plan wykorzystania budżetu Lokalnej Strategii Rozwoju Krainy Drwęcy i Pasłęki na lata 2023-2029

Plan wykorzystania budżetu LSR

fundusz	środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRR	0,00	0%	~~100 000,00~~ 1 930 000,00	~~55%~~ 96,5%	0,00	0%	~~390 000,00~~ 50 000,00	~~19,5%~~ 2,5%	~~400 000,00~~ 10 000,00	~~20%~~ 0,5%	~~110 000,00~~ 10 000,00	~~5,50%~~ 0,5%	0,00	0%
EFS+	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
EFRR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
RAZEM	0,00	0%	~~100 000,00~~ 1 930 000,00	~~55%~~ 96,5%	0,00	0%	~~390 000,00~~ 50 000,00	~~19,5%~~ 2,5%	~~400 000,00~~ 10 000,00	~~20%~~ 0,5%	~~110 000,00~~ 10 000,00	~~5,50%~~ 0,5%	0,00	0%